

Est et altera charitatis divinæ causa in diversitate bonarum malarumque rerum nimis pensanda. Quia enim homini liberum arbitrium gratia divina contulit, ut unusquisque probaretur utrum bonis an malis rebus semet implicare vellet, necesse erat ut et bona et mala coram eo ponerentur, in quibus sibimetipsi notus fieret experimentumque qualitatis suæ capere, et ut quærimoniam nullam contra Deum habere posset in hoc quod bene agendi facultas sibi data non fuisset. Tanta ergo charitas et sapientia Dei semper est attendenda, semper veneranda et diligenda, mirandumque semper quod in omni creatura nil existat sine causa. Aut enim ideo diversitas est in creaturis, ut, sicut jam dixi, invicem oppositis melius agnoscentes bona, pro his gratias Deo ageremus, nobisque ab eo data penitus agnosceremus; aut ideo ut in arbitrio positi bene vel male agendi copiam haberemus.

Est etiam adhuc latens divinæ sapientiæ et charitatis causa jugiter in creaturis, rebusque diversis pensanda, quæ liceat aliquatenus ad supradicta respiciat, speciale tamen quiddam in se gestat. Dico namque sapientiam et charitatem maximam esse, quod Deus et iudicium justum quo hominem probans permisit cadere, et gratiam, qua dignatus est illum reparare, utrumque in creaturis rebusque sibimet oppositis ideo quotidie agit, quotidieque pandit, ut omnis homo, agnoscens iudicium quod meretur, ad oblatam sibi gratiam fugiat et a malis operibus convertatur. Cujus rei explanandæ gratia dicimus exempla. Omnis namque creatura quæ nobis adversatur ut leo, lupus et mures, vilitasque omnis qua carnaliter circumdamur, nec non vitia quæ nobis spiritualiter dominantur, justum Dei iudicium per homi-

nis primi prævaricationem in nos factum innuunt; canes vero et oves, cæteraque animalia hominibus ad subsidium concessa, virtutumque omnium quas accipimus dona, ineffabilem divinæ pietatis, nos jugiter procurantis dispensationem ostendunt. Sicque fit ut nihil fiat in terra quod non eveniat aut ex primæ prævaricationis pœna aut divinæ pietatis causa. Quorum quidem unum Deum timere; alterum vero eum amare nos docet. Qui velit ergo evadere pœnam æternam, fugiat nunc ad Dei gratiam, discens in primis eum timere, deinde vero amare.

Hæc igitur omnia Psalmista considerans cum admiratione dixit: *Quam magnificata sunt opera tua*, hinc iterum alias dicit: *Mirabilia opera tua, domine et anima mæa cognoscit nimis (Psal. cxxxviii, Domine! omnia in sapientia fecisti (Psal. cxxxiii, 14).* Hæc etiam mirabilia opera oportet nos jugiter considerare, simulque aliis quibus opus est, quique dignantur, audire, debemus intimare. Charitatem quippe, quam Deus nobis exhibuit corda nostra illustrando, mundi contemptum inspirando, nos quoque aliis exhibere debemus, admonendo eos, ut, cum tempus miserendi sit, fugiant a ventura ira quærant Dominum, dum inveniri potest, invocent Deum dum prope est (*Isa. lv, 6*). Nam modo cum promittitur venia conversis, prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate (*Psal. cxliv, 18*). Tunc vero cum iudex districtus apparuerit, longe a peccatoribus existit, quia peccatoris nullius preces exaudit.

Judicium tantum cunctis est nunc fugiendum, Cum tempus veniæ concessum creditur esse. Hæc ego mortales attendere deprecor omnes.
Explicit.

VENERABILIS OTHLONI

MONACHII EMMERAMMENSIS

LIBER DE CURSU SPIRITUALI.

In lucem editus ex cod. ms. imperialis monasterii sanct-Emmerammensis Ratisbon. R. D. P. Casparo Altlechner Benedictino Mellicensi.

(Apud R. B. Bernardum Pezium, *Thesauri Anecdotorum novissimi* III, II, 257.)

PROLOGUS LIBRI HUIUS.

Audiens simul et videns longe lateque detineri illa erroris et afflictionis signa, quæ in Evangelio nec non in aliis libris prædicta sunt de novissimis hujus sæculi temporibus, sed pene nulli valens prodesse consilio vel exemplo (unusquisque enim, quem admonere præsumpsi, dicebat se necessario sequi aliorum gesta, nec aliud posse facere nisi quod

principes rectoresque hujus mundi videret facientes) cogitare cœpi quid ad hæc facere possem. Dolor namque, qui pro negligentia tanta mihi inerat, nunquam me sine cura permiserat. Et quomodo possem, vel sine cura vel sine maxima admiratione esse cum peritissimos quosdam clericos audirem optima quæque aliis prædicare, sed mox post prædicationis

horam pessima jubere et perpetrare? Quid enim A pejus potest esse, quam judicia quæque subvertere, nullam iudicii veri spem subjectis relinquere, res alienas jugiter concupiscere, easque occasione qualibet auferre, monasteria Deo sanctisque ejus mancipata destruere? Quibus si vel unus ager ad eorum proprietatem pertinens auferretur, seu a censu sibi placito minueretur, maximam sibi injustitiam factam quererentur. Nec tamen scire valent quantam ipsi injuriam Deo in locis sibi commissis faciant. Tantam igitur miseriam sæpius attendens, nec emendare valens, tractavi vel scribere aliqua de Scripturis sanctis exhortatoria dicta, ut qui sermone communi dedignantur corripere, lectione saltem sacra corrigantur. Unde precor omnes (qui hæc legere dignantur) ut, et propria et aliena pericula attendentes, studeant se aliquatenus emendare, et quoscunque possint admonere, ne quis credat se peccantem ideo minus puniendum quod multitudinem imitatur peccantium.

Est etiam res alia, in tempore instanti pensanda-

et admonenda. Quia enim per multos jam annos peccatis exigentibus penuria frugum laborabant homines, opus est rectoribus hoc providere quid agendum sit pro ejusdem penuriæ plaga mitiganda. Multiplex namque doctrina tam in Veteri quam in Novo Testamento invenitur hoc instruens, ut quotiescumque plaga aliqua superveniat, mox homines pro peccatis suis pœnitentiam agentes, seque emendantes, communiter invocent Deum pro necessitatibus suis. Sic quippe Ninivitæ conversi mitigaverunt iram Dei (Joan. III). De filiis quoque Israel sæpe legitur: *Quia clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos* (Psal. cvi, 6-28). Sub nostris etiam temporibus sæpius homines plagis multis afflictos audivimus; sed postquam pro peccatis suis confessionem ac pœnitentiam agentes se emendaverunt, mox flagella Dei cessaverunt. Hoc igitur, quæso, rectores pensantes provideant, qualiter innumerabilis vanitas sub modernis temporibus exorta emendetur, ut Deus placatus populo suo misereatur.

INCIPIT LIBER DE CURSU SPIRITUALI.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit stadium et cursus spiritualis.

Vox apostolica, fratres charissimi, admonet nos dicens: *Nescitis quod hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite, ut comprehendatis* (1 Cor. ix, 24). Hæc igitur verba juxta litteram et carnalem intelligentiam referunt hoc quod apud gentiles quondam agebatur, et adhuc apud quosdam agitur. In loco namque spatio et ad currendum apto convenientes, bravium aliquod ad signum juxta mensuram sibi placitam procul statuerunt, quod ille unus qui cæteros procurreret accepturus erat: quo facto, qui inter eos strenui et agiliores videri cupiebant, quot vicibus placuit, certatim currebant. Alii vero ad hujusmodi spectaculum visendi tantummodo gratia confluentes stabant. Unde etiam a *stando*, vel, ut quibusdam placet, a *statu* ipsius cursus idem locus vocabatur. Nuper quoque legi *stadium* Grace, *spatium* Latine dici. Sed nos undecunque vocatus sit ille locus parvipendentes, attendamus magis quid per eundem cursum Apostolus nos intruere velit. Mysterium quippe magnum in eo agnovit esse, cum dixit: *Sic currite, ut comprehendatis*. Quasi diceret: Sicut illi qui in stadio currunt omni modo student ut unusquisque alium currendo præcedat; ita et vos studete qualiter alios in virtutibus, et in omni opere bono præcedatis. Talis enim cursus cunctis est semper agendus. Sed et hoc summopere pensandum est, quod dicitur: *Omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium*. Quid itaque per illum unum intelligere debemus, nisi quemlibet electum, qui et in unitate fidei, et in cæteris virtutibus, quæ pro

sui concordia unum sunt, perseverans, unus idemque esse contendit? Quid vero per illos omnes qui simul currunt, sed ad bravii merita non perveniunt, nisi hos qui ad fidem quidem sacram venientes, et bonorum operum initia arripientes, ad tempus credunt, sed in tempore tentationis recedentes, in bonis persistere negligunt? Hæc igitur, fratres charissimi, attendentes, sic currite, ut magis connumerari valeatis inter paucos electos qui unum esse cupiunt, et, in eo usque ad finem vitæ perseverantes, bravium felicitatis æternæ percipere merentur, quam inter infinitam reproborum multitudinem, qui sic a sollicitudinibus et divitiis atque voluptatibus vitæ hujus suffocantur, ne in aliquo opere bono quod cœperunt, perseverare valeant.

Pensate etiam quanta distantia sit inter ejus stadii quod ab hominibus statuitur, et inter illius quo a Deo statutum est cursum. Ibi quippe cunctis simul currentibus una mensura et bravii et currendi proposita, nullis nisi velocissimis et sanissimis datur spes cursum talem aggrediendi; in hoc autem stadio quod Deus statuit, tam debiles et claudi, senes et infirmi, nec non pauperes quam juvenes, et sani atque divites currere possunt. Servulus namque ille paralyticus, de quo in Dialogorum libro sanctus narrat Gregorius, cum aliis in hujusmodi stadio currentibus satis celeriter cucurrit, cum ea quæ sibi possibilia erant promptissime peregit. Vidua quoque illa pauperrima, de qua in Evangelio legitur, una cum divitibus cucurrit, cum illam quam potuit oblationem minimam ad templum detulit (Luc. xxi). Nonne ergo per hæc atque his similia exempla considerare potestis quantum differant humana a divinis, quan-

taque vanitas sit res transitorias et fallaces æternæ felicitati præponere? Sufficere namque nobis deberet in paucis argumentari, quanta vanitas et paupertas sæculi, quantæque divitiæ sint pietatis divinæ. Nunc, licet omnis creatura in nos clamet alicujus argumenti modis, nos tamen, proh dolor! velut surdi, nullumque sensum spirituales habentes, audimus quidem præcepta Dei, laudamus etiam aliquando sapientiam pietatemque ejus, sed post modicum tempus ea quæ verbis laudavimus operibus pravis reprehendimus, ita ut videamur nescire vel quanta pœna male facientibus, vel quanta merces bene facientibus post hanc vitam sit reposita. Hanc igitur negligentiam in cordibus, quæso, vestris dolentes tractate qualiter eam emendatis; simulque aures audiendi ad ea exhibete quæ de stadii divini cursu adhuc proferre cupio. Maxima etenim res exinde valet intelligi, quam juxta scientiæ meæ parvitatem cupio vobis aliquatenus denudare, ut postmodum intentione majori eam valeatis perscrutari.

CAPUT II.

Quot sint currentium species, et quo modo cuilibet currendum sit, si recte currat.

Sed ut facilius ea quæ inde dicturus sum in memoria teneatis, primo quidem quis sit cursus cujuslibet specialis, deinde vero quis generalis, dicere aggrediar. Aliter namque currere debent, qui ad monasticæ vitæ professionem confugiunt, aliter qui in sæculari vita consistunt, aliter pastores et judices Ecclesiæ, aliter qui litteris imbuti Scripturam sacram legere solent: quidam vero cursus est talis, ut simul conveniat omnibus.

Qui in vita monastica commorantur attendere debent quia hoc quod Psalmista ex persona Domini dicit: *Vacate, et videte quoniam ego sum Deus* (Psal. XLV, 11), illis specialiter dictum est. Ipsi enim tanto plus cæteris vacare et videre debent quid sit Deus, quanto minus sæcularibus curis premuntur, et quando certiore victum et vestitum aliaque necessaria ex impensione communi statuta habent. Vacare autem et videre quæ sint divina, nihil aliud intelligimus, nisi contemplativæ vitæ perfectionem, quæ consistit in vigiliis, in castitate, in jejuniis, in charitate, in contemptu sæcularis curæ, in patientia, in humilitate, in obedientia, in benignitate et in cæteris virtutibus, quæ frequenter in Scriptura sacra commemorantur. Pensare etiam debent spirituales viri et feminae, quia sicut lapides pretiosi pro totius fabricæ præcipue ornatu ponuntur, ita et ipsi pro cunctorum in sancta Ecclesia degentium speculo positi sunt, ut in eorum aliquatenus inspiciatur sanctitate quid de divina credendum sit puritate. Nam in nimio solis splendore possumus discere quam sit immensa omnipotentis Dei charitas: *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur* (Rom. I, 20). Hujusmodi igitur studiis quæ jam diximus jugiter inhærere et vacare, cursus hominum spiritualium est.

A Deinde dicendum qualis cursus sit sæcularium, eorum videlicet qui, quamvis in sæcularibus curis positi, sperant tamen in Domino, et, quantum prævalent, inter mundana meditantur divina. Pensare quippe debent quia sicut in cujuslibet magni principis domo aurea vel argentea vasa habentur, ita etiam lignea et fictilia, quodque nullus recte valet dici dominus, nisi cui aliquis sit servus. Præterea notandum quia sicut Deus multiformis est in gratia et virtute, ita et in servitute. Placent enim ei maxime optima, grata sunt etiam illi bona minora, quæ si non essent, nequaquam diceret de Maria: *Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea* (Luc. x, 42). Optima denique pars dici nequit, nisi inter boni minoris partes. Sed et hoc, quod dicit: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt* (Joan. XIV, 2), meritorum diversitates ostendit. Ex quibus colligitur quia non solum spiritualium hominum, qui per aurea et argentea vasa, optimamque partem, sed etiam sæcularium, qui per lignea et fictilia, minorisque boni partes significantur, servitus necessaria sit in sancta Ecclesia, quæ est summi principis domus. Hæc autem, fratres charissimi, ideo dixi, ut his qui in sæculari vita rite conversantur ostendam aliquomodo posse cum spiritualibus viris in legis divinæ stadio concurrere, et cœlestia gaudia promereri. Si enim juxta substantiæ suæ modum pauperes recreare studeant, si fraudem nullam in agricultura committant, terminos antiquos transgredientes, si rerum suarum decimas tribuant: si se a meretricibus contineant, et liciti matrimonii copulam sequentes, in Quadragesima, et in aliis jejuniis antiquitus statutis, nec non in festivis temporibus a conjugibus abstineant, si filios ad timorem amoremque Dei instruant, si turpia et inhonesta ludicra devitent, si fideliter his quibus subditi sunt servire studeant, si illas incongruæ rasuræ et monstruosi vestitus nugas, quæ noviter a quibusdam stultissimis hominibus inventæ vel allatæ sunt huc, abjiciant (peccatum namque magnum est turpi et insolita rasura vel vestitu incedere), si ritus gentiles auguriandi in rebus variis prorsus contemnentes, universalem fidei sinceritatem, quantum possibile est illitteratis, corde teneant: si, Deum tota virtute diligentes, cunctis quæ possident præponant, celere cursum agunt cum aliis ad Deum currentibus. Dico etiam adhuc aliquid amplioris gratiæ, non ex mea presumptione, sed ex divinæ pietatis consolatione. Si quid in his omnibus, quæ jam diximus, fragilitate humana devicti peccaverint, et continuo pœnitentiam agentes Deo sacerdotique suo confiteri curaverint, venia promissa est illis, attestante ac dicente propheta: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et fecerit judicium, et justitiam, vita vivet, et non morietur* (Ezech. XVIII, 24). Et Psalmista: *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus* (Psal. CXVII, 1).

Si ergo tantam gratiam sequentes sæculares viri cum operibus bonis in hujus vitæ stadio currant, in domo Patris summi cum cæteris Christi fidelibus æternas mansiones obtinebunt.

Qualis etiam cursus specialiter agendus sit pastoribus et rectoribus Ecclesiæ, jam volumus dicere. Ad ipsos quippe dictum est : *Diligite justitiam, qui judicatis terram* (Sap. 1, 1). Et : *Quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam, et venite et arguite me, dicit Dominus* (Isa. 1, 17). Illi denique, cum non solum pro suis, sed etiam pro cunctorum sibi commissorum delictis reddituri sint Deo rationem, amplius quam dici possit indigent ut, jugiter attendentes quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur, sed et illud : *Judicium durissimum in his qui præsumunt, fiet* (Sap. vi, 6), et cujus rei vocabulum gerant (*pastor enim a pascendo, et rector a regendo dictus est, pascant et regant sibi commissos in veritate, prout cuique agnoverint opus esse, elatos impios reprimant, humiles et religiosos, pauperes simplicesque defendendo extollant. Recolentes quoque, quia qui in vice Christi sunt positi, Christum debent imitari, ita vivant ut nullum pravis exemplis corrumpant vel per elationem quæ principibus facillime subrepat, vel per vestium præcipuarum superfluitatem quæ a plurimis nec creditur esse peccatum, non attendentibus quod in Evangelio legant illum divitem, hic purpura et bysso indutum, in inferno sepultum* (Luc. vi); vel per familiarium pravorum consilia, seu per avaritiam quæ in tantum plurimos rectores tam ecclesiasticos quam sæculares obcæcare solet, ut munera super innocentes accipiant causamque justitiæ non requirant, sed omnia habeant venalia secundum speranda pecuniæ dona. Talia igitur sequentes non solum ipsi minime ad cælestia currunt, sed et alios exemplis suis impediunt. Quicumque vero rectorum ea quæ ad susceptum regimen pertinent, agere studuerint, non mihi opus est dicere quam salubrem cursum faciant, quid in hoc mereantur. Ipsi namque optime sciunt et bonorum præmia, et malorum poenam futuram, et *quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum* (Rom. viii, 28). Sed satis hinc dictum.

CAPUT III.

Quomodo cursum suum instituant qui sacrarum litterarum scientiam consecuti sunt.

Curramus nunc aliorum, dicentes qualiter bene currere valeant qui Scripturam sacram legendo frequentant. In primis itaque convenit eis attendere ut in quibuscunque vitiis se reprehensibiles exinde cognoverint emendare studeant. Si enim pro hujusmodi intentione se ad legendum præparant, primo quidem varias tentationis molestias tam in corpore quam in mente sustinebunt; quia videlicet nequissimus hostis quanto magis perspexerit quemquam a peccatis abstinere, tanto acrioribus insidiis eum persequitur, immittens ei et corporales, et spirituales molestias. Sed si in Domino spem suam ponens

A juxta Psalmistam dicentem : *Spera in Domino et fac bonitatem* (Psal. xxxvi, 3); et iterum : *Viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum* (Psal. xxvi, 14), clamaverit ad Dominum, nec audierit dæmones circumvenientes et increpantes eum ut taceat, stat Jesus et dicit ei, sicut et quondam cæco illi de quo in Evangelio dicitur : *Quid tibi vis faciam?* (Luc. xviii, 41.) Quamvis enim non audiamus vocem Domini, sicut ille cæcus audivit, credere tamen debemus eandem gratiam nobis præstari, quæ et ipsi præstita est, si hoc petimus quod ipse petiit, id est, *ut videamus* (Ibid.). Sed quia per hoc visibile lumen, quod ille petiit, intelligere debemus invisibile, id est spirituales scientiam, eandem semper appetere debemus, ut hac instructi contra spirituales et invisibiles hostes certare valeamus. Ipsi denique tandiu resistunt et increpant nos multimodis tentationibus, quandiu arbitrantur nos vanitate aliqua seduci posse. Vanitas autem omnis et otiositas nullo modo facilius superatur quam sacræ lectionis studio; quia dum ibi inspicitur quæ peccata animam tantum polluant, ut munita et inevitabilia, de quibus scriptum est : *In multis offendimus omnes* (Jac. iii, 2); quæ etiam penitus eam perditioni tradant, ut capitalia crimina, quibusque modis eadem curentur, timor Dei in legentis animo nascitur, et diabolus fugatur.

Sed et illud ibi discitur quod utique necessarium est omnibus, vel se vel alios regere volentibus; quia non solum pro peccatis nostris diabolicæ tentationis molestias patimur, sed etiam ideo ut omnibus easdem molestias patientibus compati et condolere sciamus. Pro qua re et sanctus Petrus apostolus priusquam sanctæ Ecclesiæ præferretur, permissus est graviter delinquere. Unde audivit a Domino : *Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos* (Luc. xxii, 32). Cumque hæc atque his similia in Scriptura sacra legens se emendare studuerit, tunc aperientur ei hominis interioris oculi, et intelligens quæ nunquam antea intellexit, tam in Scripturis quam in aliis rebus, miratur quod tam surdus atque cæcus hactenus fuerit, ideoque magis ac magis in lectione sacra proficiens, qui prius timens ne puniretur, pro hac solummodo causa legit, qualiter pro vitiis perpetratis veniam consequeretur, tunc amare incipiens ob hoc etiam lectitat, ut sapientiæ pietatisque divinæ miracula agnoscat, gustansque quam suavis est Dominus (Psal. xxxiii, 9), in lege ejus meditatur die ac nocte (Psal. 1, 2), ita ut non solum in historia et superficie verborum immoretur, sed etiam mystica rerum sacramenta scrutetur, quæ maxime in Veteris Testamenti lectione reperiuntur. Ibi namque omnia, quæ in Christo et in Ecclesia sancta completa sunt, quibusdam argumentis vel rebus mysticis prædicta leguntur. Ibi Domini nostri incarnatio, et passio, et resurrectio, aliaque quæ gessit, et pro nobis pertulit, aliquomodo præfigurata noscuntur. Ibi etiam providentiæ divinæ immensitas, qua mundum regit universum,

tanta discretione prolata continetur, ut in quibusdam omnes salvandos instruens ad se trahat, in quibusdam vero omnes perituros increpans; cum se tam subtili ratione correptos nec attendere curaverint, nec emendaverint, juste damnandos prænuntiet.

Sed prius salvandorum aliqua ponamus exempla, deinde consideremus alia. In Abrahamæ namque fide et obedientia omnes fideles et obedientes suis præceptis instruit. In Joseph et Susannæ castitate, omnes castos. In Job patientia, omnes patientes. In plurimis virtutibus et documentis Moysi populo suo prælati omnes prælatos. In utroque Tobia, patre scilicet et filio, in patre quidem optime docente filium, in filio autem obediente per omnia patri omnes patres, et filios per hujusmodi doctrinam et obedientiam admonet. In talium igitur virorum virtutibus omnes adhuc stantes ad se trahens Dominus admonet et promittit ut si in eisdem virtutibus permanserint, non solum in hoc sæculo gratiam, sed etiam in futuro præmia æterna percipiant. In eis autem, qui pro negligentia vel superbia, seu pro quibuscunque vitiis puniti leguntur in Veteri Testamento, omnes simul negligentes et superbi aliisque vitiis dediti nunc corripuntur et præmonentur, ut si se non emendaverint, justo Dei judicio æternaliter se puniendos sciant. In Heli namque sacerdotis negligentis casu omnes simul pastores negligentes Dominus arguit. In murmurantium ac impatientium filiorum Israel contritione omnes impatientes admonet ut convertantur, ne similia patiantur. In Nabuchodonosor regis Holofernique sui ducis superbissimi compressione omnes superbos principes judicat comprimendos. In Sodomitarum et Gomorrhæorum pessime fornicantium subversione omnes in eodem crimine perdurantes ostendit puniendos. In Salomonis regis sapientissimi apostasia ad omnes clamat, ne quis prudentiæ suæ confidens vel aliqua dona divina meritis suis deputans in errorem similem cadere permittatur. In Absalom maximam patri injuriam machinantis, et in duorum judicum contra Susannam falsum testimonium proferentium damnatione, cunctis filiis et iudicibus terribiliter indicat, quia si similia in parentes, vel in subditos gerant, similem quoque damnationem, nisi pœnitentia condigna emendaverint, incurrant.

Talia ergo non propter illos solummodo, qui tunc damnati sunt, evenerunt; sed etiam propter illorum correctionem, qui in tempore præsentis commorantur, sicut et Apostolus de quorundam antiquorum interitu locutus ait: *Hæc omnia in figura contingebant illis; scripta sunt autem ad correctionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt* (I Cor. x, 11). Hinc etiam alias dicit: *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt* (Rom. xv, 4). Unde, fratres charissimi, rogo vos omnes, qui hæc ita scripta esse non ignoratis, ut, attendentes quæ jam diximus vobis, quam variis scilicet modis Dominus nos admoneat, nunc quidem exhortans per exempla

bonorum, nunc vero deterrens per lapsum malorum, sic curratis in præsentis vitæ stadio quatenus ad æternæ felicitatis bravium pervenire valeatis.

CAPUT IV.

Quot et quam efficacia bene currendi documenta et exempla in Davide ejusque Psalterio reperiantur.

Jam diximus pauca de profectuoso cursu, qui in Veteris Testamenti lectione potest agi. Sed quia adhuc aliqua exinde libet proferre, curramus nunc ad sanctum psalmistam David, in quo Deus locutus est tanta mysteria, tanta beneficia tantaque salutis documenta, ut in illo uno cuncti fideles sufficientem doctrinam habere possint. Nam præter illa, quæ de eo in Regum libro referuntur, ubi et lapsi in sceleribus multimodis ad ostinendam veniam confortantur, et stantes quadam argumentosa ratione ut in bonis perseverent maxime incitantur, per hoc scilicet, quia Deus peccatoribus conversis tantam gratiam conferre dignatur; multo magis his miseretur, qui se continentes immaculati in via Domini perseverant; quis enarrare sufficiat ea documenta, quæ in Psalterio reperiri possunt? In qua lectione, quæso, invenitur major ædificatio, quam in psalmis, ubi multimodæ et orandi et docendi sententiæ habentur, ubi modis variis persona Domini non arguentis vel consolantis infertur, ubi humiles et pauperes spiritu recreantur, ubi pravi rectores et iudices a Domino increpantur, ubi conversis et pœnitentibus maxima spes veniæ promittitur, impiis autem et negligentibus mors æterna denuntiatur? Quorum etiam plurima tam aperte breviterque proferuntur, ut nulla excusatio ignorantie litteratis relinquatur.

Et ut hæc ita esse probemus, aliqua de præfatis sententiis exempla hic ponamus. Quem ergo pro peccatis suis intimas preces proferre delectat, nusquam aptiora ad hoc verba invenit quam hæc sunt: *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam* (Psal. lx, 1). Et: *Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineris* (Psal. xxiv, 7). Et: *Adjutor meus esto, Domine; ne derelinquas me, neque despicias me, Deus, salutaris meus* (Psal. xxvi, 9). Hujusmodi autem orationem, quam unusquisque pro se ipso effundere potest, psalmi plures continent. Si vero pro aliorum salute communiter orare voluerimus, verba nihilominus ad hoc aptissima in eis invenimus, ut: *Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic hæreditati tuæ, etc.* (Psal. xxvii, 8). Et: *Convertere, Domine, usquequo, et deprecabilis esto super servos tuos* (Psal. lxxxix, 13). Et: *Domine, misericordia tua in sæculum* (Psal. cxxxvii, 10). Et: *Opera manuum tuarum ne despicias* (Ibid.). Sed et pro sacerdotibus agenda oratio invenitur in psalmis, ut: *Sacerdotes tui, Domine, induantur justitia, et sancti tui exsultent* (Psal. cxxxi, 9). Profert etiam sanctus Psalmista verba, quæ nobis in tribulatione positae sunt dicenda, ut: *Adjuva nos, Deus, salutaris noster, etc., usque: propter nomen tuum* (Psal. lxxviii, 9). Et: *Converte nos, Deus, salutaris noster, et averte iram tuam a nobis* (Psal. lxxxiv, 5). Et:

Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis (Ibid.).

Inter hæc summopere pensanda sunt et illa Psalmistæ dicta, quibus edocemur nihil de meritis nostris præsumere, sed totum Deo deputare, si qua virtus vel scientia in nobis reperitur. Talis autem doctrina agnoscitur per hæc verba : *Domini est salus (Psal. III, 9)*. Et : *Domini est assumptio nostra (Psal. LXXXVIII, 49)*. Et : *Scilote quoniam Dominus ipse est Deus : ipse fecit nos, et non ipsi nos (Psal. XCIX, 3)*. Docet quoque nos orare pro eadem re, dicens : *Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis (Psal. LXVII, 26)*. Horum quippe verborum doctrinam quanto quis citius credendo apprehenderit; tanto plus in cunctarum virtutum studiis proficit; et quandocumque ab hac fide deficit meritis propriis deputans profectum suum, continuo, vel aperte in aliquod peccatum seu periculum corruens confunditur, vel secreto graviores solito molestias tentationis patientur.

Sed quid super hac elatione vel pro qualibet vitio perpetrato faciendum sit nobis, admonet nos item Psalmista dicens : *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus (Psal. CXVII, 1)*. Post lapsum enim nihil prius gerendum est ulli quam confiteri Domino, qui fragilitatem sciens humanam semper paratus est ad veniam. Et ut efficacius ostenderet omnibus, qui per confessionem puram obtinere possint peccatorum veniam, hanc gratiam, quam ipse expertus est a Domino, aliis intimare studet, dicens : *Delictum meum cognitum tibi, Domine, feci, et injustitias meas non absconli. Dixi : Confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei (Psal. XXXI, 5)*. Cum enim post confessionem peractam subjungit, dicens : *Et tu remisisti impietatem peccati mei*, hortatur omnes ad confessionem, ut et ipsi consequantur remissionem. Moxque juxta illud quod Apostolus dixit : *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (II Cor. VI, 2)*, et propheta ex Domini persona dicit : *In tempore placito exaudivi te (Isa. XLIX, 8)*, pronuntiat tempus confessionis dicens : *Pro hac (subaudi re, quia tu, Domine, remittis peccata per confessionem) orabit ad te omnis sanctus, id est, ad vitam æternam prædestinatus, in tempore opportuno (Psal. XXXI, 6)*, id est, in tempore præsentis. Item exhortans omnes ad pœnitentiam et conversionem, certissimam peccatorum suorum veniam eis a Domino promittit, dicens : *Allevat Dominus omnes qui corruunt, et erigit omnes elisos (Psal. CXLIV, 14)*. Et : *Apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio (Psal. CXXIX, 7)*. Et : *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate (Psal. CXLIV, 18)*.

Sed quia optime noverat variis admonitionibus opus esse his qui, in sæculari vita positi sollicitudinibus, et divitiis, et voluptatibus, retrabuntur a spiritualibus, sæpius eosdem admonet et confortat, dicens : *Gustate et videte quoniam suavis est Do-*

minus (Psal. XXXIII, 9). *Quærite Dominum et vivet anima vestra (Psal. LXVIII, 33)*. *Lætetur cor quærentium Dominum (Psal. CIV, 3)*. *Accedite ad Deum, et illuminamini, et facies vestræ non confundentur (Psal. XXXIII, 6)*. Moxque, velut aliquis ab eo exquireret qua fiducia talia promitteret, subjunxit, dicens : *Iste pauper (per quod videlicet semetipsum significat) clamavit et Dominus exaudivit eum (Psal. XXXIII, 7)*. Ac si aperte diceret : Sicut ego peccator pœnitentiam agens pro peccatis meis clamavi ad Dominum et exaudivit me, ita et vos exaudiet, si pœnitentiam egeritis. Hujusmodi igitur verbis admonentur omnes adhuc carnales, et variis illecebris dediti ad melioris vitæ conversationem.

Cum vero aliquis per Dei gratiam conversus frequentare voluerit psalmos, quos ideo disponente Deo, ut creditur, pueri instruendi et primitus discere et memoriter retinere jubentur, ut eorum verbis salutiferis aliquando compuncti ad meliora trahantur; sciat hos versiculos oratione continua maxime sibi esse notandos : *Domine ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te levavi animam meam (Psal. CXLII, 8, 9)*. *Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte (Psal. XII, 4)*. *Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea (Psal. XVI, 5)*. *Vias tuas, Domine, demonstra mihi, et semitas tuas doce me. Dirige me in veritate tua, et doce me, quia tu es Deus Salvator meus (Psal. XXIV, 4, 5)*. *Deduc me, Domine, in via tua, et ingrediar in veritate tua. Lætetur cor meum ut timeat nomen tuum (Psal. LXXXV, 11)*. *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum, et non dominetur mei omnis injustitia (Psal. CXVIII, 133)*. *Faciem tuam illumina super servum tuum, et doce me justificationes tuas (Ibid., 135)*. Verba igitur orationis tantæ, licet omni homini gratiam divinam invocanti satis convenient, illi tamen qui noviter conversus fuerit aliquid specialius convenire videntur, quia pro eo quod viam adhuc sibi incognitam difficilemque in multis aggressus est, maxime indiget hac oratione qua Deum jugiter petat se docere, et dirigere et illuminare.

Sed quia et hoc indiget ut in qualibet Scriptura sacra sese occupet, psalmos cantans invenit in his orationem, qua pro sacræ lectionis intellectu obtinendo specialiter Deum invocare potest: quæ videlicet oratio in his versibus continetur : *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua; et : Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuorum, et exquiram eam semper. Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam et custodiam illam in toto corde meo (Psal. CXVIII, 18, 33, 34)*. Lex enim a legendo dicitur, ideoque qui legem, id est, sacram lectionem legens ad ejus intellectum pervenire desiderat, præmissa orationis verba sæpius orando repetat jugiterque attendat.

Ad hæc etiam cuilibet converso attendendum est ut se præparet ad bellum contra spirituales nequitas agendum, quo, licet in conversiones initio, cum

unusquisque fragilitate adhuc nimia detinetur, pietas divina non permittat quemquam supra vires deprimi, in profectu tamen longiori positus scire debet quia eodem tentationis igne quo non solum electi quique probantur, sed etiam ipse Dominus noster probari voluit, probandus est. Idem namque Dominus noster, ut in omnibus exemplum nobis præberet, tentari se permisit a diabolo dicente : *Si Filius Dei es, die ut lapides isti panes fiant* (Matth. IV, 3). Et iterum : *Si Filius Dei es, mitte te deorsum* (Ibid., 6). De electorum vero tentatione dicitur : *Tanquam aurum in fornace probavit electos Dominus* (Sap. III, 6). Et rursum : *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem* (Eccli. II, 1). Quæ scilicet omnia præcipuus vitæ spiritualis doctor Psalmista considerans, dicebat : *Dominus interrogat justum et impium; qui autem diligit iniquitatem odit animam suam* (Psal. X, 6). Quasi diceret : Dominus tentari permittit justum et impium, sed justus resistit tentatori suisque suasionibus; impius autem aut incredulus permanet, aut ad tempus credens, sed in tempore tentationis recedens (Luc. V III), plus appetit carnalia et transitoria quam cœlestia æternaque gaudia adipisci. Qui ergo iniquitatem odire et animam suam diligere decernit, necesse est ut per tentationem interrogetur utrum in hujusmodi odio et dilectione persistere velit. Sæpe namque accidit ut bona, quæ cœpimus nisuque toto perficere decrevimus, adveniente aliqua tentatione, aut ad tempus, vel quod est nequius omnino postponamus. Quomodo autem lapsum tantum agnoscere potuissemus, nisi interrogati? Unde omnimodo pensandum est quam justus, quam providus sit Dominus, qui nos dispositione tali interrogat quid simus, quidque pro ejus amore facere velimus? Sic etiam Job interrogatus est, quando plurimas tentationis molestias a diabolo immissas pertulit. Sed ille interrogationi huic fortiter respondit, cum penitus deliberavit multo melius esse omnia adversa pati, omnia bona quæ in hoc sæculo possedit, perdere, quam iniquitatem tam ab uxore quam ab amicis sibi suggestam contra Deum perpetrare. Ita et nos facere debemus in tentatione positi. Cum enim diabolus nobis sugesserit superbiam, inspirans videlicet cordi nostro multo melius esse super alios exaltari quam cuiquam subjugari, nos continuo attendentes illa verba Dominica : *Omnis quis se exaltat, humiliabitur* (Luc. XIV, 11), aliaque plurima humilitatis exempla, toto mentis nisu suggestioni diabolicæ resistere debemus.

CAPUT V.

Alia documenta et medicamenta pro diversis morbis, et vitiis animi ex psalmis depromenda.

Eodem quoque modo cætera vitia, quorum delectatione capimur, respuentes, attendamus sacræ Scripturæ verba quæ sæpissime de singulis vitiis disputans nunc istius, nunc illius vitii sectatores narrat ita supplantatos a diabolo ut aut vix aut nullatenus converterentur. Unde doctor noster Psalmista

admonet nos, dicens : *Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino* (Psal. XXVI, 14). Item docens unumquemque qualiter orare contra spirituales nequias debeat, dicit : *Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina* (Psal. LXIX, 1), etc., usque ad finem psalmi. Ad eandem rem congrue adhiberi possunt hi psalmi : *Judica, Domine, nocentes me* (Psal. XXV) : *In te, Domine, speravi* (Psal. XXX); *miserere mei Deus, secundum, etc.* (Psal. I); *Deus, in nomine tuo* (Psal. LXXX); *Eripe me de inimicis meis, Deus meus* (Psal. LVIII); *Domine, exaudi orationem meam, et clamor meus, etc.* (Psal. CI). Hinc et Apostolus admonet nos dicens : *Accipite armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli* (Ephes. VI, 13).

Inter hæc quoque sciendum neminem flagitiosum repente posse ita a consuetis permutari sceleribus ut, licet ferventissimo ardore hosti antiquo reluctari studeat, non absque vulnere aliquo victoriam obtineat. Sed Deus sciens et nostram fragilitatem et hostium fortitudinem nequaquam nos victos cito despicit, dummodo curemus ut nos iterum renovemus. Cum ergo conversus quilibet in certamine magno positus vel pro vulnere alicujus reatus vel pro tristitia passionis insolite conturbari cœperit, non diffidat de Dei adjutorio, sed suam ignaviam increpans dicat : *Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo quoniam adhuc confitebor illi* (Psal. XLIII, 5). *Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet* (Psal. LIV, 23). *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia et miserationibus. Qui replet in bonis desiderium tuum, renovabitur ut aquilæ juvenus tua* (Psal. CII, 3-5). Convenit etiam his consolatoriis verbis adjungi illa orationis verba quæ tam pro spirituali quam corporali infirmitate sunt dicenda : *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum; sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Convertete, Domine, et eripe animam meam; selvum me fac propter misericordiam tuam* (Psal. VI, 3-5). Coniunguntur et ista : *Non derelinquas me, Domine Deus meus, ne discesseris a me. Intende in adjutorium meum, Domine, Deus salutis meæ* (Psal. XXXVII, 22, 23). *Deus ne clongeris a me; Deus meus, in auxilium meum respice* (Psal. LXX, 12). *Intret in conspectu tuo, Domine, oratio mea. Inclina aurem tuam ad precem meam, quia repleta est malis anima mea et vita mea inferno appropinquavit* (Psal. LXXXVII, 3, 4). *Intende ad deprecationem meam, quia humiliatus sum nimis. Libera me a persequentibus me, quia confortati sunt super me* (Psal. CXLI, 7).

Ecce audistis, fratres charissimi, quam intimæ consolationis et orationis verba proferri fecit Dominus per sanctum Psalmistam, quæ tam facilia sunt omnibus litteratis ad intelligendum ut nusquam faciliora inveniri possint. Unde datur intelligi quoniam maxima cura Domino fuerit, ut omnes tam planis Psalmistæ verbis instruens ad se traheret. Nam sicut

aliquis princeps charissimis amicis suis ad se venientibus convivium præparans ponit mensam cum diversæ qualitatis dapibus et potibus repletam, ut tam ex diversitate quam ex copia ciborum delectabile omnibus faciat convivium; ita et Deus omnibus ad se confugientibus mensam omnimodo spiritualis vitæ doctrina repletam apponit; nunc quidem pronuntians tantum quæ sibi placeant vel displiceant, quantæ gratiæ novitas de Christo nascituro præstanda foret, quæ etiam bonis vel malis pro meritorum qualitate futura sint, ut per hoc omnes probentur utrum celeriter an tarde illius verbis credentes obediant; nunc vero quoslibet negligentes et pigros, ut ad ea quæ jam sibi pronuntiata sunt attendant admonens; postremo autem eos qui nec pronuntiatione nec admonitione conversi sunt verbis asperioribus increpans. His igitur tribus modis loquendi, id est pronuntiatione, admonitione et increpatione, omnes homines Psalmista alloquens, interdum sub Dei Patris, nunc in Filii, sæpe etiam ex persona sui, ut ad Deum convertit aut justissimo judicio damnandos præcidit. Duobus vero modis, id est oratione et confessione, docet omnes confugientes ad Deum ipsum alloqui. Quæ nimirum omnia nunc quidem breviter protuli, sed postmodum, prout Deus concesserit, exemplis sufficientibus explanabo, ut conversis aliquatenus ostendam quam delectabile convivium doctrinæ Dominus sectatoribus suis in sacra Scriptura maximeque in psalmis præparavit, ut et eo studiosius se a malis absterneant, quo certius adfuturam sibi gratiam Dei agnoscunt.

Attendat igitur, precor, quanta corona promissa sit his qui legitime certant contra diabolum, juxta illud: *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ* (Jac. 1, 12). Hujusmodi autem certamen quanto difficilius constat, tanto majori cura agendum est. In nullo namque tempore otiosus debet esse bella Dei gerens. Unde doctor noster Psalmista unumquemque alloquens dicit: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit* (Psal. cxxvii, 2). Dupliciter quippe est beatus in opere aliquo utili occupatus; habet enim inde aliquod subsidium corporale; habet etiam spirituale, quia, dum corpus servituti subjicitur, mens quoque lasciva deprimitur et ne in quælibet desideria noxia defluat, refrenatur. Unde alias de otiosis dicit Psalmista: *In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia, aperti sunt iniquitate et impietate sua* (Psal. lxxii, 5, 6). Contra eandem superbiam alibi orans alios orare docet, dicens: *Non veniat mihi pes superbiæ* (Psal. xxxv, 12). Quæ videlicet oratio, licet breviter sit prolata, insinuat tamen copiose vires superbiæ. Nam in quocumque dominatur, quasi pede quodam proterente eum in ima deficit, ne se sursum erigere possit.

Orare etiam docet contra incentiva carnis, dicens: *Proba me, Domine, et tenta me; ure renes meos et cor meum* (Psal. xxv, 2). Et iterum: *Fiat cor meum*

immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar (Psal. cxviii, 80). Et: *Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis* (Psal. l, 12). Ubi notandum quia dum prius implorat cor mundum in se creari, et deinde spiritum rectum in se postulat innovari, intimare videtur aliter nos non posse Spiritus sancti gratiam obtinere, nisi prius cordis munditiam obtineamus. Sed diabolus, quanto majorem fiduciam et gratiam apud Deum habituros novit castos, tanto diutius eos omni modo impugnat. Scit enim scriptum: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. v, 8). Unde jugiter orandum et contra carnis immunditiam Deo supplicandum supradictis Psalmistæ verbis.

Sed et cæterarum virtutum suffragia contra tantum hostem sunt appetenda, id est charitatis et humilitatis, patientiæ et obedientiæ, nec non taciturnitatis. De quibus omnibus appetendis multifaria exhortatio in Scriptura sacra reperitur. Sanctus etiam Psalmista de his non tacet qui, ut alios in id ipsum traheret, de charitate et pace quam habuit refert dicens: *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus* (Psal. cxix, 7). Quam humilis vero exstiterit alibi enarrat, dicens: *Humiliatus sum usquequaque, Domine* (Psal. cxviii, 107). Et iterum: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, etc.* (Psal. cxxx, 1). Item laudans Dominum pro eo quod se variis flagellis humiliasset, dicit: *Bonum mihi, Domine, quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas* (Psal. cxviii, 71). Quibus verbis innuitur quia flagella Dei sunt appetenda, ut per hæc correcti et humiliati divinis præceptis mereamur subdi. Quantum autem patiens fuerit sanctus Psalmista ex hoc potest intelligi quod dicit: *Si reddidi retribuendum mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis* (Psal. vii, 5). Docet nos nihilominus de obedientia Deo exhibenda, dicens: *Subditus esto Domino et ora eum* (Psal. xxxvi, 7). Hinc etiam de se ipso refert, dicens: *Nonne Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum et patientia mea* (Psal. lxi, 1, 6). Implorat quoque pro taciturnitate obtinenda, dicens: *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis* (Psal. cxl, 3). Moxque omnem excusationem, quæ pro nequitia perpetratis committi solet, a se auferri postulat, dicens: *Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis* (Ibid. 4). His igitur atque aliis virtutibus suffultus contra incentiva carnis fortiter pugnare valet.

Si vero in hujusmodi certamine aliquandiu laborans minime senserit tentationis molestiam minorari, non ideo hac tribulatione perterritus certare desinat aut de adjutorio Dei diffidat; sed attendat Psalmistam dicentem: *Juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit. Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus* (Psal. xxxiii, 10, 20). Perpendat et hoc quod idem Psalmista alibi magnificans Deum, quod se in

tribulatione dilatasset, dixit: *Cum invocarem, exaudivisti me, Deus; in tribulatione dilatasti me* (Psal. iv, 2), Tribulatio enim diuturna, si cum patientia et spe divini auditorii sustinetur, duplicem sustinenti confert coronam; a peccatis namque præteritis eum tanquam aurum in fornace purgabit ignis, et quasi granum frumenti, quod in terra projectum pro semine multiplicatum fuerit, sic ille multiplicatur et dilatatur in omnibus bonis. Hinc et Apostolus dicit: *Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, spes vero non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* (Rom. v, 3-6). De hac charitatis infusione et Spiritus sancti consolatione Psalmista satis gustavit, cum ad Deum dixisset: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ, Domine, lætificaverunt animam meam* (Psal. xciii, 19). Quod est aperte dicere: Si multiplices tribulationes in corde meo pertuli, multiplices etiam consolationes pietatis tuæ, Domine, suscepi. Nam post tribulationem magnam, qua me propter peccata mea diu afflixisti, consolationes tuæ ita me lætificaverunt, ut tribulatio præterita videretur mihi minima.

Eumdem quoque sensum declarat, cum subjungit, dicens: *Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto* (Psal. xciii, 20.) Fingere namque aliquomodo potest dici, cum rem quamlibet aliter foris ostendimus quam in mente teneamus, sicut scilicet patres sapientes filiis, magistri discipulis sæpe aspera fingunt in verbis et in omni habitu exteriori, ut hac asperitate constricti in lasciviam nullam prorumpant. Sed quamvis laborem distractionis tantæ eos sustinere permittentes parvipendere exterius fingant, intus tamen ita diligunt ut ne levi virgula illos frustra contingi velint. Sicut igitur in hujusmodi disciplina patres et magistri exterius laborem fingunt et dilectionem interius gerunt, ita et Dominus noster in electis suis agit, laborem videlicet in primis fingens in præcepto religionis; sed postmodum, cum viderit laboriosa quæque pro amore suo magis velle pati quam propriæ deservire voluntati, tunc illis quasi pater filiis sub disciplina sufficienti nutritis ostendet amoris sui dulcedinem. De hac nimirum dulcedine in primis quidem absconsa, sed postmodum, ut dixi, manifestata, alibi Psalmista apertius testatur et admiratur, dicens: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te!* (Psal. xxx, 20). Cum ergo idem Psalmista Dominum talia fingere per experimentum didicisset, alloquitur eum, quasi interrogando, si propter hoc quod talia fingat iniquitas apud eum maneat. Hoc autem non quasi nescius interrogat; scit enim eum justum esse; unde et alibi dicit: *Quoniam justus Dominus, et justitias dilexit* (Psal. x, 8); sed ut nobis pietatis divinæ secretq̄ pandat.

Inter hæc quoque conversos admoneo ut quantumcunque in timore et amore Dei proficiant, peccatores

A tamen se labiis et corde fateantur, non solum ob peccata præterita, sed etiam ob imminencia quædam, in quibus quotidie inevitabiliter delinquimus, id est, in visu, auditu, gustu, odoratu et tactu, nec non in illicito cogitatu. Sæpe etiam in verbis tam scienter quam ignoranter peccamus. Hujusmodi igitur delicta sciens Psalmista a nonnullis pro nihilo computari dicit: *Delicta quis intelligit?* (Psal. xviii, 13.) Cumque hæc quasi interrogans protulisset et paucos admodum delicta intelligere sciret, mox quid ipse sentiat, subjungit, orans et dicens ad Dominum: *Ab occultis meis munda me, Domine, et ab alienis parce servo tuo* (Ibid., 4). Ac si aperte diceret: Multi quidem, Domine, ita negligentes sunt ut non curent te invocare pro maximorum et apertorum criminum remissione; sed ego sciens te nimis districtum contra tales, precor ut non solum ab apertis, sed etiam ab occultis delictis meis me emundes; quæ enim me latent, tibi pro certo patent. Occulta etiam et aliena delicta possunt hæc dici quæ a parentibus contraximus, quæ, licet in baptisate nobis dimittantur, tamen si postmodum eadem opere vel votis sequimur, iterum etiam eorumdem reatu constringimur. Unde Psalmista alias dicit: *Peccavimus cum patribus nostris* (Psal. cv, 6). Peccare namque cum patribus est eorum, ut diximus, peccatis actu vel consensu associari. Item occulta et aliena delicta dicere possumus quæ in alios committimus. Quis enim ita cautus et religiosus esse valet ut nullum peccatis suis depravet? Ideoque omnes indigemus, ut cum Psalmista oremus, dicentes: *Ab occultis nostris munda nos, Domine, et ab alienis parce servis tuis* (Psal. xviii).

CAPUT VI.

De mysteriis incarnationis, resurrectionis, ascensionis, etc., Domini nostri Jesu Christi a Davide in psalmis prænuntiatis.

Hactenus igitur per amœna et lata psalmodum prata currens atque ex eis flores quosdam satis utiles omnibus conversis decerpens, prout potui, qualiter ad caput nostrum, id est Christum, pervenire debeant, admonui. Nunc vero cupio exinde decerpere, et illis intimare ejusdem Domini nostri incarnationem, aliaque quæ superius promisimus, qualiter scilicet pietas divina jugiter pro nobis laboret pronuntiando in primis quæ nobis sint credenda et facienda; deinde pro eisdem admonendo et increpando. Ex quibus colligi potest, quia quanto plus pro nobis Dominus laborat per supradictos tres locutionis modos, tanto districtius judicat omnes qui tantum ejus laborem pro nihilo computant, arbitantes eum esse solummodo pium et non districtum contra omnes perseverantes in malo. Curramus ergo in eo, quo cœpimus, psalmodum stadio, quærentes faciem ejus semper (Psal. civ, 4), qui pro nobis natus et passus est, pro nobis resurrexit et ascendit in cœlum. Quid enim delectabilius esse potest quam illum quærere, illum sitire, in quo nobis datur vivere? Sed ut tantæ sanctitatis verba melius proferre

possim, dicendum mihi est cum Psalmista : *Domine, labia mea aperies et os meum annuntiabit laudem tuam* (Psal. 1, 17) : simulque invocandus est Spiritus sanctus, ut qui eundem Psalmistam ad tam sancta et veneranda dicta proferenda illustravit, me quoque aliqua exinde decerpere cupientem dignetur illustrare.

Sancta quippe sunt omnia quæ de Domino nostro per prophetas sanctos pronuntiata sunt; sed quædam Psalmistæ verba tanto sacratiora mihi videntur, quanto magis eadem nomina eandemque sententiam quam Christus ore suo protulit, et ipse prophetando prænuntiavit. Dominus namque noster, ut in Evangelio legitur, de se dixit : *Ego sum veritas* (Joan. XIV, 6); et : *Ego sum lux mundi* (Joan. VIII, 12). Eisdem quoque nominibus Psalmista illum appellavit, cum eum nasciturum, quasi præterita narrans prænuntiasset, dicens : *Veritas de terra orta est* (Psal. LXXXIV, 12). Et : *Exortum est in tenebris lumen rectis* (Psal. CXI, 4). Ecce eadem nomina, et Psalmista prænuntians ante tempora multa Domini adventus dixit, et quibus ipse Christus adveniens se appellavit. Dicamus sententias ab utroque pene similiter prolata. Psalmista namque in psalmo XXI, qui totus personæ Christi convenit, de ipso dicit : *Deus, Deus meus, respice in me; quare me dereliquisti?* Item in psalmo XXX, Christum prænuntiat ita dicturum : *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.* Quas scilicet utrasque sententias in Evangelia legimus ita pene a Christo in cruce posito prolata, sicut Psalmista prænuntiavit. Quis, rogo, non mirandam, non venerandam censeat tantam Psalmistæ sanctitatem, qui ipsum Dominum nostrum totius sanctitatis auctorem habere meruit verborum suorum imitorem? Quis etiam non obstupescat tantam ejusdem Domini nostri bonitatem et clementiam, quam in Psalmista eodem agnovimus factam? Certe satis magna pietas Dei esset, si ab homine in nullo capitali crimine prolapsus prædicetur incarnatio Christi cæteraque per illum gesta. Quod autem aliquis in sceleribus plurimis prolapsus post hujusmodi ruinam ad dignitatem tantam pervenire potuit, et sacramentorum divinorum proditor et divinæ pietatis lator eligeretur, quantam putamus hanc esse Dei pietatem? Inæstimabilis namque et inenarrabilis tanta Dei pietas merito vocatur. Hæc igitur sanctum Psalmistam prius quidem peccatorem, deinde vero conversum ideo fecit talem, ut per eum ad omnes peccatores clamaret, dicens (Zach. 13) : *Convertimini ad me, omnes qui peccatis gravati estis, et faciam in vobis eandem gratiam quam in hoc servo meo David ad me converso feci. Nunquid propter multitudinem iniquitatum suarum abjeci eum? sic nec vos abjiciam, si ejus conversionem sequentes ad me venitis in tempore opportuno. Nam in diluvio aquarum multarum* (Psal. XXXI, 6), id est in conventu periculoso multorum populorum, quod est dies judicii, ad me non appropinquabitis. Hæc ergo, fratres charissimi; quæ de immensa Dei

miser cordia dixi, libenter audite; sed et sanctissima Psalmistæ verba tam supradicta quam adhuc dicenda tota mentis intentione suscipite. Jam enim ad ea proferenda quæ de Christo pronuntiavit, redire cupio.

Incarnationem denique simul et ascensionem ejus pronuntiavit ita dicens : *A summo cælo egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus* (Psal. XVIII, 7). Item de sola ascensione ejus dicit : *Elevata est magnificentia tua super cælos, Deus* (Psal. VIII, 2). De resurrectione quoque Domini ex ipsius persona dicit : *Domine, probasti me, et cognovisti me; tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam* (Psal. CXXXVIII, 2). Quod autem maxime pro salute gentium mittendus esset ita pronuntiat, referens eum dixisse de Patre : *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te; postula a me et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* (Psal. II, 7, 8). Eundem quoque sensum tanto apertius in psalmo LXXI quam in aliis, quanto per tempus futurum pronuntiat, dicens : *Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ; omnes gentes magnificabunt eum* (Psal. LXXI, 17). In quo etiam psalmo paulo superius de incarnatione ejus, nec non de sanctissima doctrina ejus commemorat, dicens : *Descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram. Orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis, etc.* (Ibid., 6, 7). Quod dicit : *Descendit sicut pluvia in vellus*, ita est intelligendum : Sicut enim pluvia in vellus descendens nulla illud divisione rumpit, et iterum ab eo recedens a sua integritate non minuit; ita et Dominus noster matrem suam nec conceptus, nec natus ulla corruptione divisit.

Quod autem Judæos omnesque se persequentes sub pedibus calcaturus esset, in psalmo CIX pronuntiat, Psalmista ita dicente : *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* : qui scilicet psalmus de Christo scribitur totus. Cui simile quid in psalmo CXVII invenitur, ubi in brevi versiculo mystice prolato omnia continentur quæ in Christo completa sunt. Sic enim dicitur : *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Unde autem Christus lapis sit dictus, et quomodo reprobatus sit ab ædificantibus factusque sit in caput anguli, quia in locis plurimis invenitur expositum, nos hic sine expositione relinquentes tendamus aliorum : verba namque sæpius prolata videntur tædiosa. Dicamus ergo illa, quæ dictu sunt rara.

In psalmo igitur LXXXVIII, multa pronuntiantur de Deo Patre ad Christum Jesum loquente, nec non de eodem Christo Jesu ad Patrem dicente, ubi Dei Patris verba incipiunt ita : *Posui adjutorium in potente, et exaltavi electum de plebe mea. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum, etc.*, usque *perfecta in æternum, et testis in cælo fidelis* (v. 20-30). Quæ vero sequuntur usque ad finem psalmi, Christo ad Patrem loquenti congrue possunt aptari. In quo nimirum psalmo hoc mirandum

simulet venerandum videtur, quod hujusmodi colloquium Dei Patris et Filii ipse psalmista David sub persona sua meruit proferre. De quo igitur tale aliquid legitur, ut Christi Filii Dei mysterium sub persona propria in se transferre præsumeret? Profert namque et ex persona Dei Patris quasi secum colloquentis illam inestimabilem gratiam, quam ipse per Christum operaturus erat in sanctæ Ecclesiæ filiis; et rursum Christi personam in se trahens, quasi respondendo superioribus dictis profert ea quæ Christus pro nobis passurus erat, dicens: Tu vero, Pater, qui mihi nuperrime promisisti ut et me primogenitum excelsumque præ regibus terræ poneres, et si filii mei in aliquo delinquentes mandata tua non custodirent, in iniquitates eorum visitares, post hujusmodi promissa me Christum tuum, in quo omnes salvare disposuisti, cito repulisti et a dignitate mea dejecisti. Hæc autem omnia despectionis verba sub persona Christi dicta in paucis completa videntur dictis quæ Christus in cruce positus dixit: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* (Psal. LXII, 2.) Ecce quam sacer dialogus Dei Patris et Filii in uno eodemque psalmo est factus, in quo et dignitas Domini nostri secundum divinitatem, et injuria atque despectio, quam secundum humanitatem pro mundi salute sustinuit, pronuntiatur. Merito itaque huic psalmo, in quo tantæ misericordiæ commemoratio agitur, initium tale Psalmista imposuit, dicens: *Misericordias Domini in æternum cantabo* (Psal. LXXXIII, 2). Cantate et vos, fratres charissimi, canticum tale, et benedicite Dominum in omni tempore; semper laus ejus sit in ore vestro (Psal. XXXIII, 2), qui et ante tempora multa misericordiam tantam prænuñtiavit et eam in nobis jugiter implere satagit. Quid enim delectabilius esse potest ea laude, eo cantico quod cantamus Domino? Talis autem laus et tale canticum, quia nusquam invenitur amplius quam in psalmis, ideo redeamus ad eos et, ut possumus, exquiramus in his divinæ cantica laudis; quidquid enim pro ejus amore gerimus vel loquendo, vel legendo, vel scribendo, seu etiam utilia qualibet meditando, hoc ad laudem suam refertur.

CAPUT VII.

De mysteriis passionis Dominicæ in psalmis præmonstratis et de mutatione personarum in uno eodemque psalmo loquentium.

Jam diximus de sanctissimo Dei Patris et Filii dialogo qui legitur in psalmo LXXXVIII, qui cunctis sanctæ Ecclesiæ filiis tanto magis est venerandus, quanto specialius in eo illorum prænuñtiata agnoscitur salus. Nunc vero dicamus quia plures psalmi inveniuntur sub sola persona Christi ad Patrem clamantis pro ereptione sua, in quibus et nos docemur orare qualiter spirituales nequities possimus superare. Quorum videlicet psalmorum sunt præcipui tres isti, III, XXI et LXVIII, in quibus præter orationem prædictam alia quoque ad Christum solum pertinentia inveniuntur, ut in III: *Ego dormivi,*

et soporatus sum, et exsurrexi. Et in XXI: *Diviserunt sibi vestimenta mea et super vestem meam miserunt sortem.* Sed et illud improprium, quod Judæi Christo insultantes dixerunt: *Confidit in Deo, liberet eum nunc si vult* (Matth. XXVII, 43). Bene eisdem verbis Psalmista illic pronuntiat, dicens: *Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum* (Psal. XXI, 9). Item illud quod Dominus ad Mariam dixit: *Vade ad fratres meos, et dic eis: Ascendo ad Patrem meum, etc.* (Joan. XX, 17). In eodem psalmo pronuntiatur ita: *Narrabo nomen tuum fratribus meis* (Psal. XXI, 23). Qui nimirum fratres discipuli Domini utrobique sunt intelligendi. Hoc quidem in psalmo XXI.

In LXVIII autem similiter inveniuntur quæ Christo specialiter conveniunt, ut: *Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei injuste; quæ non rapui, tunc exsolvebam.* Quomodo autem Christus solveret quæ non rapiebat, Isaias propheta aperte pronuntiat, dicens: *Omnes nos quasi oves erravimus; unusquisque a via sua declinavit et Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum* (Isa. LIII, 6). Et quomodo Christus solvit quæ non rapuit? Passus est enim non pro suis, sed pro nostris peccatis. Item in eodem psalmo: *In siti mea potaverunt me aceto.* In II nihilominus psalmo pronuntiatur de Judæis aliisque Christum persequentibus: *Astiterunt reges terræ et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus,* (subaudi: dicentes) *Disrumpamus vincula eorum et projiciamus a nobis jugum ipsorum.* Quod dicit, *eorum,* referri potest et ad præmissas personas Domini Christique ejus, et ad illius discipulos, quos a se projicientes ad gentes transire compulerunt.

De Juda etiam traditore tam ex Christi quam Psalmistæ persona quædam commemorantur. Ex quibus illud est, quod ex persona Domini dicitur: *Qui edebat panes meos magnificavit super me supplantationem* (Psal. XL, 10). Ex Psalmistæ autem persona dici videtur: *Constitu super eum peccatorem; diabolus stet a dextris ejus; usque sicut soma, qua semper præcingitur* (Psal. CVIII, 6-19). Quod si alicui videantur hæc verba melius Christi quam Psalmistæ personæ convenire, non contradico: quia forsitan utrique personæ passunt congruere. Ipsa etiam maledictionis verba quæ de Juda traditore sunt dicta congruunt Judaico populo. Nam quod dicitur in illo versu: *Nutantes transferantur filii ejus et mendicent; ejiciantur de habitationibus suis* (Ibid. 10), et juxta litteram videmus quotidie impleri in eodem populo. Sed et hoc Psalmista non tacuit quod caro Christi in sepulcro posita corruptionem non pertulit, dicens ex ipsius persona in psalmo XV: *Non dabis sanctum tuum, Domine, videre corruptionem.*

Inter hæc etiam summopere pensandum est cunctis ad intimam psalmorum intelligentiam pertingere cupientibus quanta personarum mutatio sit in quibusdam psalmis, quorum videlicet initium et

finem personæ Psalmistæ invenimus dandum; quæ A
 vero in medio sunt nunc quidem Dei Patris et Filii,
 nunc vero absolute Dei personæ conveniunt. Ob
 cuius rei notitiam capiendam trium hic psalmorum
 verba subjungimus, hoc est II, XLIX et LXXXI. In
 secundo enim psalmo, cuius initium est: *Quare fremuerunt gentes*, in primis Psalmista interrogans vel
 admirans unde Judæorum aliorumque Christi per-
 secutorum impietas tanta evenerit ex persona sua
 loquitur, dicens: *Quare fremuerunt gentes, etc.*,
 usque *et in furore suo conturbabit eos*. Quæ sequun-
 tur verba sunt Christi usque *Dominus dixit ad me*.
 Post hæc loqui incipit Pater ad Filium, insinuans
 per eum gentes ad salutem reparandas esse; quæ
 nimirum locutio fit usque *tanquam vas figuli con-*
fringes eos. Deinde vero usque ad finem psalmi ver-
 ba sunt Psalmistæ admonentis rectores quoslibet B
 ut attendentes quæ superius sunt a Patre et Filio
 dicta cum timore et amore sibi serviant, apprehen-
 dantque disciplinam in hoc sæculo, ne pereant in
 futuro. Ecce quam diversæ sententiæ et personæ
 secundi psalmi! In psalmo autem quadragesimo
 nono, cuius initium est: *Deus deorum Dominus*
locutus est, inveniuntur illi tres locutionis modi,
 quos supra dixi de pronuntiatione, de admonitione
 et increpatione. In primis namque Psalmista lo-
 quitur ex persona sua pronuntians nobis extremi
 iudicii tempus, quo cælum et terram, id est cæli-
 colas et terrigenas pariter convocandos esse prædi-
 cit; quo etiam ipsum Dominum manifeste venturum
 indicat. Ideo autem *manifeste* venturum dicit, quia
 quotidie ad nos clamat, nunc quidem scriptis, nunc C
 vero vulgaribus dictis, interdum etiam rerum visi-
 bilium argumentis, per quæ edocemur invisibilia
 quælibet agnoscere, sicut scriptum est: *Invisibilia*
Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur
(Rom. I, 20). Per hæc ergo omnia Deus nobis jugi-
 ter manifestatur et loquitur, ut scientes justitiam
 ejus, annuntiemus omnibus quoniam justus iudex
 est. Cumque Psalmista pronuntiasset talia ex per-
 sona sua, subjunxit admonitionem ex persona Dei
 factam, dicens: *Audi, populus meus, etc.*, usque *et*
honorificabis me. Ubi videlicet unumquemque pri-
 mitus admonet, ut se ipsum plusquam alia quæ-
 libet sacrificia Deo immolet; deinde vero eadem
 persona Dei loquitur, dicens: *Quare tu enarras*
justitias meas et assumis testamentum meum, etc., D
 usque *statuam contra faciem tuam*. Ubi nihilomi-
 nus increpat quemlibet doctorem verbis tantum-
 modo præcepta Dei intimantem, cur aliis enarrare
 præsumat illas Dei justitias, quas ipse operando
 non sequitur. Post hanc vero increpationem iterum
 Psalmista ex persona sua loquens et dicens *intelli-*
gite hæc, etc., usque in finem psalmi, admonet
 omnes ut attendentes et admonitionem in increpa-
 tionem Dei ad illum convertantur, ne forte præoc-
 cupati die mortis quærant spatium pœnitentiæ et
 invenire non possint.

In psalmo etiam octogesimo primo inveniuntur

iidem tres modi, licet ordine dissimili. In primis
 namque Psalmista ex persona sua pronuntiat,
 dicens: *Deus stetit in synagoga deorum; in medio*
autem deos dijudicat. Ut videlicet tempus præteri-
 tum *stetit* pro præsentis ponens indicat, quia Deus
 in synagoga deorum, id est rectorum et iudicum,
 quos sacra Scriptura sæpe *deos* nominat, consistens
 semper prospiciat quid agant et quotiescunque
 inique judicaverint, ipse in medio eorum stans eos
 pro tali culpa dijudicet. Moxque ex persona Dei
 eosdem rectores et iudices increpat dicens: *Usque-*
quo judicatis iniquitatem, et facies peccatorum su-
mitis? Quæ nimirum divinæ increpationis verba
 superioribus dictis conjuncta hunc sensum habere
 videntur: Cum sciatis, o rectores et iudices, me
 semper in medio vestrum esse et prospicere quæ-
 cunque agatis, cur sæpius inique judicantes destru-
 ctiores magis quam rectores Ecclesiæ estis? Post
 hanc vero increpationem continuo quasi compa-
 tiens præteritæ iniquitati eorum admonet eosdem,
 ut vel postmodum se emendent rectiusque judi-
 cent, dicens: *Judicate egeno et pupillo, humilem et*
pauperem justifyate. Eripite pauperem, et egenum de
manu peccatoris liberate. Quasi diceret: Adjuvate
 illos maxime qui pauperes et contemptibiles sunt
 in plebe, quique ideo ab aliis opprimuntur quia
 nullos defensores habere videntur. Finita autem hac
 admonitione iterum Dominus, quasi præsciens mali-
 tiæ et duritiæ eorumdem iudicum, quodque admo-
 nitionem suam contempturi magis diligent munera
 quam Dei præcepta, non ut prius præsentis, sed
 quasi absentes alloquitur, dicens: *Nescierunt neque*
intellegerunt; in tenebris ambulant; movebuntur
omnia fundamenta terræ.

In qua nimirum sententia, si temporum diversi-
 tatem sequimur, magnam difficultatem intelligentiæ
 patimur. In primis enim ponitur tempus præteritum,
 ut: *nescierunt, neque intellexerunt*; deinde præsens,
 ut: *in tenebris ambulant*; ad extremum vero futu-
 rum, ut: *movebuntur omnia fundamenta terræ*. Quid
 ergo in his faciendum est nobis, nisi hoc quod in
 cæteris prophetiæ verbis agitur? Sæpe namque et in
 psalmis et in aliis prophetarum libris præteritum
 præsensque tempus pro futuro, sæpe etiam futurum
 pro præsentis vel pro præterito ponitur. Quod scilicet
 Spiritu sancto dictante credo, aut ideo agi, quia cum
 omnia tempora sive præterita, sive præsentia, seu
 futura coram Deo quasi præsentia sint, tempus quod-
 libet rem sibi placitam pronuntiantibus inspirat,
 aut pro eo quod interdum prophetæ narrant illa
 quæ et in præterito gesta sunt et in præsentis jugiter
 geruntur et in futuro tempore gerenda sunt, sicut
 et res in sententia psalmi proxime dicta probat. Ju-
 dices enim iniqui et ab initio sæculi fuerant et in
 præsentis sunt et in futuro tempore fient, ideoque
 illis omnibus congruit hæc sententia: *Nescierunt*
neque intellexerunt; in tenebris ambulant; movebun-
tur omnia fundamenta terræ. Idem etiam sensus est:
nescierunt, neque intellexerunt, et in tenebris am-

bu!ant et movebuntur omnia fundamenta terræ. Qui enim nesciunt neque intelligunt bona, in tenebris utique ambulant. Similiter qui in tenebris ambulant, movebuntur utique de fundamentis pro quibus positi sunt. Prælati quippe et iudices universi positi sunt a Deo pro fundamentis Ecclesiæ, ut cæteri exemplis eorum instructi superponantur. Unde sanctus Psalmista alibi dicit: *Fundamenta ejus in montibus sanctis, Domini scilicet, qui diligit portas Sion super omnia tabernacula Jacob* (Psal. LXXXVI, 2). Idcirco autem Dominus fundamenta sua posuit in montibus sanctis, quia hos, quos in sanctæ Ecclesiæ ædificio præfecit, virtutibus omnigenis sublimatos et instructos esse jussit. Sed fundamenta, quæ ille in montibus sanctis posuit, tunc commoventur, cum hi qui aliis pro ædificatione spiri-

tuali prælati sunt a perfectionis et veritatis statu corruentes non solum semetipsos, sed etiam subjectos quoslibet in perditionis foveam trahunt. Unde illis aptissime congruit quod Psalmista alibi dicit: *Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis. Sepulcrum patens est guttur eorum, linguæ suis dolose agebant, etc.* (Psal. XIII, 1, 3), quæ sequuntur pene usque in finem psalmi. Hæc igitur omnia maxime conveniunt pravis iudicibus, quia quanto cæteris sublimiores consistunt ex potestate, tanto majorem nequitiam possunt exercere.

Verumtamen non sine causa credo esse factum quod pietas divina tam variis modis iudices eosdem alloquitur, nunc quidem increpando, nunc admonendo, nunc quasi præsentibus, interdum vero quasi absentibus, nunc nequitiam eorum, interdum vero beneficia sua commemorando. Quanto enim eos duriores ad correctionem prævidit, tanto magis duritiam ipsorum mitigare studuit. Unde postquam eos increpavit, et admonuit quasi præsentibus, postquam etiam de eorum quasi absentibus errore condoluit, iterum convertens se quasi ad præsentibus commemorat quantam gratiam eis præ cæteris mortalibus contulerit, quantaque ruina super illorum superbiam ventura sit dicens: *Ego dixi: Dii estis et filii Excelsi omnes; vos autem sicut homines moriemini et sicut unus de principibus cadetis* (Psal. LXXXI, 6, 7): ac si diceret: Ego quidem vos ad hoc elegi ut in vice mea iudices in mundo essetis, et aliis bene vivendi exemplum præberetis; vos autem sicut carnales quique et imperiti spiritualem vitam adjicientes, omnemque commissorum curam negligentes et, quod adhuc pejus est, sicut diabolus qui unus ex principibus cælicolis erat, vos in elationem contra me erigentes damnatione perpetua peribitis. Hæc igitur omnia divinæ increpationis, et admonitionis dicta Psalmista spiritualiter audiens, et quam incorrigibiles sint iudices iniqui prænoscentes, postulat Dominum, ut ipse solita pietate et æquitate homines regat, dicens: *Surge, Deus, judica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus* (Psal. LXXXI, 8). Quasi diceret: Quoniam, Domine, nullus pene hominum, qui super nos constituti sunt iudices et re-

tores, de nobis miseris curat; tu qui super omnes dominaris, maximeque pauperes et egenos tueri dignaris, exsurge et redime nos ab omnibus malis.

CAPUT VIII.

Eadem mutatio personarum in eodem psalmo aliis exemplis ostenditur, doceturque quam hæc doctrina ad psalmos recte intelligendos necessaria sit; quam vera et justa sint Dei judicia secundum psalmi XVIII, v. 10.

Adhuc quiddam dicere libet de psalmis duobus, in quibus personarum mutatio continetur, id est de decimo quarto et de trigesimo primo, et post hæc aliquandiu currere cupio in cæterorum psalmorum stadio, decerpens inde quoslibet flores ad explanandos plenius tres supradictos locutionis modos. Magnam denique intelligentiam præbet cantantibus psalmos, si attendant cui personæ unaquæque sententia deputanda sit, Dei an Psalmistæ vel aliorum, et qua intentione quælibet sententia prolata sit, an pronuntiando, an admonendo vel increpando; ipsaque psalmorum verba, quæ orando proferuntur, quantam vim humilitatis habeant in se ad placandum Deum. Si ergo hæc omnia attendere voluerimus, tunc demum psalmos rite cantare et ad penitentiam peccatorum nostrorum excitari poterimus. Pensandum quoque est, quæ sententiæ indigeant subauditionem qualisque sit ipsa subauditio, et quæ particulariter vel universaliter sint intelligendæ. De his igitur omnibus, prout possumus, aliqua dicere volumus. Sed prius de psalmis duobus supradictis dicamus.

Eorum namque prior, cujus initium est: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* personas duas continet, Psalmistæ videlicet et Dei. In primis enim Psalmista Dominum interrogat, dicens: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* (Psal. XIV, 1.) Cui mox a Domino respondetur ita dicente: *Qui ingreditur sine macula et operatur justitiam, etc.*, usque in finem psalmi. Hujus autem responsionis verba, quoniam satis plana sunt ad intelligendum, precamur, fratres dilectissimi, ut eadem attendentes aliquatenus implere curetis: nihil enim nobis prodest legere, cantare sacra verba, nisi pariter animo tractemus qualiter exinde ædificemur.

Secundus etiam psalmus, de quo nuperrime promissimus disputare, cujus initium est: *Beati quorum, etc.* (Psal. XXXI,) sub duarum personarum, Psalmistæ et Dei, loquela prolatus est. In prima namque parte usque a *circumdantibus me*, Psalmista loquitur; in secunda vero Deus usque in *quibus non est intellectus*. Deinde iterum Psalmista usque in finem psalmi loquitur. Hujus autem psalmi dicta non solum ob personarum mutationem explanandam, sed etiam propter supradictos tres locutionis modos hic commemoravi. Idem quippe tres modi in tribus continuis versibus prolati inveniuntur in illo; quorum videlicet primus est: *Intellectum tibi dabo*; secundus: *Nolite fieri sicut equus et mulus*; tertius: *In chamo et freno*. In primo itaque Deus dicit: *Intel-*

lectum tibi dabo, et instruem te in via hac qua gradieris; firmabo super te oculos meos. Quibus nimirum verbis a Deo pronuntiatur unicuique homini, qualiter illum præcæteris animalibus rationis capacem faciens instruat ad rationabilia quælibet et spiritualia studia, quibus in via vitæ hujus gradiendum est. Et ut in hac via cautius gradiatur, oculos suos super eum jugiter ponere intimat. In secundo autem admonet omnes fideles ut hæc quæ in superiori versu jam dicta sunt attendentes, non sicut equus et mulus, quibus non est intellectus, sed ut rationabiles et juxta intelligentiam sibi datam vivant. In tertio autem versu, qui subjungitur a Psalmista dicente: *In chamo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te,* idem Psalmista postulat Dominum, ut quicumque prædictæ intelligentiæ dona, tantæque admonitionis beneficia spernentes irrationabiliter vivunt, hos flagellis aliquibus constringat et ad se venire compellat. Talis autem compulsio licet a Psalmista petatur, dici valet increpatio; quia cum perversus quilibet a Domino flagellatur per idem flagellum increpatur. Quæ sequuntur in hoc psalmo ad Psalmistæ personam referenda sunt. Ecce quam varia personarum mutatio in psalmis supradictis invenitur.

Eadem quoque in psalmis plurimis quos prætermisi continetur; non enim peritia mihi est tanta ut omnes eodem modo percurrere possem, in quo et peritissimi quique satis laborare habent, Verumtamen quod ego de talibus locutionum modis cæterisque rebus explanandis superius promisi, adhuc prout ingenioli mei parvitas permittit, proferre cupio. In quo vos, fratres Charissimi, me adjuvare apud Deum deosco, ut, sicut in psalmo proxime jam dicto promittit unicuique ad se confugienti, dicens: *Intellectum tibi dabo, et instruem te in via hac, qua gradieris,* mihi concedere dignetur intellectum, et instruat me in via hac explanationis quam aggredi cupio. Ideo autem de ribus locutionum modis aliqua explanare magnus mihi affectus advenit ut, quia immensam Dei pietatem cum sacris literis ad omnes fideles litteras easdem scientes jugiter clamare aliquomodo expertus sum, illud panderem, quam variis mihi videatur ad nos clamare. Non enim frustra in Evangelio sæpius legitur: *Qui habet aures audiendi audiat* (Matth. xi, xiii: Marc. iv Luc. vii, xiv). Et in Apocalypsi: *Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis* (Apoc. ii, 7). Et in prophetis: *Convertimini ad me, et salvi eritis* (Isa. xlv, 22). Et in Psalmis: *Attendite, popule meus legem meam; inclinate aurem vestram in verba oris mei* (Psal. lxxvii 1). Multaque his similia in sacris Scripturis leguntur, per quæ innuitur magnum quiddam esse, pro quo tantopere ad nos Dominus clamat. Qua de re, quia illud magnum non temporale, sed æternum constat, oportet ut verba Dei, quibus ad nos jugiter clamat, omni modo attendentes, vitam potius æternam quam mortem æternam obtineamus. Hæc ergo dixi tam de causa, unde mihi suborta est quædam dicendi devo-

tio, quam de ipsa re, unde dicere gestio, id est, de divinæ pietatis clamore in sacris Scripturis facto. Nunc etiam, prout valeo, proferre desiderio ipsius clamoris modo, ut exinde aliquis incitatus divinos audire discat affatus.

Et primum quidem ex psalmis sententiam quamdam proferre cupio, quæ mihi præstantior multis videtur, hoc est: *Judicia Domini vera justificata in semetipsa, desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum* (Psal. xviii, 10, 11). Hanc igitur sententiam Psalmista proferens pronuntiando (nam hic modus locutionis divinæ primus est quo cuilibet pronuntiatur, quid scire vel facere debeat) insinuat nobis quam vera, quam desiderabilia et dulcia sint judicia Domini, ut omnis homo hæc dicta audiens et intelligens secum tractet qualiter exinde ædificetur. In primis videlicet discutiendo quid verum, quid desiderabile, quidve sit dulce. Deinde vero diligenter pensando utrum sibi videantur desiderabilia et dulcia judicia Domini. Judicium namque Domini potest dici non solum illa extremæ diei examinatio qua pravi a bonis discernuntur; sed etiam omne quod in hac vita dispositione divina geritur. Cujus videlicet dispositionis judicia, si juxta hoc, quod homini possibile est attendantur quam vera sint qualiterque in semetipsis justificentur, desiderabilia pro certo super aurum pretiososque lapides, et dulciora super omnem mellis suavitatem sentientur.

Sed ut melius eadem pensare possimus, judiciorum humanorum falsitatem illis opponamus Humana enim judicia, aut per gratiam aut per odium alicujus, seu per malitiam vel ignorantiam, vel negligentiam sæpiissime ita depravantur, ut nec vera esse nec in semetipsis justificari valeant: unde fit ut et falsitati subjaceant, et contraria in semetipsis existant. Nam cujuslibet avaritia alterius avaritiam impugnat, decertando scilicet, quis majora rapiat. Eodem quoque modo luxuriosi contra alios luxuriosos, superbi contra alios superbos ita sæpius insurgunt, ut non aliter quam morte eorum placari possint. Eadem contrarietas de cunctis vitiis referri potest. Sed longe aliter de virtutibus sentiendum constat. Unaquæque enim virtus aliam sicut proprii corporis membrum adjuvat. Nam copia virtutum constat corpus velut unum, ita ut qui humilitatem adipisci studuerint, aliter nequeant nisi simul charitatem obtinere studeant: cumque charitatis nec non humilitatis possessores fuerint, cito velut infirmi viatores in via Dei lassescunt, nisi etiam castitatem in adjutorium sumant. Hanc autem, quia obtinere nequeunt, nisi cum multarum virtutum suplemento aut easdem virtutes simul obtinebunt aut castimonia perfecta carebunt. Idem de cæteris virtutibus sentiendum est. Omnes enim in unum ita conveniunt, ut alia aliam foveat, augeat, justificet, probando videlicet justam et bonam esse.

Ex quibus omnibus colligitur, judicia Domini, quæ nihil aliud sunt nisi virtutes, vera et justificata esse

in semetipsis : quia nec per gratiam, nec odium alijus, nec per malitiam, nec per ignorantiam, nec per negligentiam a veritatis et justitiæ statu flectuntur, sed omnia in una eademque dispositione convenientia perseverant. Quæ igitur pia sunt testimonium præbent Deo, quia semper, dum tempus miserendi est, paratus sit ad ignoscendum cunctis ad se conversis. De quo miserendi tempore Isaias propheta admonet nos, dicens : *Qærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum, dum prope est (Isa. lv, 6)*. Hinc et doctor noster Psalmista dicit : *Confitemini Domino, quoniam bonus ; quoniam in sæculum misericordia ejus (Psal. cxvii, 1)*. Quæ nimirum verba hujusmodi sensum habere videntur : Pœnitentiam agite, et convertimini ad Deum in hoc sæculo, in quo tantummodo bonus est omnibus invocantibus eum. Quod autem dicitur : *Confitemini Domino quoniam bonus ; quoniam in æternum misericordia ejus, de perennis vitæ misericordia solis electis exhibenda intelligi potest. Admonitiones ergo tantæ pietatis hoc omni modo testantur, quia Deus non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ezech. xxxiii,).* Severa autem judicia ubicunque leguntur vel audiuntur facta, hoc nihilominus testantur quod Deus superbis resistat (*Jac. iv. 6*), quodque juxta Psalmistam terribilis sit in consiliis super filios hominum (*Psal. lxxv, 5*) (subandi, pravorum) qui nihil aliud nisi humana tantum et carnalia diligere solent ; quorum scilicet filii vocantur imitatores eorum : cujus enim quisque facit opera, ejus vocatur filius.

CAPUT IX.

Amplius divinorum judiciorum quorumcunque veritas et justitia probatur. Adhortatio ad diligentem divinarum Scripturarum lectionem, etc.

Inter hæc pensandum et quam necessaria sint severa Dei judicia. Plurimi namque qui nec lectione, nec admonitione ulla hominum a pravitate sua flecti possunt, per flagella Dei convertuntur ad ipsum. Nonne per hæc pensari valet quia, dum pia Dei judicia conveniunt severis et severa piis, omnia ejus judicia sunt vera et justificata in semetipsa ? (*Psal. xviii 10.*) Sive ergo sint pia sive severa, ideo Deus operatur ea ut hos, qui salvandi sunt, quasi quibusdam retribus ad æternam salutem trahat. Unde et Psalmista, qui et severitatem et pietatem Dei in semetipso expertus cognovit utramque necessariam esse, postquam dicit : *Judicia Domini vera, Justificata in semetipsa ;* statim subjunxit, dicens : *Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum.* Quæ nimirum verba multi quidem dicere valent ; sed quam desiderabilia nec non quam dulcia sint nemo sentire valet, nisi qui fide ex opere pro agnitione eorum laborantes, intima eorum aliquantulum gustare merentur. Et quam felices qui talia nosse laborant ; ut cum Psalmista gustantes quam suavis est Dominus (*Psal. xxxiii, 9*), et quam fidelis et sanctus in omnibus operibus suis (*Psal. cxliv, 17*) , *judicia Domini vera esse toto corde credant !*

A Sed si forsitan aliquis dicat se libenter velle credere judicia Domini vera esse, sed nescire unde hanc fidem satis possit concipere : dicam breviter aliqua ejus judicia unde facilius agnosci possint cætera. Omnes namque scimus et quotidie actu probamus, quia liberum arbitrium a Deo datum habemus, ut sive bona, sive mala velimus agere, possimus. Hoc autem non sufficit nobis solummodo scire, nisi etiam tractemus cur nobis sit data libertas tanta vel male vel bene agendi. Non enim cœli et terræ Creator, rerumque omnium gubernator credendus est tanta nobis præstitisse sine causa. Sed omni modo attendendum quia ideo homini, quem ad similitudinem suam fecit, et liberum arbitrium et facultatem male vel bene agendi dedit, ut haberet unde promereri posset aliqua æternæ beatitudinis præmia. Quis denique impossibilitatis vinculo constrictus probare posset quid agere vellet ? aut quod præmium illi foret dandum, qui nil potuit facere, nisi bonum ? Hanc igitur inconvenientiam quicumque sæpius attendit, citius agnoscit multo convenientius esse. Quia, sicut Deus statuit, homo liberum arbitrium habens et bene et male agere valet, ut et ille, qui mala pro amore Dei contemnit, mercedem promissam, et ille qui bona negligit pœnam pronuntiatam consequatur. Ecce quam congrua et vera divini judicii dispositio, nullius gratiæ, vel odii instar judiciorum humanorum falsitate corrupta ; sed quasi in latissimo stadio omnibus currendi spatium præbens, ante omnium oculos ponens bona et mala, aspera et mollia, areta et lata, ut per hæc omnium affectus probetur quid diligere vel respuere, quid concupiscere vel contemnere velit.

C Nonne ergo latissimum stadium merito dicitur, quo tam variis modis unusquisque currere potest ? Quot modis enim unicuique datur facultas male agendi, tot modis etiam datur facultas bene agendi. Quia bene agendi occasionem præbent mala, cum ea videntes, aut audientes, seu ad horam desiderantes, mox contemnimus. Et qui tanta possumus contemnere, quanta concupiscere, ex ipso contemptu tot coronas per Dei gratiam promereri possumus, quot mala contempsimus. Ecce satis evidens exemplum, in quo probari potest verissimum Dei judicium. Judicium quoque verum dici potest, quod fit in his qui negligenter vitam suam ducentes, nihilque magis quam aliis præponi desiderantes, permittuntur tandem obtinere ; cumque in regimine optato præpositi sæcularia magis quam spiritualia studuerint, timere et amare Deum neglexerint, in deliciis velut ille dives de quo in Evangelio legitur qui *induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide (Luc. xvi. 19)*, omnimodo vixerint, tunc Dominus aut eos patitur in eodem regimine perdurare usque ad finem vitæ, postea vero cum supradicto divite delicioso ad inferna deputari ; aut aliquandiu superbire in potestate et postea deponi cum magna inhonestate, ut humilitati in hac vita

pœnitentiam gerant; quod tamen multa feliciter constat quam cæterum; quia nihil est infeliciter felicitate peccantium. Quodlibet ergo horum Deus fieri judicaverit, iudicium verum dici poterit; quia scientes scriptum: *Omnis qui se exaltat humiliabitur* (Luc. xiv, 11). Et: *Deus superbis resistit; humilibus autem dat gratiam* (I Petr. v, 5), multaque hujusmodi. Sed hæc omnia contemnentes merentur ad horam quidem divitiis vel dignitate extolli, sed postea dejici tam in hoc sæculo quam in futuro. De talibus et Psalmista dicit: *Dejecisti eos, Domine, dum alleverentur* (Psal. lxxii, 18); et iterum: *Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis* (Psal. lxxvii, 22). Et capita inimicorum Dei, et vertex capilli perambulantium in delictis suis, quia una et repetita sententia est, dici possunt hi qui cæteros peccatores nequitiis suis excellunt, et ideo extolli cupiunt, ut ex hoc majorem peccandi licentiam habeant.

Sed et illud iudicium Dei verum dicendum est, cum congregationi vel plebi cuilibet sine disciplina et religione viventi irreligiosi pastores atque rectores præponuntur, ut per tales rectores ira Dei appareat quæ diu latebat. Unde Scriptura sacra dicit: *Propter peccata populi regnare facit Dominus hypocritam* (Job. xxxiv, 10). Hinc etiam sanctus Gregorius dicit: *Occultæ et jugiter perpetratæ culpæ merentur; ut reges pastoresque perversi constituentur*. Quod tamen iudicium non pro subjectorum damnatione evenit, sed ut sub hac peccati pœna commoti et compulsi coram Deo pœnitentiam gerant pro commissis, eumque invocantes pro necessitatibus suis se emendare studeant, imitantes videlicet filios Israel qui, ut in libro Judicum legitur, quoties Deum offendentes traditi sunt in manus inimicorum suorum, pœnitentiam egerunt; deinde vero clamaverunt ad Dominum, et de necessitatibus eorum liberavit eos (Psal. cvi, 13). Quæ verba etiam Psalmista sæpius repetens in psalmo centesimo sexto, ubi varias offensiones et tribulationes eorundem filiorum Israel commemorat, dat fidelibus cunctis exemplum quid sibi pro offensionibus ut tribulationibus suis sit agendum.

Dicamus adhuc et aliud exemplum unde iudicia Domini, quæ in rebus plurimis incomprehensibilia sunt, nimisque profunda, sicut et Psalmista testatur dicens: *Judicia tua, Domine, abyssus multa* (Psal. lxxxiii, 7), vel alicubi possint aliquantulum agnosci, sicque in his, quæ aliquatenus agnoscere possumus, quam congrua et vera atque fidelia sint, instructi, credamus etiam similia esse omnia illa quæ sentire nequimus. In libris namque sacris tam Veteris quam Novi Testamenti quotidie omnes instruimur ut mala relinquentes bona faciamus. Hæc igitur instructio dispositione divina et ante tempora multa jugiter facta est, et quotidie agitur; ut si qua igncrantia vel negligentia seu oblivione per diabolicas insidias a lege divina fuerimus retracti, mox admoneamur ad meliora reverti. Pro hujusmodi admonitione legitur

ubique ad missas lectio de diversis scripturæ sacræ libris ad ædificationem audientium excerpta, nec non sancti Evangelii doctrina. Pro hoc Psalmorum liber qui, sancto Spiritu dictante, quasi quidam sol omnibus in via Dei ambulantiis verbis sapientiæ divinæ lucet per diurnas atque per nocturnas horas partitus cantatur. Quod et ipse Psalmista prophetice spiritu plenus personamque sanctæ Ecclesiæ in se gerens prævidit, dicens: *Septies in die laudem dixi tibi* (Psal. cxviii, 164); et: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi* (Psal. cxviii, 62); et iterum: *In matutinis meditabor in te, Domine, quia fuisti adjutor meus* (Psal. lxii, 8). Hanc igitur laudem, quam sancta Ecclesia ubique tam in nocte quam in die Deo dicit, merito Psalmista se dixisse retulit; quia a suis dictis proferendam præcivit, præteritum ponens pro futuro. Pro hac etiam admonitione pueri litteris instruendi in primis psalmorum lectione introducuntur, atque memoriter retinere usu ecclesiastico jubentur, ut in litteris sacris enutriti, postea cum ad ætatem intelligibilem pervenerint, facilius eas recolant et exinde in aliis Scripturæ sacræ litteris meditari valeant. Pro hac plurima sanctorum Patrum scriptura tam in Ecclesiis quam in aliis locis legitur, ut nemo litterarum scientia imbutus de legis divinæ ignorantia se excusare possit. Nonne talis consuetudo, quæ sine dubio ex dispositione divina processit, dicenda est fidelis et vera? Nonne Deus merito dicendus est fidelis qui per tantam librorum admonitionem omnes hanc legentes et audientes ad æternam salutem trahere conatur? Sed, proh dolor! paucissimi inveniuntur, qui aures audiendi ita habeant ut attendere curent quid evangelistæ, quid prophetæ, quid Psalmista vel quid alii sanctæ Ecclesiæ doctores nos admoneant. Verumtamen non ideo verba Dei incassum proferuntur. Aut enim corrigunt legentes et audientes ea, aut in testimonium damnationis in die iudicii coram eis proferuntur.

His igitur exemplis prolatis, peto vos, fratres charissimi, ut attendentes pietatem severitatemque Dei studetis litteras sacras non solum legere et audire, sed etiam operibus aliquatenus implere. Verbo quoque doctrinæ, quæ pro ædificatione vestra de psalmis protuli, et adhuc proferre cupio, tanto majori intentione, precor, suscipite, quanto districtiora esse iudicia Dei ex supradictis Psalmistæ verbis jam audistis. Idcirco enim sententiam tam piam tamque terribilem inter cætera sermonis mei verba protuli, ut vos sollicitos et intentos facerem ad audienda legis divinæ præcepta. Sed nec aliter iudicia Domini desiderabilia et dulcia videntur, nisi tota intentione legantur vel audiantur. Quamobrem audiamus quid loquitur nobis Dominus per sanctum Psalmistam, per quem variis modis ad nos clamat, nunc pronuntiando ea quæ scienda vel facienda sunt, nunc admonendo pro eisdem; interdum vero increpando pro negligentia nostra. Qui ergo tam variis modis ad vos loquitur, maximam curam nostri habere probatur.

CAPUT X.

Varia moralia documenta ex diversorum psalmorum versibus collecta.

Sed quia superius de pronuntiatione cœpimus loqui, nunc iterum inde loquamur. Psalmista namque pronuntians nobis sanctitatem Domini ac Salvatoris nostri, dicit : *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit* (Psal. I, 1). Quæ videlicet sanctitatis verba, quia nulli hominum nisi soli Christo congruunt, *omnes enim peccaverunt*, ut ait Apostolus, *et egent gloria Dei* (Rom. III, 23); itemque Scriptura dicit : *In multis offendimus omnes* (Jac. III, 2); de Christo autem dicitur : *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus* (I Petr. II, 22), ipse credimus quem Psalmista ita *beatum virum* dicit ut nec abiret in consilio impiorum, nec in vita peccatorum stetisset, nec in cathedra pestilentiae sedisset. Abire enim solummodo in consilio impiorum minimum quoddam peccatum est; quod vel illicite cogitando, vel incaute loquendo, vel in aliquo quinque sensuum lapsu perpetratur; stare autem in via peccatorum est in quo aliquandiu quis moratus alios etiam peccare facit, sicut, cum quosdam homines prava agentes aliquando propter amicitiam laudantes ex hoc deteriores facimus, vel cum aliquod leve peccatum tam in nobis quam in aliis pro nihilo ducimus; sedere autem in cathedra pestilentiae et pessima quæque non solum facerere, sed etiam docere, beneficientes irridere et odire. Quia igitur ab his et ab omnibus iniquitatibus immunis erat Christus, ideo a Psalmista merito dictus est *beatus vir*.

Sed tanta beatitudo, licet minime conveniat nobis, qui in delictis nascimur et quotidie peccatis polluimur, ad hoc tamen prodesse potest ut per oppositionem jugiter attendentes, quanta distantia sit inter nos et eundem Dominum nostrum, poscamus, ut *miseretur nostri et benedicat nobis, illuminet vultum suum super nos, et opera manuumstrarum dirigat* (Psal. LXVI, 2). Si ergo tanti viri beatitudinem recolentes simul et venerantes quæramus faciem ejus semper, *non secundum peccata nostra faciet nobis neque secundum iniquitates nostras retribuet nobis; quoniam secundum altitudinem cœli a terra corroboravit misericordiam suam super timentes se, et quomodo miseretur pater filiorum, sic miseretur timentibus se, quoniam ipse cognovit figmentum nostrum* (Psal. CII 10-13). Hæc et his similia Psalmistæ dicta, quæ utique Spiritu sancto inspirante prolata sunt, quem non excitare possunt ad exquirendam Dei gratiam? Non homo, sed durus lapis est hic jure vocandus, qui non exquirat tantam Domini pietatem.

Inter hæc quoque pensandum est quam congrue in capite libri psalmorum Psalmista loquitur de Capitis nostri, Domini videlicet Jesu Christi, beatitudine et sanctitate, ut per hoc cunctis sanctæ Ecclesiæ filiis, qui membra ejus esse debent, insinuaret ipsum semper imprimis esse invocandum, et præ

A omni bus diligendum ac venerandum, ut scriptum est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; hoc est maximum et primum mandatum* (Matth. XXII, 37).

Jam diximus, prout potuimus, de Capitis nostri qualitate. Nunc vero dicamus quomodo ipsum Caput nos instruat per Psalmistam. Sicut enim Dominus noster dives et potens est ad salvandos omnes qui invocant eum in veritate, ita etiam multiplex et latus est in mandatorum suorum pronuntiatione, semperque prospiciens quis in hujus vitæ stadio præ cæteris ad eum currat ejus præcepta sequendo. Quod scilicet Psalmista agnoscens pronuntiat nobis, dicens : *Dominus de cælo prospicit super filios hominum, ut videat si est intelligeus, aut requirens Deum* (Psal. XIII, 2). In quibus verbis hoc imprimis est notandum quod Deus qui omnia, antequam fiant, novit, non ideo nos inspicere dicitur ut ex habitu vel motu nostro quid in nobis sit quasi nescius discat; sed ut nos discamus et admoneamur attendere quam clementer atque subtiliter hoc Deus jugiter in nobis exploret, quid circa salutem nostram nos tractemus quantamque sollicitudinem non solum pro præsentis vitæ subsidiis impetrandis, sed etiam pro æterna vita obtinenda habeamus. Hujusmodi quippe intentio primitus, ut dixi, in Psalmistæ verbis jam prolatis constat retinenda.

Deinde altius considerandum quomodo id pro quo Deus nos prospicit aliquatenus implere possumus, id est ut intelligamus et requiremus Deum. Quidquid enim intelligendum et requirendum est de Deo, interioris hominis studio constat agendum, quia, cum uterque sit invisibilis, et Deus scilicet et noster interior homo, utpote quia ad Dei similitudinem factus est, uterque etiam invisibiliter sentit quæ de altero sentienda et acquirenda sunt, quamvis Deus incomparabiliter excedat. Ille namque per seipsum omnia novit; homo autem nec a semetipso, nec sine additamento aliquo scire quidquam valet. Additamentum vero dico omnia visibilia, per quæ instruimur ad invisibilia intelligenda, sicut scriptum est : *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur* (Rom. I, 20). Item additamentum esse dico illa intelligentiæ dona quæ in nobismetipsis ex Dei gratia jugiter retinemus : ex quibus est illud : *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris* (Tob. IV, 16). Nam si alii nihil horum quæ nobis fieri nolumus agere debemus, mala autem nulla nobis agi omnimodo volumus, mala etiam nulla alii agenda esse apertissime scimus. Tertium quoque additamenti genus per quod instruimur intelligere ac requirere Deum, in omnibus sacræ Scripturæ litteris habetur. In his ergo tribus additamentis omne genus humanum quod ad intelligibilem duntaxat ætatem pervenerit, probatur quid de Deo intelligat et quomodo illum requirat. Talia igitur Psalmistæ dicta, quibus nobis pronuntiat quia Deus super nos prospiciat ut videat si in nobis sit intelligens aut requirens Deum, jugiter pensare debemus.

Pensandum est etiam quid idem Psalmista de

verbi divini prædicatoribus pronuntiet, dicens: *Cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum* (Psal. xviii, 2). In quibus profecto verbis intimatur quia gloriam operaque Dei nemo, nisi *cæli*, id est cælestis et spiritualis vitæ amatores, enarrare possint. Unde apostolus Paulus, qui gloriæ divinæ maximus prædicator erat, de se aliisque apostolis dicit: *Nostra conversatio in cælis est* (Philip. iii, 20). Talium ergo prædicatorum sonus, ut in ejusdem psalmi dictis subsequenter reperitur, *in omnem terram exivit, et in fines orbis terræ verba eorum* (Psal. xviii, 6). O quantus propheta fuit Psalmista, qui pene omnia quæ de Christi gloria erant futura, quæque in sancta Ecclesia erant gerenda, quasi jam præterita pronuntiare potuit! Ideoque, quæ de prædicatoribus Christi prædixit jam quasi præterita enarravit, dicens: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum.*

Audistis itaque, fratres charissimi, quales esse debeant qui gloriam Dei enarrare desiderant. Audite etiam quid sanctus Psalmista dicat de his qui ad peragenda divinæ laudis officia constituti sunt in Ecclesia. Pronuntiat namque de his, dicens: *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum. Sed nos, qui vivimus, benedicimus Domino ex hoc nunc et usque in sæculum* (Psal. cxiii, 17). Ubi imprimis notandum quos mortuos vel quos vivos appellet. Si enim de his quos vulgaris usus appellat mortuos talia dixisset, ridiculum magis quam rationabilem sententiam proferre videretur; quod de viro tali minime oportet credi. Sed hoc magis credendum est de illo qui spiritualiter vivens spiritualiter etiam loquebatur, hos videlicet vocans mortuos qui, vitiis et carnalibus desideriis tantummodo deservientes, nullam curam de animarum salute retinent; hos autem vivos qui, secundum Apostolum, carnem suam crucifigentes cum vitiis et concupiscentiis (Gal. v, 24), Christo qui vera vita est vivere student ejus præceptis obediendo. De hujusmodi mortuis et vivis Scriptura sacra sæpe loquitur. De mortuis quidem in Evangelio Dominus ad quemdam dicit: *Sine mortuos sepelire mortuos suos* (Matth. viii, 22; Luc. ix, 60). Hinc et Apostolus dicit: *Vidua, quæ in deliciis est, vivens mortua est* (I Tim. v, 6). Et Psalmista in psalmo quodam testatur, dicens: *Universa vanitas omnis homo vivens* (Psal. xxxviii, 6), subaudi mundo. De his autem qui mortui sunt mundo, sed vivunt in Christo per prophetam dicitur: *Vivent mortui tui, Domine* (Isai. xxvi, 19). Et Apostolus: *Si complantati, inquit, facti sumus similitudini mortis Christi, simul et resurrectionis erimus* (Rom. vi, 5); et iterum: *Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo* (Rom. vi, 5); et iterum: *Si mortui Evangelio unicuique, quantiscunque peccatis fuerit deditus, si in eum credens ea deserit, promittit dicens: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet* (Jom. xi, 25). Ex quibus omnibus colligitur quia Psalmista eos qui vitiis adhuc omnimodo deserviunt,

mortuos; illos autem qui in Christo jam vivunt, viventes appellet, dicens: *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum; sed nos, qui vivimus, benedicimus Domino ex hoc nunc et usque in sæculum* (Psal. cxiii, 17, 18). Quamobrem, si Deum laudare velimus, tales fieri studeamus, ut sibi placeat ipsius laudis servitus.

CAPUT XI.

Quam uberes in psalmis sententiæ occurrant quæ tribulatis solatio sint, quamque Psaltes divinus omnibus omnia factus fuerit.

His igitur prolatis de illa puritate quam laudantes Dominum debent amare, videamus quoque quid aliunde clamet ad nos Dominus per Psalmistam. Innumerabiles namque sunt ejus sententiæ ad varias personas pro variis doctrinis prolatae, quas ego universas nequeo proferre. Sed aliquas exinde libet decerpere, quæ et pene omnibus litteratis sunt planæ et maxime videntur necessariæ tam ad piorum consolationem, quam ad impiorum terrorem. Sed prius consolationis dicta proferamus.

Dulcis et rectus Dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in via. Diriget mansuetos in iudicio, docebit mites vias suas. Universæ viæ Domini misericordia et veritas requirentibus testamentum ejus et testimonia ejus. Firmamentum est Dominus timentibus eum, et testamentum ipsius ut manifestetur illis (Psal. xxiv, 8, 11). *Non in finem oblivio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem* (Psal. ix, 19). *Lex Domini immaculata convertens animas, testimonium Domini fidei sapientiam præstans parvulis: Justitiæ Domini rectæ lætificantes corda, præceptum Domini lucidum illuminans oculos* (Psal. xviii, 8, 9). *Qui non accepit in vano animam suam nec juravit in dolo proximo suo, hic accipiet benedictionem a Domino* (Psal. xxiii, 4, 5). *Dominus virtutem populo suo dabit, Dominus benedicet populo suo in pace* (Psal. xxviii, 11). *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum* (Psal. xxx, 20, 21). *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecla sunt peccata. Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus* (Psal. xxxi, 1, 2). *Rectum est verbum Domini et omnia opera ejus in fide. Diligit misericordiam et iudicium, misericordia Domini plena est terra* (Psal. xxxii, 4, 5). *Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus; populus, quem elegit in hæreditatem sibi* (Ibid., 12). *Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis, qui sperant super misericordia ejus; ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fame* (Ibid., 18, 19). *Immittit angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos* (Psal. xxxiii, 8). *Juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit. Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur* (Ibid., 19, 21).

Melius est modicum justo super divitias peccatorum nullas. Novit Dominus dies immaculorum, et hæreditas eorum in æternum erit. Non confundetur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur, quia peccatores peribunt. Apud Dominum gressus hominis dirigentur, et viam ejus volet. Cum ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam (Psal. xxxvi, 16, 24). Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas (Psal. xxxix, 5). Quæ scilicet sententia specialiter dicta contra eos qui, juxta morem ethnicorum, auguriandi vel turpiter ludendi utuntur vanitate, commemorat eum beatum esse qui hujusmodi vanitates respuit.

Dominus virtutum nobiscum, subaudi est, susceptor noster Deus Jacob (Psal. xlv, 42). Beatus, qui intelligit super egenum et pauperem, in die mala liberabit eum Dominus (Psal. xl, 2). Hæc autem sententia particulariter est intelligenda quia, sicut non omnes egeni et pauperes beati sunt, sed solummodo pauperes spiritu beati existunt; ita quoque ille qui super eosdem ita intelligi, ut illis misereatur, beatus solummodo in hoc facto dicendus est. Lætetur mons Sion, et exsultent filix Judæ propter judicia tua, Domine (Psal. xlvii, 12). Cujus sententiæ sensus est iste: gloriam tuam, Domine, speculantes et nomen tuum confitentes lætentur in te. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias (Psal. l, 19). Beatus, quem elegisti et assumpsisti, Domine, inhabitabit in atriis tuis (Psal. lxiv, 5). Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa (Psal. xlvii, 12). Deus noster, Deus, subaudi est, salvos facienti, et Domini Domini exitus mortis (Ibid., 21). Quæ sententia, quia obscura videtur, opus est ut explanetur. Sic enim intelligendam esse arbitramur: Deus, quem nos Christiani colimus, ille solus potens est salvos facere, et in sua potestate est quemlibet a mortis periculo liberare.

Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde (Psal. lxxii, 1). Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te (Psal. lxxxiii, 5). Misericordiam et veritatem diligit Deus; gratiam et gloriam dubit Dominus. Non privabis bonis eos qui ambulant in innocentia. Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te (Ibid., 12, 13). Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt (Psal. lxxxviii, 8). Hæc sententia tam ad piorum consolationem quam ad impiorum terrorem intelligi potest. Qui habitat in adjutorio Allimissi in protectione Dei cæli commorabitur (Psal. xc, 1). Quæ sententia sic est intelligenda: qui in adjutorio Dei quasi habitans jugiter confidit, talis vir Deum certissimum protectorem habebit. Justus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur (Psal. xci, 13). Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum (Psal. xciii, 12). Testimonia tua, Domine, credibilia facta sunt nimis; domum tuam decet sanctitudo in longitu-

dinem dierum (Psal. xcii, 5). Lux orta est justo et rectis corde lætitia (Psal. xcvi, 11). Dominus in Sion magnus et excelsus super omnes populos (Psal. xcvi, 2). Misericordia Domini ab æterno et usque in æternum super timentes eum, et justitia illius in filios filiorum his qui servant testamentum ejus, et memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea (Psal. cii, 17, 18). Lætetur cor quærentium Dominum (Psal. civ, 3). Beati, qui custodiunt judicium, et faciunt justitiam in omni tempore (Psal. cv, 3). Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus. Confessio et magnificentia opus ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi. Memor erit in sæculum testamenti sui, virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, ut det illis hæreditatem gentium, opera manuum ejus veritas et judicium. Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate et æquitate (Psal. cx, 2-8). Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis (Psal. cxii, 1). Hæc sententia universaliter est intelligenda, quia omnis vir qui timet Dominum et in mandatis ejus vivere cupit beatus pro certo est.

Potens in terra, subaudi vivorum, erit semen ejus, generatio rectorum benedicetur. In memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit (Ibid., 2-7). Auditio mala quam justus non timebit significat illam terribilem sententiam, quæ in judicio extremo dicenda est reprobis a Domino: Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, etc. (Matth. xxv, 41). Excelsus super omnes gentes Dominus et super cælos gloria ejus; qui in altis habitat et humilia respicit in cælo et in terro, suscitans a terra inopem et de stercore erigens pauperem, ut collocet eum principibus populi sui (Psal. cxii, 4, 8). Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv, 5). Vox exsultationis et salutis in tabernaculis justorum (Psal. xcvi, 15). Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Beati, qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum (Psal. cxviii, 1, 2). Pax nulla diligentibus legem tuam, Domine, et non est illis scandalum (Ibid., 165). Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion; non commovebitur in æternum, qui habitat in Jerusalem. Benefac, Domine, bonis et rectis corde (Psal. cxxiv, 4). Qui seminant in lacrymis, in exsultatione meient. Euntes ibant, et flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos (Psal. cxxv, 5, 6). Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini (Psal. cxxvi, 2). Somnus hic vocatur mors sanctorum quæ, dum venerit mox hæreditas, id est merces magna a Domino promissa, aderit.

Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus (Psal. cxxvii, 1). Apud Dominum misericordia et copiosa apud eum redemptio. Speret Israel in Domino ex hoc nunc et usque in sæculum (Psal. cxxix, 6, 7). Quia igitur Israel vir videns Deum, interpretatur, hac sententia fidelis quilibet, qui Dominum merito videre dicitur, ad hoc incitatur ut

spem suam in Domino ponat: *Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram* (Psal. cxxxvi, 9). Cujus sententiæ sensus est iste: Beatus qui cogitationes malas, mox cum oriri cœperint et adhuc parvæ sunt, confitetur Christo, qui petra est dictus, rogans eum ut ipse eas prius a se expellat quam ad majoris nequitiae effectum perveniant. *Suavis Dominus universis et miserationes ejus super omnia opera ejus. Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. Allevat Dominus omnes qui corruunt, et erigit omnes elisos, subaudi ad se conversos. Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet et salvos faciet eos* (Psal. cxliv, 9, 10). *Beatus, cujus Deus Jacob adjutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipsius, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. Dominus solvit compeditos, Dominus illuminat cæcos. Dominus erigit elisos* (Psal. cxlv, 5, 8), subaudi *si ad eum convertantur. Beneplacitum est Domino super timentes eum et in eis qui sperant super misericordia ejus* (Psal. cxlvi, 11). *Beneplacitum est Domino in populo suo, et exaltabit mansuetos in salutem* (Psal. cxlix, 4). Hæc igitur omnia ideo disponente Deo pronuntiata sunt a Psalmista, ut omnes fideles in hujusmodi dictis haberent consolationem contra universam perturbationem.

Quibus et illa congrue possunt adjungi quæ in quadragesimo tertio psalmo proferuntur ex persona martyrum et omnium qui persecutionem patiuntur propter justitiam. *Quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. Exsurge, quare obdormis, Domine, exsurge, et ne repellas in finem, et cætera his similia quæ in eodem psalmo continentur. Ejusdem quoque sensus dicta inveniuntur in psalmo septuagesimo nono, ubi dicitur: Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris, et inimici nostri subsannaverunt nos. Deus, converte nos, etc.* Noverat enim Psalmista electos Dei sic ab ea consolari, ut tamen aliquando illos permetteret aut publicis persecutionibus aut occultis tentationibus fatigari. Ideoque utrumque pronuntiavit, consolationes scilicet et perturbationes eorum. In quodam etiam versu utrumque comprehendit, dicens: *Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus* (Psal. xxxiii, 20). O miræ sanctitatis virum et cunctis fidelibus venerandum, qui tanta prænoscere et pronuntiare meruit! Nam quod apostolus Paulus de semetipso dixit: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrificerem* (I Cor. ix, 22), de isto quoque viro potest aptissime dici qui ut omnibus divinæ pietatis divitias, quas ipse experimento didicit, pronuntiaret, nunc quidem docet eos orare tam pro se quam pro aliis, proferens ad hoc talia verba quæ peritissimi quique possunt plus mirari quam dictu imitari; nunc confitendo et pœnitendo peccatorum veniam a Deo quærere; nunc pro qualibet virtute obtinenda, interdum vero pro quibuslibet vitiis depellendis Deum invocare; ali-

quando Dominicæ incarnationis, passionis resurrectionis et ascensionis ejus mysteria studet pandere; nunc divinorum judiciorum subtilitatem et veritatem pronuntiat; interdum iudices iniquos admonet et increpat; nunc divinæ pietatis suavitatem omnes gustare exhortatur; nunc sapientiæ divinæ immensitatem admiratur; sæpissime ad laudandum Deum fideles omnes invitat; interdum vero quales esse debeant laudantes Deum indicat; aliquando etiam hoc pandit quod Deus jugiter super nos respiciat, ut videat quis ex nobis eum requirere studeat; sæpe omnes ad Deum confugientes consolatur tam separatis quam oppositis sententiis malorum et honorum, quorum alterum jam protuli; alterum vero adhuc annuente Deo proferam.

CAPUT XII.

B *Quibus psalmorum sententiis peccatores terreantur.*

Cum igitur tam variis modis roboraret atque doceret omnes in fide stabiles, recordatus est etiam in psalmo septuagesimo secundo eorum qui adhuc velut infirmi in fide scandalizantur facile de judiciis divinis. Postquam enim dixit ex persona firmiter credentium: *Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde!* mox ex eorum persona qui adhuc infirmantur in fide subjungit, dicens: *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns, etc.*, his similia quæ in eodem psalmo inveniuntur. Si vero aliquis contendat Psalmistam talia verba magis ex propria quam ex aliorum dixisse persona, attendat qualiter alibi unumquemque admonens super hoc errore dicat: *Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias* (Psal. xxxvi, 7); et: *Qui malignantur exterminabuntur; sustinentes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram* (Ibid., 9). Multa quoque his similia in psalmis inveniri possunt.

Sed et in hoc satis excusatur ab hujusmodi insipientia quod in loco quodam se perhibet devitare otiosa verba, dicens ad Dominum: *Ignem me examinasti, et non est inventa in me iniquitas; ut non loquatur os meum opera hominum* (Psal. xvi, 3, 4), subaudi *pravorum seu quorumlibet hominum*, quorum opera multa, licet sint necessaria, non tamen convenit de eis turpiter loqui, ne forte aliqui irrationabilia verba audientes scandalizentur; quod enim turpe est facere, turpe est et dicere. Et ut adhuc aliud testimonium inferam ad excusandum Psalmistam, legamus scripta Apostoli qui, licet in omni sanctitate vixerit, ex peccatorum tamen persona dixit: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum* (Rom. vii, 24, 25). Ex quibus omnibus colligitur quia Psalmista nullo modo credendus est a fide moveri, cum impios ac sceleratos quosque in hoc sæculo vidisset prosperari.

Jam satis dictum est quomodo Psalmista consoletur omnes qui esuriunt et sitiunt justitiam, dicamus etiam qualiter deterreat omnes iniquos, nunc quidem pronuntiando quanta sibi mala futura sint, si per-

manent in peccatis; nunc autem increpando eos; A interdum etiam orando ut vel vindictam debitam recipiant, vel contra fideles nequitiam suam implere nequeant. Sed de iniquorum omnium capite, id est Antichristo imprimis dicamus, qui licet in temporibus novissimis venturus sit, Psalmista tamen more suo futura quasi præterita narrans de illo in psalmo nono, loquitur quasi jam venisset, dicens inter cætera: *Non est Deus in conspectu ejus, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua, Domine, a facie ejus, omnium inimicorum suorum dominabitur. Dixit enim in corde suo, non movebor a generatione in generationem sine malo. Cujus maledictione os plenum est et amaritudine et dolo, sub lingua ejus labor et dolor.* Item in persona Doeg (Psal. x, 5, 7). Idumæi persequentis se Psalmista eundem Antichristum quasi præsentem alloquitur, dicens in quinquagesimo primo psalmo: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Tota die injustitiam cogitavit lingua tua* (Psal. LI, 3, 4). Hic igitur in quantam malitiam et superbiam prolapsurus sit, tam ex supra dictis Psalmistæ verbis quam ex Pauli apostoli scriptis agnosci valet, in quibus de ipso ita legitur: *Qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus* (II Thess. II, 4). Hæc ergo sint dicta de iniquorum omnium capite, non, ut ipsum credamus ullo modo deterrendum aut in melius convertendum, sed ut illi qui adhuc in malitia sua perseverantes ejus membra sunt deterreantur et, cum tempus sit miserendi, ad Christum convertantur.

Jam diximus de iniquorum omnium capite, dicamus nunc de ejus membris, quomodo Psalmistæ terreantur verbis: *Non resurgunt impii in judicio. neque peccatores in consilio justorum* (Psal. I, 5). *Filii hominum, usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem et queritis mendacium?* (Psal. IV, 3). *Deus judex justus, fortis et patiens, nisi conversi fueritis, gladium suum vibravit, arcum suum tetendit, et paravit illum* (Psal. VII, 12, 13). *Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus* (Psal. V, 7). *Disperdat Dominus universa labia dolosa, linguam magniloquam* (Psal. XI, 4). *Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos* (Psal. LIV, 24). *Filii hominum dentes eorum arma et sagitta, et lingua eorum gladius acutus* (Psal. LVI, 5). *Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum* (Psal. LXIII, 8). Quibus sententiis licet generaliter omnes iniqua loquentes corripiantur, specialiter tamen si qui dolis versutæ rationis utuntur ad decipiendos simplices quoque, ut dialectici, nec non prudentiæ sæcularis gnari. Utrique enim in tantum sæpe inflantur magnæ verbositatis scientia ut divinæ rationis subtilitati credant se posse contradicere. Unde etiam Psalmista postquam dixit: *Disperdat Dominus universa labia dolosa, linguam magniloquam* (Psal. XI, 4), statim subjunxit, dicens: *Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis*

sunt, quis noster Dominus est? (Ibid., 5.) Quæ verba superbiæ sensum talem videntur habere: Peritiam tantam ex labore nostro acquisivimus, ut et disputationi divinæ possemus respondere. Dicentes enim: *Quis noster Dominus est*, ostendunt se dubitare de immensa Dei virtute. Talia autem *in corde, et corde loquuntur*, non attendentes quia scrutans est corda et renes Deus (Psal. VII, 10). Sed *viri dolosi non dimidiabunt dies suos* (Psal. LIV). *Et sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum* (Psal. LXIII, 8); quia in tanta arrogantia et superbia positi sæpe ante maturam ætatem subitanea morte rapiuntur, et tunc omnis eorum disputatio, quam invincibilem credebant, ad nihilum velut infantium aut insipientium garrulitas redacta in damnationem eorum vertitur, sicque completur in eis quod Psalmista alibi de talibus testatur, dicens: *Gladium evaginaverunt peccatores, intenderunt arcum suum, ut decipiant pauperem et inopem, ut trucident rectos corde. Gladius eorum intret in corda ipsorum, arcus eorum confringatur* (Psal. XXXVI, 14, 15).

Hæc igitur quoniam dicta sunt de his, quorum lingua est quasi gladius acutus, quique alios dolosis verborum jaculis confundere solent, mox Psalmista subjungit, dicens: *Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas* (Ibid., 16): per hoc videlicet insinuans parvæ spiritualis sapientiæ notitiam meliorem esse quam multiplicem sæcularis prudentiæ versutiam, quæ pro divitiis maximis diligitur a pluribus. Ideo autem hujusmodi homines appellat peccatores, quia, maxime peccant qui prudentiam carnis, quæ secundum Apostolum mors est, plus quam necesse sit amant. Tanta namque superbia eis exinde oritur, ut cuncta legis divinæ statuta aut blasphemare, aut pro nihilo computare præsumant, quasi non sint tantæ sapientiæ, tantæque perfectionis ut merito debeant observari. Pro qua nimirum superbia idem sæpe quidem peccatores; interdum vero *viri sanguinum et dolosi* appellantur a Psalmista. Apostolus quoque similia de ejusdem prudentibus relert, dicens: *Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt* (Rom. I, 21). etc. *In circuitu impii ambulat* (Psal. XI, 9).

Qua sententia arguuntur non solum hi qui per loca plura vagantes in temporalium rerum varietate undique quærent, quomodo voluptati suæ satisfaciant; sed etiam hi qui in uno loco otiosi existunt, nihilque aliud nisi circuire et visere aliorum opera student. *Inveniatur manus tua, Domine, omnibus inimicis tuis. Dextera tua inveniat omnes qui te oderunt* (Psal. XX, 9). *Confundantur omnes iniqua agentes supervacue* (Psal. XXIV, 3). *Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum; da illis, Domine, secundum opera ipsorum, et secundum nequitiam adinventionum ipsorum* (Psal. XXVII, 3.) *Eru-bescant impii, et deducantur in infernum, muta fiant labia dolosa, quæ loquuntur adversus justum iniquitatem in superbia et in abusione* (Psal. XXX, 18).

Ecce quam sæpe loquitur Psalmista contra dolosos, nunc deterrendo, nunc orando. Orat etiam ne ipse tantæ nequitiae laqueis constringatur, dicens: *Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa* (Psal. cxix, 2); et: *Non declines cor meum in verba malitiæ* (Psal. cxl, 4). Unde, quæso, fratres charissimi, abstinete ab hujusmodi pravitate: nam *mors et vita in manibus linguæ* (Prov. xviii, 21). Et si in vobis sit aliquis in dialectica peritus, utatur ea sicut milites boni gladiis solent uti. Quamvis enim secum jugiter portent gladium, norunt tamen eum non nisi contra hostes extendendum. Sic et dialectici in subtili et argumentosa ratione facere debent nullum domesticum, id est fidelem et simplicem, sed sacræ fidei hostes, hoc est, hæreticos solummodo gladiis verborum subtilium petentes, sicut sancti Patres fecisse leguntur.

Dominus dissipat consilia gentium; reprobatur autem cogitationes populorum, et reprobatur consilia principum (Psal. xxxii, 10). *Consiperat peccator justum, et quærit mortificare eum. Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus, nec damnabit eum cum iudicabitur illi* (Psal. xxxvi, 32). *Universa vanitas omnis homo vivens* (Psal. xxxviii, 6), subintellige mundo. *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* (Psal. xlviii, 13, 14). *Hæc via illorum, id est hæc actio illorum, qua comparati sunt jumentis insipientibus, scandalum, id est, ruina et damnatio est ipsis, et postea in ore suo complacent* (Ibid., 14), id est interdum ore suo benedicunt, sed corde Deo maledicunt. *Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos. Et dominabuntur eorum justi in matutino* (Ibid., 15), id est in extrema præsentis vitæ die, cum cæperit clarescere qualitas bonorum et malorum, vel eum illuminantur abscondita rerum et manifestantur consilia cordium; tunc justi dominabuntur super injustos, aut judicantes eos, aut gaudentes quod pœnas eorum evaserunt: *Et auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum* (Ibid.). *Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos* (Psal. lii, 6). *Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero locuti sunt falso* (Psal. lvii, 4). *Alienati sunt a vulva, et: erraverunt ab utero, unum idemque est, sed dupliciter intelligi potest: peccare enim potest unusquisque ab utero matris suæ, id est ab initio vitæ suæ; peccare nihilominus potest ab utero sanctæ Ecclesiæ, id est ab eo tempore quo cæpit credere, vel errando a fide, vel deserendo opera quæ professus est in baptismo.*

Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ et obdurantis aures suas. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus (Ibid.). *Exsurgat Deus et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus, sicut deficit fumus deficient, sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei* (Psal. lxxvii, 2). *Exsurge, Deus, judica causam tuam, memor esto im-*

propriorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum, superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper (Psal. lxxiii, 22, 23). *Inimici Domini mentiti sunt ei, et erit tempus eorum in sæcula* (Psal. lxxx, 16). *Inimici Domini dicuntur qui in baptismo abrenuntiantes diabolo et pompis ejus postea mentiuntur, et nullam pro hoc pœnitentiam gerunt, quorum tempus erit in sæcula, quia dicitur eis in iudicio. Ite in ignem æternum* (Matth. xxv, 41). *Omnes principes eorum, qui dixerunt: Hæreditate possideamus sanctuarium Dei* (Psal. lxxxii, 13), id est destruamus vel persequamur homines sanctos, qui sunt templum Dei. *Deus meus, pone illos ut rotam, hoc est permittite illos in malitia et in instabilitate sua perdurare, et sicut stipulam ante faciem venti* (Ibid., 14); ut scilicet levitate sua moti facile rapiantur ad malum. *Ecce inimici tui, Domine, peribunt, et dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem* (Psal. xci, 10).

Usquequo peccatores, Domine, usquequo peccatores gloriabuntur? Deficiant peccatores et iniqui, ita ut non sint (Psal. cxiii, 3). *Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, qui gloriantur in simulacris suis* (Psal. gxvi, 7). *Peccator videbit subaudi cornu justi exaltari, ut in superiori versu dicitur, et irascetur; dentibus suis fremet et tabescet, subintellige præ dolore perenni, ubi est fletus et stridor dentium, desiderium peccatorum peribit* (Psal. cxl, 10); quia malum quod semper desiderabant, vel contra bonos certando, vel semet maculando, in eorum pœnam vertetur. *Longe a peccatoribus salus; quia justificationes tuas non exquisierunt* (Psal. cxviii, 155). *Dominus justus concidet cervices peccatorum, confundantur et convertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion* (Psal. cxxviii, 4). *Vir linguosus non dirigetur in terra, virum injustum mala capient in interitu* (Psal. cxxxix, 12). *Homo vanitati similis factus est, dies ejus sicut umbra prætereunt* (Psal. cxliiii, 4). Talia igitur verba terroris, quæ ad deterrendos aliquos jam protuli, ideo a Psalmista credo per divinæ pietatis dispensationem esse pronuntiata, ut perversi quilibet contemnentes, ut solent, dicta consolatoria, quæ superius dixi, saltem per hæc terribilia verba ad salutiferam compunctionem moti ad Christum convertantur.

CAPUT XIII.

Divina justitia et clementia ex oppositorum natura ostenditur, et selectis psalmorum sententiis eadem doctrina confirmatur.

Deinde vero colligere cupio sententias, in quibus per oppositionem consolationis et terroris dicta pariter continentur; ut per hoc disputandi genus, quod efficacissimum constat, adeo ut quasi in medio vita et morte posita legentes et audientes quodammodo compellat vitam, hoc est meliora, eligere: aliqui attendentes clementiam severitatemque Dei simul prolatam eligant potius clementia Dei salvari, quam severitate ejus puniri. Tantæ enim clementiæ est Deus ut omnem severitatem suam, quæ interdum more

eloquii nostri ira Dei dicitur ideo contra delinquentes in hoc sæculo exerceat, quatenus eis a pravitate sua correctis in futuro misereri valeat. Unde et Psalmista dicit: *Nunquid obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas?* (Psal. LXXVI, 10). Quam nimirum sententiam non affirmando, sed denegando protulit, quia non obliviscetur misereri Deus, neque continebit in ira sua misericordiam, id est, non deserit misericordiam propter iram, sed potius inter severitatem suam, quæ abusive ira ejus dicitur, miseretur his qui *invocant eum in veritate* (Psal. CXLIV, 18). Ut autem disputandi genus per oppositas sententias factum approbemus, intueamur qualiter omnipotens Deus non solum homines atque animalia, sed etiam ipsum mundi statum per aliquas oppositas species quotidie disponat.

Et primum quidem de hominibus dicamus. Nonne ergo spiritus et caro, unde subsistit homo, in tanta oppositione sibi invicem adversantes laborant ut non nisi difficillima ratione convenire valeant? *Caro enim*, ut ait Apostolus, *concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem* (Gal. v. 17). Sed hujusmodi oppositio non ad damnum, sed ad profectum nostrum iudicio divino decreta est ut, cum ex nobis nequeamus coadunari, quæramus auxilium Domini sicque discamus quia nihil boni sine illo facere possumus. Sed et vir et mulier si ita fuerint oppositi ut attendatur quia Deus nequaquam frustra mulierem viro infirmiore creavit viroque subditam esse decrevit, sed ut probaret utrumque in alio; virum quidem, si rite præesse; mulierem vero, si rite subesse vellet; vel si vir grates ullas Deo pro prioratu tanto agere, vel mulier pro culpa suggestionis illius, qua virum decepit, vellet se humiliare, si, inquam, talis oppositio inter virum et mulierem a Deo facta probationis causa creditur, magnus utique profectus exinde oritur. Ejusdem oppositionis specie omnes prælati et subditi, omnes domini et servi, omnes sani et infirmi, omnes divites et pauperes quotidie probantur; isti scilicet qualiter præsent quantasque grates Deo referant pro sanitate vel abundantia concessa, ast alii qualiter sint subditi et si quid peccatis suis infirmitatem vel paupertatem imminentem deputent. Omnes namque jam prænominati, si invicem rite opponantur, alii quidem viri, alii vero mulieris personam gestare videntur. Et sicut mulier virum seducens meruit subdi, ita omnes qui infirmiores vel pauperiores aliis in Ecclesia existunt, credendi sunt hoc meruisse ut cæteris subderentur, vel infirmitate vel paupertate gravarentur.

Sed si forte aliquibus hæc videantur incredibilia et inepta pro eo videlicet quod mulier, sicut legitur, pro suggestionem iniquam meruerit viro subjici, illi vero nihil tale commiserint, attendant, quæso, quia in hoc similia meruerunt, quod unusquisque per carnis suæ concupiscentiam aliquando seduxit spiritum, sicut mulier virum. Quod si huic rei objicitur omnes mortales in eodem crimine prolapsos esse, respon-

demus ita esse; sed quia alius alio magis minusve peccat, in potestate Dei est quem velit magis, velit minus pro peccatis suis punire; quem velit humiliare vel exaltare; quem velit eligere vel reprobare. Ipse enim dicit: *Miserebor cui voluero* (Exod. XXXIII, 19). Et Apostolus: *Non est, inquit, potestas, nisi a Deo; quæ autem sunt a Deo ordinatæ sunt: itaque qui resistit potestati Dei ordinationi resistit* (Rom. XIII, 1, 2). Cumque hæc omnia ita esse perpenderit, nihil in dispositione divina reprehendant, sed cum Psalmista dicant: *Quoniam rectus Dominus Deus noster, et non est iniquitas in eo* (Psal. XCI, 16); et iterum: *Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum* (Psal. CXVIII, 137). Ecce quam necessaria oppositionis species est, in qua aliquatenus agnoscere possumus iudicia Domini esse vera, et quia *non justificabitur in conspectu ejus omnis vivens* (Psal. CXLII, 2).

Per ejusdem quoque oppositionis speciem omnes virtutes clarescunt, si fuerint vitiis contrariis oppositæ. Quid multa? Nulla prorsus bona satis agnoscuntur, nisi per opposita et contraria sibi mala; aut enim vilescunt, aut pro nihilo computantur bona, nisi opponantur mala. Sic etiam pietas Dei in equis, in bobus, in ovibus, et in canibus cæterisque animalibus necessariis consideratur, ei leonum, luporum aliarumque bestiarum ferocitas in nos jugiter propter peccata nostra desævians opponatur. Similiter lux per tenebrarum oppositionem non solum clarior, sed et gratior videtur. Sic tempora diurna per nocturna, sic æstiva per hiemalia, sic calida per frigida temperata efficiuntur grata. Sic aurum omneque pretiosum metallum per vilioris metalli speciem quale sit declaratur. Est etiam in hoc inestimabilis gratia Dei consideranda, quod supradicta quædam oppositis variata utrinque efficiantur delectabiliora. Unde Scriptura dicit: *Alternis uti delectabile est* (II Mach. xv, 40). Cum ergo ex his omnibus quæ jam vobis, fratres charissimi, diximus, satis pateat magnam vim habere oppositionem rerum, attendentes, quæso, quia eadem vis est in oppositione verborum, audite Psalmistæ verba quæ Sapientia miscuit divina, dans ex una parte quasi calida, ex altera vero quasi frigida, ut cui non congruit merum vinum, quia *calix in manu Domini vini meri plenus misto* (Psal. LXIV, 9), id est qui negligit bibere de sincerissima Dei gratia utriusque Testamenti doctrinis mista, bibat feces, id est, de ira Dei, unde *bibent omnes peccatores terræ* (Ibid.). Fecis autem nomine nequaquam proprie appellatur ira Dei, sed abusive, eo quod omnibus videatur amara. Sed de oppositorum qualitate satis dictum est; dicamus nunc ipsas sententias per oppositionem prolatas.

Novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit (Psal. I, 6), subaudi nisi convertantur. Quæ nimirum subauditio addenda est in omnibus sententiis, in quibus de peccatorum interitu disputatur, ut: *anima, quæ peccaverit, ipsa morietur* (Ezech. XVIII, 20), subaudi nisi per penitentiam convertatur. Et si quis forte hæc denegare voluerit, legat

in Ezechiele ipsius Domini verba dicentis : *Si dixero A impio : Morte morieris, et egerit pœnitentiam a peccato suo, feceritque judicium et justitiam, vita vivet et non morietur (Ezech. xxxiii, 14, 15).* Moxque ejusdem sententiæ oppositum, quod in omnibus sentiis de consolatione justorum dictis subaudiendum est, subjungam. Legitur namque in eodem Ezechiele quia ante promissa consolationis verba Dominus justos, ne de se aliquis præsument, deterreat, dicens : *Etiamsi dixero justo quod vita vivat, et confusus in justitia sua fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur (Ibid., 13).* Ecce quam terribilis sententia consolatoria a Domino opponitur, unde omnia dicta terroris et consolationis separatim posita exponuntur!

Populum humilem salvum facies, Domine, et oculos superbiorum humiliabis (Psal. xvii, 28). Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circumdabit (Psal. xxxi, 10). Divites eguerunt et esurierunt : inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono (Psal. xxxiii, 11). Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum ; vultus autem Domini super facientes mala ; ut perdat de terra memoriam eorum (Ibid., 16, 17). Injusti punientur et semen impiorum peribit ; justus autem hæreditabit terram, et inhabitabit in sæculum sæculi super eam (Psal. xxxvi, 28, 29). Brachia peccatorum conterentur ; confirmat autem justos Dominus (Ibid., 17). Injusti disperibunt simul, reliquæ impiorum interibunt ; salus autem justorum a Domino, et protector eorum in tempore tribulationis (Ibid., 38, 39). Omnes Dei gentium dæmonia ; Dominus autem cælos fecit (Psal. xcv, 5). Custodivit Dominus omnes diligentes se et omnes peccatores disperdet (Psal. cxliv, 20). Suscipiens mansuetos Dominus, humilians autem peccatores usque ad terram (Psal. cxlvi, 6). Ecce audistis, fratres charissimi, quam fortes sunt oppositæ sententiæ, quas Psalmista, more medicorum, amara et dulcia pocula offerentium omnibus protulit, ut cui unum minime convenit, alterum accipiat, et qui de sentiis vel de severitate vel de pietate Dei absolute dictis corrigi nolunt, saltem talibus, quæ utrumque proferunt, corrigantur.

In tantum autem collationem vel oppositionem severitatis et pietatis divinæ profectuosam esse Psalmista sensit ; ut ipse fateatur quantum exinde profecisset, dicens : *Virga tua, Domine, et baculus tuus ipsa me consolata sunt (Psal. xxii, 4), per virgam videlicet cum qua flagellamur, severitatem Dei ; per baculum vero, in quo inniti et sustentari solemus, pietatem Dei significari volens, ac si aperte diceret : Quandiu, vel in sola severitate tua, Domine, vel in sola pietate me posui, parum profeci ; cum autem utramque in corde meo conferens timere simul et amare te cœpi, tunc tandem me proficere et consolationem perfectam adesse sensi. Hinc autem alibi dicit : Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine (Psal. c, 1). Quasi diceret : Alios quidem misericordiam sine judicio ; quosdam*

vero judicium sine misericordia exhibentes non approbo ; tibi autem, Domine, soli, qui utrumque exhibere studes, sed tamen misericordiam prius et deinde judicium exhibens, omnia rite disponis, merito laudem dico.

CAPUT XIV.

Sententiæ psalmorum, quibus omnes generatim fideles ad studia sanctitatis incitentur.

Ut arbitror, jam satis dixi quantum profectum unusquisque possit acquirere in collatione et oppositione tam rerum quam sententiarum vel in psalmis vel in aliis libris positarum ; nunc autem consideremus illa Psalmistæ verba, quæ specialiter admonendo vel exhortando protulit. Hæc autem maxime ad secundam personam dicta inveniuntur, quia sicut nobismetipsis minime solemus imperare, ita etiam usus non est nosmetipsos admonere, nisi forte ad nosmetipsos quasi ad alios admonendos, admonitionis dicta per secundam personam vertamus, sicut et Psalmista semetipsum admonens in loco quodam dicit : *Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi (Psal. cxiv, 7).* Dicamus ergo ea quæ ad fideles omnes admonendo protulit : *Servite Domino in timore et exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam nequando irascatur Dominus et pereatis de via justa (Psal. ii, 11, 12). Sacrificate sacrificium justitiæ et sperate in Domino (Psal. iv, 6). Attollite portas, principes, vestras et elevamini, portæ æternales, et introibit rex gloriæ (Psal. xxiii, 7, 9).* Hæc vox est cœlestium Virtutum Ecclesiarum principes, qui civitatis Dei portæ dicuntur admonentium, ut tam se quam sibi subjectos ad suscipiendam Dominicæ incarnationis gloriam virtutibus congruis præparent. *Exspecta Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum (Psal. xxvi, 14). Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum (Psal. xxvii, 1).* Hæc verba ad apostolos vel cæteros sanctæ Ecclesiæ pastores dicta intelligi possunt, ut eos quos per Evangelium genuerunt ad Christum offerant.

Psallite Domino sancti ejus et confitemini memoriæ sanctitatis ejus (Psal. xxix, 5). Diligite Dominum, omnes sancti ejus, quoniam veritatem requirit Dominus, et retribuet abundanter facientibus superbiam. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino (Psal. xxx, 24, 25). Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus (Psal. xxxi, 9). Exsultate, justus, in Domino ; rectos decet laudatio (Psal. xxxii, 1). Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum. Accedite ad eum et illuminamini, et facies vestræ non confundentur. Gustate et videte quoniam suavis est Dominus. Beatus vir, qui sperat in eo. Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos. Prohibe linguam tuam a malo et labia tua ne loquantur dolum. Diverte a malo et fac bonum, inquire pacem et persequere eam (Psal. xxxiii, 4-15). Spera in Domino et fac bonitatem ; inhabita terram et pascaris in divitiis ejus. Delectare in Domino et dabit tibi petitiones cordis tui.

Revela Domino viam tuam, et spera in eum, et ipse faciet. Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente injustitias. Desine ab ira et derelinque furorem. Noli æmulari, ut maligneris. Declina a malo, et fac bonum, et inhabita in sæculum sæculi. Exspecta Dominum et custodi viam ejus, et exaltabit te, ut hæreditate capias terram: cum perierint peccatores videbis. Custodi innocentiam et vide æquitatem, quoniam sunt reliquæ homini pacifico (Psal. xxxvi, 3-37). Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum et domum patris tui (Psal. xliv, 11). Hæc sententia ad unamquamque fidelem animam dicitur admonendo, ut inclinans aures audiendi ad Dei summi Patris monita obliviscatur pristinam conversationem et pompas diaboli patris omnium infidelium.

Venite et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, auferens bellum, subaudi infidelitatis, qua diabolus universum impugnabat mundum, usque ad fines terræ (Psal. xlv, 9). Omnes gentes, plaudite manibus, jubilate Deo in voce exsultationis (Psal. xlvi, 2). Hæc vox est exhortantis omnes gentes, quæ jam crediderunt vel credituræ sunt, ut plaudant manibus et jubilent Deo in voce exsultationis, id est concordent operibus et lingua in Christi laude. Audite hæc, omnes gentes, auribus percipite, omnes qui habitatis orbem (Psal. xlviii, 2). Hæc vox est exhortantis omnes qui habitant in terra, ut, audientes quæ in hoc psalmo dicuntur de divitibus et rectoribus iniquis, quomodo scilicet propter honorem sibi tributum et vanæ gloriæ appetitum comparati sunt jumentis insipientibus, caveant ne illis eadem contingant. Immolat Deo sacrificium laudis et redde Altissimo vota tua (Psal. xlix, 14), id est immola Deo sacrificium quod sibi est gratissimum, vota scilicet tua, ut abnegans temetipsum sequaris Christum. Hinc et in alio psalmo dicitur: In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi (Psal. lv, 12), quasi diceretur: Licet extrinsecus non habeam sacrificium tibi, Domine, offerendum, in me tamen habeo quod tibi pro laudis sacrificio offerre valeo: Invoca me in die tribulationis, et eruam te, et honorificabis me (Psal. xlix, 15). Jacta super Dominum curam tuam et ipse te enutriet; non dabit in æternum fluctuationem justo (Psal. liv, 23).

Si vere utique justitiam loquimini, recte judicate, filii hominum (Psal. lvii, 2), hoc est, si veram justitiam scitis et loquimini, facite etiam judicium rectum; bene enim loqui et male facere nihil est aliud nisi se ipsum damnare. Nolite sperare in iniquitate et rapinas nolite concupiscere; divitiæ si affluant, nolite cor apponere (Psal. lxi, 11). Jubilate Deo, omnis terra, psalmum dicite nomini ejus, date gloriam laudi ejus (Psal. lxv, 1, 2). Benedicite, gentes, Deum nostrum et auditam facite vocem laudis ejus (Ibid., 8). Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus, iter facite ei qui ascendit super occasum (Psal. lxvii, 5). Vovete et reddite Domino vestro omnes qui in circuitu ejus offertis munera (Psal. lxxv, 12). Attendite, popule

meus, legem meam. Inclinate aurem vestram in verba oris mei (Psal. lxxvii, 1). Exsultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob. (Psal. lxxx, 2). Judicatis egeno et pupillo, humilem et pauperem justificatis. Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate (Psal. lxxxii, 3, 4). Intelligite, insipientes in populo, et stulti, aliquando sapite (Psal. xciii, 8). Venite, exsultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro, præoccupemus faciem ejus in confessione, et in psalmis jubilemus ei (Psal. xciv, 1, 2). Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra. Cantate Domino, et benedicite nomini ejus; annuntiate de die in diem salutare ejus (Psal. xcvi, 1, 2). Qui diligitis Dominum odite malum, custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatorum liberabit eos. Lætamin: justi in Domino, et confitemini memoriæ sanctificationis ejus (Psal. cxvi, 10, 12). Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit (Psal. cxvii, 1). Hæc vox est Psalmistæ adhortantis omnes fideles ad laudem Dei; et quasi aliquis Psalmistam interrogaret quæ mirabilia Dei significaret, mox addit, dicens: Salvabit sibi dexteram ejus et brachium sanctum ejus. Notum fecit Dominus salutare suum; in conspectu gentium revelavit justitiam suam (Ibid., 2). Per dexteram brachiumque Dei Jesus Christus intelligitur, quem Pater omnipotens tunc salvavit, cum eum in mundum mittens a cunctis mundanis periculis eripuit, et quod mirabilius est, solum inter homines sine peccato vivere fecit. Ipse etiam salutare Dei, quod notum fecit, ipse justitia, quam in conspectu gentium revelavit, dicitur. In quibusdam libris habetur: Salvavit eum dextera ejus: quod scilicet si apud nos diceretur ita, ego quoque eadem sequerer verba; sed, ut mihi videtur, quodlibet horum dicatur non erratur.

Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorete in monte sancto ejus, quoniam sanctus Dominus Deus noster (Psal. cxviii, 9). Jubilate Domino, omnis terra; servite Domino in lætitia (Psal. cxix, 1). Benedicite Domino, omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus (Psal. cii, 20). Confitemini Domino et invocate nomen ejus; annuntiate inter gentes opera ejus. Cantate ei, et psallite, narrate omnia mirabilia ejus. Quærite Dominum, et confirmamini, quærite faciem ejus semper (Psal. civ, 1-4). Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæcula misericordia ejus (Psal. cv, 1). Laudate, pueri Dominum, laudate nomen Domini (Psal. cxii, 1). Laudate eum, omnes gentes, laudate eum, omnes populi, quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in æternum (Psal. cxvi, 1). Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, subaudi cælestis, quæ ædificatur ut civitas terrena variis sumptibus (Psal. cxxi, 3, 6). Laudate Dominum, quoniam bonus Dominus; psallite nomini ejus, quoniam suave (Psal. cxxxiv, 3). Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus (Psal. cxlv, 3, 4). Lauda, Jerusalem, Dominum, lauda Deum tuum, Sion (Psal. cxlvii, 1). Juvenes

virgines, senes cum junioribus laudent nomen Domini, A
quia exaltatum est nomen ejus solius (Psal. cXLVIII,
12, 13). Sed et omnis spiritus laudet Dominum (Psal.
GL, 6).

Quæ de tribus modis locutionis divinæ, id est, de pronuntiatione, de admonitione, de increpatione explanare promisi, jam satis, ut reor, implevi, licet pauca de increpatione ipsaque juxta ordinem propositum minime dicta sint. Hoc autem ideo factum est, quia cum idem modus invenitur rarius quam cæteris, locutionis ejusdem ordinem observare nequivi; sed quovis ordine, dummodo satis aperte sint dicta, precor, fratres charissimi, ut attendatis quid per eadem dicta Dominus nobis innuat. Magnum quippe est quod tam variis modis insinuat, quod ego, quantum valeo, vobis refero. Cum igitur Deus per sacram Scripturam nobis quælibet pronuntiat, sive consolando, sive deterrendo, nam per has geminas species omnis divina pronuntiatio agitur: unde in Evangelio Dominus, utramque proferens dicit: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit condemnabitur (Marc. XVI, 16)*: aufert a nobis omnem ignorantiae excusationem, ne quis nostrum merito possit dicere, *quia nemo nos conduxit (Matth. XX, 7)*. Cum autem nos pro his, quæ jam pronuntiata sunt, admonet, paternum affectum ostendit, sciens quia humanum est et maximum accidens negligentibus oblivisci. Admonet etiam propterea ut et nos illis, quos vel sponte suscepimus, vel ab aliis commissi sunt ad instruendum, similiter faciamus admonentes eos sæpius ut intimam sibi doctrinam attendant. Deinde vero cum viderit nos parum profecisse ex assidua lenique admonitione, non ideo nos deserit; sed adhuc nos sustinens quasi pater pius addit increpationes, nunc verbis, ut est illud: *Ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium (Psal. IV, 3)*; aliquando flagellis, juxta quod ipse dicit: *Ego, quos amo, arguo et castigo (Apoc. III, 19)*.

Hæc igitur tria omnipotens Deus cunctis hominibus non solum ad exemplum exhibet, ut nemo alios cito deærat, vel despiciat, seu condemnet; sed etiam ad testimonium extremi judicii, ut qui hic per tam variam institutionem nullatenus corrigere et emendare se velunt, illic merito se damnandos sciant. Et ne quis ex conjectura propria hæc me dixisse arbitretur, audiat quid ipse Dominus in Evangelio dicat: *Qui spernit me, et non accipit verba mea, habet qui judicabit eum; sermo quem locutus sum ille judicabit eum in novissimo die (Joan. XII, 8)*. Talia ergo attendentes jugiter, quæso, vobiscum tractate; quia nulla excusatio, nullumque restat refugium evadendi iudicium divinum his qui modo contemnant ipsam. Hæc itaque ideo dixi, ut modos causamque divinæ locutionis eo magis, quo sæpius vobis insinuarem. Spero etiam me satis dixisse de illis duobus modis, quibus nos ad Deum loquimur, hoc est, de oratione et confessione, quos cum cæteris explanandis superius explanare promisi.

CAPUT XV.

Quæ sit confessio pœnitentiæ, quæ laudis? Documenta moralia ex libris Salomonis, Job, Isaïæ, Jeremiæ, etc.

Illud vero, quod necdum me dixisse recolo, jam profero; quia confessio in Scriptura sacra duas species habere perhibetur: una quidem est pœnitentiæ, quam confitendo peccata nostra coram Deo gerimus; altera vero laudis. Sed utraque sæpius invenitur in psalmis. Unde est illa sententia ad pœnitentiam pertinens: *Confessio et pulchritudo in conspectu eius (Psal. xcv, 6)*; ut intelligatur quia non nisi per confessionem et pœnitentiam obtinere valeamus pulchritudinem Deo placitam; et: *Confitemini Domino, quoniam bonus; quoniam in sæculum misericordia ejus (Psal. cxvii, 1)*. De confessione vero laudis dicitur: *Confitebor tibi, Domine, in Ecclesia magna, in populo gravi laudabo te (Psal. xxxiv, 18)*; et: *Confitebuntur cæli mirabilia tua, Domine (Psal. lxxxviii, 6)*.

His igitur omnibus prolatis adhuc quiddam dicere cupio, quod licet alicui reprehensibile videatur: spero tamen quia plurimis placeat. Perpendens namque quam multiplex doctrina divinæ laudis et totius utilitatis esset in psalmis; intellexi et illa verba inesse, quibus saluberrimum est uti in cujuslibet studii vel operis liciti initio, et quibus utendum est ad orationem intimam in congregatione positis, quæque convenient dicere ad benedicendum quempiam. Ad initium quippe cujuslibet operis bonis saluberrimum est dicere: *Adjutorium nostrum, subaudi sit, in nomine Domini, qui fecit cælum et terram (Psal. cxviii, 8)*. Quod scilicet et Apostolus observandum præcipiens dicit: *Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu gratias agentes Deo Patri per ipsum (Coloss. III, 17)*.

Cum vero hi qui in congregatione positi sunt, pro necessitatibus suis preces intimas agere voluerint, nusquam, ut reor, verba ad hoc aptiora inveniunt, quam hi psalmi sunt: *Deus misereatur nostri (Psal. lxi, 1)*. *Ad te levavi oculos meos (Psal. cxxii, 1)*. *Ecce quam bonum et quam jucundum (Psal. cxxxvii, 1)*. Cum precibus istis: *Propitius esto peccatis nostris (Psal. lxxviii, 9)*. *Memento nostri, Domine, in beneplacito populi tui (Psal. cy, 4)*. *Esto nobis, Domine, turris fortitudinis (Psal. lx, 4)*. *Da nobis, Domine, auxilium de tribulatione (Psal. lxx, 13)*. *Exsurge, Domine, adjuva nos (Psal. xliii, 26)*. Quæ ergo supradictis psalmis et precibus verba aptiora ad invocandum Deum possunt inveniri his duntaxat qui in loco uno positi unanimes in Dei servitio consistere student? Oh hoc etiam psalmum apposui tertium, in quo Psalmista fratres unanimes laudat, dicens: *Ecce quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum (Psal. cxxxii, 1)*. Ut ex hoc cantantes aliquid admoniti studeant imitari ambulantes in domo Dei cum consensu, ne forte pro discordiæ nequitia, si sit in medio eorum, *veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes (Psal. lxxv, 16)*,

subaudi peccatis, antequam aliqua pœnitentia mortificetur : illi enim quasi viventes in infernum descendunt qui nullatenus hic per pœnitentiam mortificantur antequam moriantur.

Ad benedicendum autem quemlibet aptissimus invenitur hic psalmus : *Levavi oculos meos*, cum precibus istis, quæ sumptæ sunt ex psalmis : *Salvum fac servum tuum, Domine* (Psal. LXXV, 2). *Nihil proficiat inimicus in eo* (Psal. LXXXVIII, 23). *Exaudiat te Dominus in die tribulationis, mittat tibi auxilium de sancto* (Psal. XIX, 1). *Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum et terram* (Psal. XCIII, 3). Quis igitur hæc supradicta orationis vel benedictionis verba, atque his similia quæ plurima in psalmis inveniuntur, secum jugiter ruminans et attendens ad ædificationem non trahitur? Quis autem ea intelligens jugiter cantat vel audit, et non attendit ut ædificetur, nisi qui perditioni æternæ jam deputatus est? Non autem ideo illuc quisquam deputatur, quia ei modo pulsanti non aperiatur : sed sicut omnis qui petit accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperiatur; ita nullus qui non petit, non accipit; qui non quærit non invenit, et non pulsanti non aperiatur, exceptis his qui necdum ad intelligibilem ætatem pervenientes, nec petere, nec quærere, nec pulsare noverunt. Unde, fratres charissimi, quibus notitia litterarum concessa est, cantantes psalmos, precor, attendite quid cantetis, quam consolatoria vel terribilia sint quædam psalmorum verba.

Attendite etiam quanta pietatis divinæ dispensatio sit in hoc quod per illum hominem talia dicta profecta voluit, qui quanto majora crimina perpetravit, tanto magis divitias supernæ gratiæ post conversionem experiri potuit, juxta illud Apostoli : *Ubi abundavit iniquitas, superabundet gratia* (Rom. v, 20), ut nulla excusatio possit esse his qui non credunt tantæ pietati. Quanto enim quis majora pericula vel beneficia in se expertus fuerit, tanto certius de utrisque aliis enarrare poterit quam dulcis Dominus, qui tam varia ratione Psalmistam sanctum decreverat erudiendum, ut pariter cuncti valeant exinde doceri. Hucusque per amœna lataque Psalmorum prata cucurri, tam admirando investigabilem sapientiæ divinæ latitudinem, quæ in eisdem psalmis continetur, quam decerpando exinde flores quosdam studiosis moribus utiles, ita ut nullum ex centum quinquaginta psalmis relinquerem, de quo non aliquos flosculos rationi illatæ convenientes decerperem.

Jam vero cursum libet tendere aliorum, ad libros videlicet Salomonis, in quibus, quia tanta est multitudo proverbiorum quibuslibet personis congruentium, ut in his pene tanquam in psalmis recreari possint omnes esurientes et sitientes justitiam, prætermisi aliqua decerpere. Ibi enim eloquentissimi quique unde sufficienter satiantur, ibi et simplices unde recreari possint, inveniunt; ibi sapientissimis per argumentos a verba quasi mensa exquisitis deliciosisque dapibus plena præparatur,

A ibi parvulis adhuc infirmis lac per simplicia dicta exhibetur; ibi mansueti atque humiles, studiosi et Deum timentes, ita laudantur ut eos possit magis delectari optima quæque sectari. Econtra vero superbi et arrogantes, otiosi et negligentes talibus verbis ibi increpantur, ut etiam corda eorum stimulare et flagellare videantur. Cumque ex eis flores sententiarum aliquos decerpere interdum vellem circumspiceremque ubi potissimum hoc facere possem, mox præ multitudine eorum æquali decore rutilantium impediabar, nesciens quæ magis carpendæ forent. Unde vos, fratres charissimi, qui litteras optime scitis, admoneo ut eosdem Salomonis libros, nec non Jesu filii Sirach librum sapientia plenum, sæpius legentes exinde eligatis quæ vobis maxime necessaria magisque desiderabilia videantur.

B Jam vero ad sancti Job librum currere cupio, non ut ex hoc sententias aliquas, sicut de psalmis decerpsi, capiam, sed ut hoc solummodo commemorem qualiter ejus mirabilis patientia cunctis fidelibus, maximeque dolentibus et afflictis jugiter sit attendenda, quodque necesse sit ut attendentes quia eandem versutiam eandemque nequitiam quam diabolus in illum exercuit, in nos quoque et in omnes homines exercere studeat si tantum permittatur, præveniamus ejus dolos tam sacra lectione quam continua profectus nostri meditatione. Sicut enim illum nunc per substantiam perditam, nunc per filios interemptos, interdum vero per amicorum uxorisque consilium perversum tentavit; ita omnes homines, quantum a Deo permittitur, per rerum damna, per prava amicorum consilia tentare non cessat. Et sicut ille in tentatione tanta minime superatus a Deo coronari meruit in hac vita per duplam omnium rerum suarum, quas amisit, recompensationem; ita omnes qui fortiter tentationibus diabolicis resistunt, duplicem coronam vel in anima et corpore, vel in hac vita et futura recipient. Hanc ergo admonitionem licet breviter de sancti Job libro factam dignanter, quæso, suscipite.

C Deinde vero ad prophetarum libros currens, hoc in eis quam maxime considerandum existimo quod omnia verba, quæ vel ad filios Israel, vel ad Chaldæos, vel ad quaelibet gentes prophetando, seu admonendo dixerunt, ad nos simul et ad omnes fideles eisdem vitiis deditos dicta esse, credenda sunt. Et ut hæc ita esse firmiter sciatis, audite quasdam prophetarum sententias. Isaias namque dicit : *Audite, cœli, et auribus percipe, terra, quoniam Dominus locutus est* (Isai. 1, 2) subaudi quæ ego loquor vobis. Cum ergo dicit : *Audite, cœli, et auribus percipe, terra*, non specialiter quoslibet populos, sed per cœlos spiritualiter viventes, per terram vero carnaliter conversantes significans utrosque admonet; illos quidem, ut in cœlesti vita permaneant; istos vero, ut a carnali conversatione recedant. *Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere, quærite judicium, subvenite op-*

presso, *judicate pupillo, defendite viduam, et venite et arguite me, dicit Dominus (Isai. 1, 16-18). Væ, qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismetipsis prudentes! (Isai. v, 21.) Væ, qui condunt leges iniquas et scribentes injustitiam scripserunt, ut opprimerent in judicio pauperes! Quid facietis in die visitationis et calamitatis de longe venientis? (Isai. x, 1, 3.) Ecce dies Domini venit crudelis et indignationis plenus ad ponendum terram in solitudinem et peccatores ejus conterendos de ea (Isai. XIII, 9). Væ qui profundi estis corde; ut a Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera! (Isai. XXIX, 15.) Væ, qui prædatis! nonne et ipse prædaberis? et qui spernis, nonne ipse sperneris? (Isai. XXXIII, 1.) Confortate manus dissolutas et genua debilita roborate. Dicit pusillanimis: Confortamini, nolite timere; Deus ipse veniet et salvabit vos (Isai. XXXV, 5, 4). Convertimini ad me, dicit Dominus, et salvi eritis, omnes fines terre (Isai. XLX, 22). Audite me duro corde, qui longe estis a justitia (Isai. XLVI, 12). Quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est. Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miserebitur ejus, et ad Deum nostrum quoniam multus est ad ignoscendum (Isai. 6, 7). Hæc itaque Isaie prophetæ verba, nunquid specialiter dicta sunt vel ad filios Israel, vel ad alios quoslibet populos? Nonne magis dicta sunt ad omnes fideles, ut exinde admoniti efficiantur meliores?*

Jeremias quoque propheta admonet nos dicens: *Hæc dicit Dominus; Non gloriatur sapiens in sapientia sua, et non gloriatur fortis in fortitudine sua, et non gloriatur dives in divitiis suis; sed in hoc gloriatur, qui gloriatur scire et nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam et judicium, et justitiam in terra, hæc enim placent mihi, ait Dominus (Jer. IX, 25, 24). Maledictus vir, qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor ejus. Benedictus vir, qui confidit in Domino, et erit Dominus fiducia ejus (Jer. XVII, 5, 7). Hæc dicit Dominus: Repente loquar adversum gentem et adversum regnum: ut destruam et disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam et ego pœnitentiam super malo quod cogitavi, ut facerem ei. Et subito loquar de gente et regno, ut ædificem et plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis; ut non audiat vocem meam, pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum, ut facerem ei (Jer. XVIII, 6 10). Quis rogo per hæc verba Dei non deterretur? quis etiam non consolatur, si tamen credit ad omnes fideles esse dicta?*

Audite quoque quid per Ezechielem prophetam ad nos dicat Dominus: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Justitia justi super eum erit, et impietas impii super eum erit. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit universa præcepta mea, vita vivet et non morietur (Ezech. XVIII, 20, 21). Si autem averterit se*

justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem secundum abominationes, quas operari solet impius, nunquim vivet? Omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur (Ezech. 24). Convertimini et agite pœnitentiam ab omnibus peccatis vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, et facite vobis cor novum et spiritum novum (Ibid., xxx, 5). Talia igitur verba, quæ de tribus prænominatis prophetis jam protuli, ex multis difficilibus pro cunctorum admonitione fidelium decerpere studui, existimans paucis prodesse, si qua difficilia ex eis studerem proferre.

Sed et per historiam, quæ in libro Danielis prophetæ scripta est, omnes fideles admoneri possunt, si attendere studeant quia sicut illos tres pueros, licet in captivitate et in peregrinatione essent, nullatenus tamen vel per minas vel per supplicia rex Nabuchodonosor amovere poterat a cultu Dei; ita etiam ipsi debent nulla pravorum hominum suasionem a lege divina amoveri. Non enim sine causa Dominus olim fieri permisit talia, sed ut præsentis temporis homines in quibus fraus, fallacia et contemptus Dei, nec non omnis iniquitas regnat plus quam in temporum præcedentium hominibus, juxta Apostolum dicentem: *In novissimis diebus erunt periculosa tempora, et erunt homines semetipsos amantes (II Tim. III, 1),* admoneret ut fidem, quam sancti martyres tam in Veteri quam in Novo Testamento positi inter supplicia horrenda constanter retinebant, ipsi vel in pace sanctæ Ecclesiæ studeant retinere. Quæ scilicet admonitio non solum in libro Danielis, sed etiam in cunctis sanctorum martyrum passionibus inveniri potest.

De aliis quoque prophetarum libris sententias aliquas vobis proferrem, nisi quod nimis difficiles sunt tam ad intelligendum quam ad proferendum: quod enim coram multis refertur debet esse aut planum aut facili ratione explanandum. Verumtamen pauca verba proferam de propheta Sophonia, quæ etsatis plana et cunctorum notitiæ sunt necessaria. Nam cunctis est necessarium ut credant tremendum ultimumque Dei judicium, et ut se præparent ad ipsum. De quod judicio Sophonias ita scribit; *Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ. dies illa, dies tribulationis et angustiarum, dies calamitatis et miseriæ (Soph. I, 14, 15). Et post pauca subjungit, dicens: Antequam venient, quærite Dominum, omnes mansueti terræ, qui judicium ejus estis operati. Quærite justum si quomodo abscondamini in die furoris Domini (Soph. II, 2, 5). Hæc de prophetis breviter commemoravi, ne tantæ sanctitatis libros in Scripturæ sacræ cursu penitus præterisse videar.*

CAPUT XVI.

Documenta moralia, ad recte currendum necessaria ex dictis et gestis Christi in quatuor Evangeliiis relatis, excerpta et explicata.

Nunc igitur licet gressu claudicante ad totius

Scripturæ sacræ arcem, id est Evangelium currere libet, quod quia instar montis excelsi inter cæterarum sublimitatem scripturarum ita supereminet, ut ad summitatem ejus pervenire nequeam, tam meritis quam scientia quasi utroque pede, proh dolor! claudus, magnum mihi videtur, si saltem ad radices ejusdem montis perveniens, aliquos ibi flosculos ea-
 pere potero.

Hoc autem imprimis inde carpendum videtur, quod Dominus et Salvator noster, cujus ibi gesta et miracula veneranda leguntur, Deus et homo verus esse credendus est. Quod enim Deus est, illa sanctissima Joannis verba declarant: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. 1, 1). Quod autem factus est homo illa nihilominus dicta probant: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Ibid., 14). Item utrumque sanctus Matthæus testatur, narrans de Domino, quia esuriret et tentatus esset a diabolo ut homo, quodque ei angeli ministrarent ut Deo. Multa etiam his similia tam verbis quam operibus declarata testimonia in Evangeliiis inveniuntur; quæ ideo imprimis ex historia evangelica protuli, quia ad fidem sacram pertinent, quæ totius religionis divinæ fundamentum constat. In quocunque enim homine hujusmodi fides et scientia solidatur, facilius omnia intelligit quæ scriptura Veteris et novi Testamenti de Christo testatur. Ad hæc etiam pensandum est in Evangeliiis, quia a quibuscunque vel bonis vel malis Christus interrogabatur, communi salutis humanæ causa factum est ut dispositione tali proderetur veritas doctrinæ per responsa Christi. Nisi enim præcederent interrogationes aliquorum, non poterat omnibus responderi, non poterat quorundam malitia apte increpari, non poterat quorundam ignorantia congrue edoceri. Sed ut hæc quæ dicimus apertius innotescant, exempla proferemus. In Evangelio namque Matthæi legitur: Quia discumbente Jesu in ejusdem Matthæi domo cum publicanis et peccatoribus, Pharisei de tanta pietate scandalizati dicebant ad discipulos ejus: *Quare cum publicanis et peccatoribus manducat Magister vester?* (Matth. ix, 11.) Hæc Jesus audiens, ait: *Non est opus valentibus medicus; sed male habentibus: non enim veni vocare justos, sed peccatores* (Ibid., 12). Nonne attendere valetis: quia tantæ doctrinæ tantæ pietatis responsio a Christo prolata non esset, nisi interrogatio licet maligna Phariseorum præcederet? Ejusdem quoque doctrinæ causa interrogatus Jesus a discipulis Joannis: quare discipuli ejus non cum aliis jejunarent, respondit Jesus: *Non possunt filii sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus* (Ibid., 15). Quibus verbis magna sanctæ Ecclesiæ consolatio traditur in eo quod et se sponsum Dominus, et discipulos suos filios sponsi vocare dignatus est, concordans videlicet aliis qui eodem nomine appellare solebant. Verum tamen tantæ consolationis verba Dominus respondendo non proferret, nisi interrogatio jam commemorata præce-

deret. Similis doctrina in Evangelio eodem invenitur, ubi Domino loquente ad turbas, dixit ei quidam: *Ecce mater tua, et fratres tui foris stant quærentes te* (Matth. xii, 47). Cui Dominus respondit: *Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei! Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea et fratres mei, quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, et soror, et mater est* (Ibid., 48-50). O piissima dispensatio Domini nostri Jesu Christi, qui ideo voluit a matre cognatisque carnalibus tunc quæri, ut congrue nos instucere posset quanta differentia sit inter carnales et spirituales fratres, quodque omnes voluntatem Dei facientes dici possint fratres et matres, atque sorores ejus.

Ejusdem doctrinæ causa invenitur ibi, ubi Scribis et Phariseis ad Dominum dicentibus: *Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum, non enim lavant manus suas, cum panem manducant* (Matth. xv, 2). Ipse respondens eis, in primis quidem exemplis convenientibus increpavit eorum hypocrysia; postea vero discipulis inquirentibus explanavit, quomodo magis coinquinet hominem sordida mentis conscientia, verbaque prava quam manus illatæ, dicens: *Homicidia, adulteria, falsa testimonia, blasphemix, hæc sunt, quæ coinquinant hominem; non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem* (Ibid., 19-20). Disposuit pius Dominus et causam, unde doceret quam necessaria sit fides, constantiaque orandi in Chananae muliere quæ, licet ab eo tam silentio quam verbis contumeliosis contempta et indigna ejus miseratione videretur, non tamen destitit a precibus, donec ipse collaudans ejus fidem, constantiamque orandi diceret: *Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis* (Ibid., 28). Hujus igitur mulieris fide et constantia omnes fideles instruuntur, ut in precibus suis sint stabiles et in divina pietate confidentes: eadem namque Domini pietas in omnes ad se clamantes constat,

Providit etiam Dominus causam qua doceremur recte in eum credere, quaque pastoribus sanctæ Ecclesiæ potestas ligandi atque solvendi daretur. Nam cum in loco quodam interrogasset discipulos suos, quem vel homines cæteri, vel ipsi eum dicerent, respondens Petrus pro omnibus dixit: *Tu es Christus filius Dei vivi* (Matth. xvi, 16), Qui pro tantæ fidei confessione beatus a Domino respondente dictus, claves regni cælorum et potestatem ligandi atque solvendi tam in cælis quam in terris accipere meruit. Unde et cunctis sanctæ Ecclesiæ pastoribus eadem potestas ligandi atque solvendi tradita creditur. Notandum quoque quia cum aliarum rerum notitia per interrogationes tam malorum quam bonorum a Domino tradatur, præcipua fidei sanctæ confessio per solam Dominicæ interrogationis causam panditur. Cui rei pene simile est quod ipse Dominus assumens quosdam discipulos, duxit eos in montem excelsum, ubi vox audita est de nube, dicens: *Hic est Filius meus dilectus in*

quo mihi complacui, ipsum audite (Matth. xvii, 5). Quæ scilicet verba, quia specialiter divinitatem Domini nostri testantur, qua nihil excellentius est, congruum fuit ut, sicut superius sanctæ fidei confessio a beato Petro apostolo prolata est ex Dominicæ interrogationis causa, ita etiam verborum illorum, quæ de supernis divinitatem Domini nostri testantur, nulla efficientia alia esset nisi ipse Dominus dicens illuc discipulos quo audita sunt eadem verba. Merito enim ea, quæ inferiora sunt, ex inferioribus causis; quæ autem superiora sunt, ex superioribus quoque causis efficiuntur. Hæc ergo subtilis adnotatio verborum, simul et gestorum Domini nulli, quæso videatur inepta. Justum namque est ut juxta vires nostras pensemus et veneremur omnia Salvatoris nostri gesta. Quæ nescimus, veneremur; quæ autem aliquid intelligimus, cum timore et amore proferamus. Nam quid alii credant vel sentiant de evangelicis dictis ignoro; ego quidem credo quia nulla dicta vel gesta in eis scripta careant mysteriis maxime utilitatis, adeo ut cunctorum cogitationibus in eis respondeatur.

Et ut hæc ita esse probemus, dicamus aliquem cogitare quid facere debeat de parentibus vel fratribus, seu quibuslibet amicis perversis: utrum scilicet cum eis maneat an illos deserat, quos ita incorrigibiles esse sentit ut nullatenus eos ædificare possit? Quisquis igitur ille est qui talia cogitat; si litteras scit, in eisdem litteris consilium quærere debet a Domino. Ille vero inquisitus pro causa tali respondet in Evangelio, dicens: *Si manus tua, vel pes tuus scandalizet te, abscide eum et projice abs te; bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in infernum æternum* (Matth. xviii, 8). Ecce quomodo Dominus per verba evangelica respondet omnibus super re jam supra dicta interrogantibus: *Manus tua vel pes noster scandalizans nos est aliquis vicus qui pravitate sua nos a via Dei cupit avertere, quem videlicet abscidere et projicere, id est, avertere a nobis præcipimur, ne forte propter ejus vicium, vel aliquod temporale subsidium sibi sperantes in damnationem perpetuam simul venimus. Nonne hujusmodi responsum in Evangelio videtur aptissimum?*

Similia quoque responsa illic inveniuntur de relictis. Nam si et hoc quærimus quid facere ei debemus, qui mala nobis multa faciendo noster modo debitor est, ut pro his puniatur, sed a modo postulat, promittens se ementem ulterius contra nos talia perpetrare? Respondit Dominus in Evangelio per parabolam illam: *ut regnum cælorum homini regi, qui voluit vendere cum servis suis, etc.* (Matth. xviii, 23). Quia nimirum parabola pariter intimantur verbum divinum quid super inimico veniam facere debeamus, et pœna, si hoc minime fecerimus. Dicitur enim quia si nos debitoribus veniam petentibus dimittere noluerimus,

nec nobis debita nostra, id est peccata, a Domino dimitti.

Item si quis rectorum, quibus cura ecclesiarum commissa est, ut provideant licita matrimonia; si quis illorum quibus uxores accipere congruit, tractare voluerit optimi conjugii causam, interrogare per aliquos litteras scientes, si ipse nescit, Dominum, qui post verba quædam de conjugii institutione prolata in Evangelio sic conclusit sententiam dicens: *Quod Deus conjunxit homo non separet* (Matth. xix, 6; Marc. x, 9): quæ videlicet sententia videtur pandere causam quomodo vel recte retinenda vel recte dimittenda sit uxor. Si enim conjugium, quod Deus conjunxit, non est ab homine separandum, patet profecto quia quod ipse nequaquam conjungit separari liceat. Nullum quippe conjugium ideo jungit ut illius vota atque præcepta postponantur, sicut verbi gratia ille postponit qui continentiam Deo vovens postea matrimonio et negotiis sæcularibus se conjungit. Hoc itaque conjugium, quoniam Deus non conjunxit, homo separet. Conjugium autem, quod Deus statuit, arbitror, hoc est ut pro filiorum procreatione et pro utriusque viri scilicet et mulieris adjutorio uxor ducatur ab illo duntaxat qui nec se ipsum vovit, nec a parentibus suis, cum esset parvulus, ad spiritualis vitæ observantiam datus est. Similiter intelligendum esse videtur quod paulo post Dominus subjungit, dicens: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mæchatur* (Matth. xix, 9); quibus verbis colligitur quia si aliquis dimittens ex quacunque causa uxorem, nisi ob fornicationem mæchatur, apparet utique quia qui solummodo pro fornicationis causa uxorem dimiserit, sicut videlicet is qui uxore accepta postmodum in adulterii, homicidii, latrocinii et in alia his similia scelera cadit, et deinde pro fornicationibus tantis congruam pœnitentiam agere cupiens, uxore omnibusque mundialibus negotiis relictis, ad monasterium confugit; qui ergo pro hujusmodi fornicatione uxorem dimiserit, non mæchatur. Alioquin si semel suscepta in conjugium mulier quælibet postea nullatenus dimitti liceret, quomodo illa Domini sententia intelligenda esset, per quam etiam vitæ æternæ præmia relinquenti uxorem repromittit, dicens: *Omnis qui relinquit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit?* (Matth. xix, 29). Ex hac igitur sententia colligitur quia huic, qui pro Dei solummodo amore et non propter odium aliquod irrationabile uxorem reliquerit, licet contra fas eam susceperit, vitæ perennis merces repromittitur. Fornicatio quoque congrue dici potest omnis illiciti conjugii causa, quæ in canonibus aliisque libris scripta continetur. Talibus itaque verbis responderi potest et illi qui pro justissima conjugii causa quærunt uxorem ducere et qui cupit eam licenter relinquere. Si autem tanta cura agenda est, quomodo uxor vel legitime ducatur vel licenter

relinquatur, quid sit de illis qui, se concubinis et meretricibus plurimis jugiter polluentes, nil curant qualiter honeste vivant, sed tantum more pecudum irrationabilium omne tempus vitæ suæ peragunt? Has ergo sententias de Evangelio decerpisse me nulli, quæso, displiceat, sed attendat quia quæ Dominus dignatus est loqui et docere nobis etiam licet proferre.

CAPUT XVII.

Alia ejusdem generis documenta ex sacrosanctis Evangeliiis.

Item si aliquis in corde suo tacitus quærat utrum homines tam ab initio mundi quam a pueritia sua ad Dei cultum veniant sponte et suis meritis, an vocatione Dei. Legat illam parabolam a Domino dictam: *Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam* (Matth. xx, 1). Quod enim dicit patremfamilias primo mane exisse, ut conduceret operarios in vineam suam, significat quia Dominus et in initio mundi et in prima cujuslibet hominis ætate quos vult ad gratiæ suæ notitiam eligit. Quod autem circa horam tertiam exiit significat quia in tertia mundi, nec non in tertia hominis ætate quosdam ad se eligere nititur. Simile mysterium sexta et nona hora continet. Quod vero circa undecimam dicitur exisse et quosdam, quos otiosos invenit, sicut et prius, in vineam suam conduxit significat quia Deus et in fine mundi et in senectute sua homines multos a bono opere diu vacantes ad salutis æternæ gratiam vocaturus est. Quod tempore vespertino adveniente paterfamilias procuratori suo jussit ut operariis mercedem tribuat, incipiens a novissimis usque ad primos, significat quia Dominus in cujuslibet fine hominis in vinea Domini, id est in Ecclesia sancta laborantis, angelos suos mittit ad suscipiendam illius animam, maxime tamen eorum animas qui sub illo tempore quo Christus in hunc mundum venit, hoc est in fine sæculorum, credere cœperunt. Receperunt enim quodammodo mercedem circa undecimam horam venientes prius quam antea venientes, quando apostoli, martyres, confessores, virgines atque omnes sancti post adventum Christi effecti magis in Ecclesia sancta venerari cœperunt quam illi qui ab initio mundi usque ad Christi adventum sanctificati sunt. Est et aliud quo novissimi prius quam primi mercedem accepisse credi possunt, quia non solum apostolis, sed etiam cunctis Ecclesiarum pastoribus data est a Domino nostro potestas ligandi atque solvendi. Hæc autem potestas illis sanctis qui ante adventum Christi fuerant minime legitur concessa. Quod vero dicuntur hi qui prius in vineam Domini venientes laborabant et post novissimos mercedem acceperant adversum patremfamilias murmurasse, juxta litteram nequit accipi quia nulla murmuratio inter quoslibet electos æternæ beatitudinis mercedem adeptos accidit, sed mystice possunt intelligi murmurasse hi, qui ex Judæis credentibus in primitiva Ecclesia, ut in Actibus apostolorum le-

gitur, indigne ferebant gentibus prædicari verbum Dei prius quam ipsis, qui longe antea in lege Domini conversantes, quasi in vinea laborabant. Potest et hoc ad murmurationis verba referri quod plurimi in cordibus suis sæpius admirantes judicium Dei dicunt: Cur Deus quosdam noviter conversos prius ex hac vita subtractos ad cælestia regna ducat quam illos qui a pueritia usque ad senectutem summopere certaverunt sibi servire? Cui etiam numerationi satis convenit quod paterfamilias ad quemdam murmurantium dixit: *An oculus tuus nequam est quia ego bonus sum?* (Matth. xx, 15.) Quasi diceret: Nunquid intentio tua ideo perversa est quia ego pius et misericors sum, et quibus volo prius quam tibi præmia æterna dabo? His igitur verbis possunt omnes edoceri, quia nemo, nisi gratia Dei ductus, in cultu piæ actionis laborat; sed nec nullus judicium Dei reprehendere debet cur alium sero, alium autem citius perennis vitæ præmiis remuneret.

Cunctis etiam pastoribus Ecclesiæ, qui tantummodo laborant semet præferre aliis fastu superbiæ, non bona actione, in Evangelio pronuntiatur qualiter se præferre debeant, ita Domino dicente: *Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister, et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare* (Matth. xx, 26, 27). Omnes namque, qui a Domino cupimus coronari, debemus prius ejus mandata atque exempla imitari, quoniam et nos a nostris amicis atque subditis hoc exigimus ut, si aliqua a nobis præmia vel commoda voluerint obtinere, ipsi prius voluntatem nostram studeant implere.

Et ne quis propter aliqua opera bona humanæ laudis appetitu impulsus superetur, attendat illam parabolam: *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, etc.* (Matth. xiii, 44). Nisi enim actio bona interdum ab hominibus abscondatur, a malignis spiritibus velut a latronibus pecunia male prodita aufertur.

His simul qui sæpius Deo promittunt benefacere, sed non faciunt, respondetur in Evangelio quia nequiores sunt illis qui non promittunt, sed tamen aliquando bona faciunt quæ non promiserunt. Hoc namque Dominus indicat per illam parabolam, quam ad Pharisæos dixit: *Homo quidam habuit duos filios, et accedens ad primum dixit: Fili, vade hodie operare in vinea mea; ille autem respondens ait: Nolo. Postea autem penitentia motus abiit. Ad alterum vero similiter dixit; qui respondens ait: Eo, domine, et non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt illi: Primus. Dicit illis Jesus: Amen dico vobis, quia publicani et meretrices præcedunt vos in regnum Dei* (Matth. xxi, 28-31). Hac igitur parabola admonentur non solum Judæi, qui promittentes Deo legis præcepta servare non impleverunt, gentes autem, quæ non promiserunt, conversi ad Christum, ejusdem legis præcepta impleverunt, sed etiam monasticæ professionis homines, qui sæpius Deo promit-

tunt spiritualement vitam sectari, sæcularia relinquere; sed, pro dolor! plurimi non faciunt. Sæculares vero viri, licet nihil tale Deo promiserunt, operantur tamen sæpius ea quæ ad spiritualement vitam pertinent, ideoque, sicut Judæos publicani et meretrices, sic monachos negligentes præcedunt in regno Dei sæculares viri.

Notandum quoque quanta sit pietatis divinæ dispensatio in eo quod documenta salutis nostræ quædam, quæ, nullis accidentibus causis, per interrogationes aliquorum vel per gesta miraculorum suorum proferenda esse prævidit, per parabolas et similitudines a se excogitatas protulit. Si quis vero dubius nosse cupiat si quid humana versutia et sapientia valeat contra divinam, legat hoc quod scriptum est in Evangelio, quia scilicet *abeuntes Pharisæi consilium inierunt ut caperent Jesum in sermone* (Matth. xxii, 15). Qui licet eum dolosis verbis primitus laudantes extollerent, cunctisque hominibus perfectiorem dicerent, et sic demum post tantam laudem tentantes interrogarent, æstimantes eum, ut cæteros homines, laudatum facilius posse decipi, ille tamen, priusquam aliquid ad interrogata responderet, eorum nequitiam potenter increpavit, dicens: *Quid mentatis, hypocritæ?* (Ibid., 18). In quibus verbis pensare possumus quia, nisi Deus esset, tam cito versutiam tantam nosse nequiret. Sed et hoc potest omnis intelligens et requires Deum in eisdem verbis perpendere quia nemo alium, non solum Deum, sed nec homines, tentare et invadere debet per verba dolosa. Postquam autem Dominus Pharisæorum nequitiam increpavit, jussit eos ostendere sibi denarium, ut per denarii ostensionem congrue posset respondere ad interrogata; interrogabant enim, si censum dare Cæsari licet. Cumque denarium obtulissent, interrogavit et ipse Dominus eosdem Pharisæos de denarii inscriptione, quam aspiciebat. Illis vero respondentibus quia Cæsariis esset imago inscripta, tunc tandem protulit sententiam, pro qua interrogatus erat, dicens: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei, Deo* (Ibid., 21). O quam frustra jacitur rete ante oculos pennatorum! (Prov. 1, 17). O quam frustra Deo opponuntur subtilium jacula verborum! sicut enim *pulverem projicit ventus a facie terræ* (Psal. 1, 4), sicut Pharisæorum versutia projecta, et redacta est ad nihilum a Domini sententia. Ipsi denique insidiantes illi, ponentesque sub una sententia duo retia, in quorum alterutro non dubitabant eum capi, dixerunt: *Licet censum dare Cæsari, an non?* (Matth. xxii, 17). Ut si ille decerneret censum Cæsari tribuendum, caperent eum in hoc quod contra legis præcepta statueret Judæos cultui divino deditos vel cuiquam homini censum dare. Si vero diceret non esse fas censum Cæsari tribuendum, mox cum apud Cæsarem accusarent pro eo quod sibi debitum tributum denegasset tribuendum. Hæc igitur Pharisæorum erant retia, in quibus non dubitabant Dominum implicari. Sed ille per medium eorum ita secessit illæsus, ut

neutra parte fuisset vel tactus. Dixit enim et Cæsari quæ sua forent, et quæ Dei forent Deo reddenda. In quibus verbis duo pensanda sunt: quorum unum jam diximus, quia obstructum est os loquentium contra Dominum; alterum vero est, quia ille qui super omnes, et per omnia, et in omnibus dominatur dignatus est decernere terreno principi vel ulla commoda dari. Merito itaque sapientiam simul et clementiam Domini jugiter veneramur, dicentes cum Psalmista: *Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus, et sapientiæ ejus non est numerus* (Psal. cxlvi, 5), Et iterum: *Universæ viæ Domini misericordia et veritas, requirentibus testamentum ejus et testimonia ejus* (Psal. xxiv, 10). Hæc igitur verba sapientiæ et pietatis divinæ, quæ de evangelicæ lectionis expositione, nec non de psalmis nuperrime protuli, dolosos quosque precor attendere, ne forte, obcæcati pro temeritate sui, similes efficiantur Pharisæis, qui foris quidem hypocrisis moribus dealbati, intus autem erant pleni spurcitiâ omni.

CAPUT XVIII.

In quibus Evangeliorum locis perpetuo vigilare, fraudulentis cogitationibus resistere, semper proficere jubeamur, et quid prosit baptizatis parvulis fides offerentium.

Et ut aliquid studiosius vigilant ad melioris vitæ conversationem, audiant quid Dominus in Evangelio quoslibet admonendo dicat: *Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit* (Matth. xxiv, 42). Dominus quippe ad unumquemque venit cum obitus sui hora appropinquaverit; ad cujus adventum vigilat qui se bonis operibus ad obitum suum præparat; cujus etiam adventui similitudinem brevem et notissimam adjungit, ut unusquisque se eo magis illuc præpararet, quo certior factus est exinde cum adjuncta similitudine. Hæc est autem similitudo quam Dominus subjungit, dicens: *Illud autem scitote, quoniam, si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique et non sineret perfodi domum suam* (Ibid., 43). Qua similitudine omnes tanto magis admoneri possunt, quanto sibi constat maxime nota. Si enim scirent qua hora fur veniret, vigilarent utique et non sinerent perfodi domum suam: sic etiam si mortis suæ horam, quæ per furem significatur, præscirent, bonis utique operibus, etsi non antea, in proximo tamen se ad hanc præpararent. Sed si omnipotens Deus, qui omnia in sapientia fecit, et cujus misericordia plena est terra, sciret omnibus utile esse mortis suæ horam prænoscere, notam procul dubio faceret illis. Fortassis enim plurimi ex hac notitia omne tempus vitæ suæ in flagitiis peragerent usque ad proximam obitus sui horam. Unde colligitur multo melius esse ut, incerti de obitus nostri tempore, semper solliciti simus, semper in bonis operibus vigilemus. Adjungit etiam Dominus quædam verba, pronuntiando quanta sit merces illius qui bene vigilat, dicens: *Beatus ille servus quem, cum venerit dominus ejus, invenerit vigilantem* (Ibid., 46). Quæ sit autem retributio bene

vigilantis servi, cum Dominus omnipotens ad eum venerit, in plurimis intimatur libris, ex quibus unam Apostoli profero sententiam, dicentis : *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (I Cor. II, 9).*

Quoniam multæ sunt hominum cogitationes hoc solummodo attendentes qualiter se excusent pro quolibet vitio quod vel contra Dominum vel contra proximum committunt, Dominus, hujusmodi stultitiam prævidens, *scit enim cogitationes hominum quoniam vanæ sunt (Psal. xciii, 11)*, omnimoda admonitione occurrit, ut eos a cogitationibus perversis corrigat. Unde in Evangelio quoslibet admonens, dicit : *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis (Matth. vii, 2)* ; quasi diceret : « Nolite frustra laborare hoc cogitando quod vel occulta vel aperta crimina vestra Deum lateant, ut exinde iudicium ejus evadere possitis ; scit enim et id ipsum quod cogitatis, qualiter unumquodque vitium non pœnitendo sed excusando possitis coram eo occultare. Sed quia hoc non solum nihil prodest, sed etiam multum nocet, mentes vestras corrigite pœnitendo et confitendo peccata vestra, faciendo quoque aliis quæ vultis illos facere vobis. Si cui aliqua fecistis damna, omnimodo laborate ut restituantur ablata, aut, si hoc paupertas impedit, tam a Deo quam ab illo cui damna sunt facta precibus intimis indulgentia petatur. Si ergo in hac mensura mensi fueritis aliis, remetietur profecto vobis eadem mensura a Domino. » Eandem quoque sententiam confirmans Dominus subjungit, dicens : *Qui enim habet, dabitur illi ; et qui non habet, etiam quod videtur habere auferetur ab eo (Matth. xxv, 29).* Quæ nimirum verba, ut credimus, ita sunt intelligenda : Qui habet curam hanc ut dona jam accepta bene distribuat, dabitur illi ut alias etiam virtutes accipiat. Qui autem curam hujusmodi non habet, ipse etiam cognitio salutis æternæ, quam a gratia Dei datam habuit, auferetur ab eo, ita ut, in reprobum sensum cadens, faciat ea quæ non conveniunt.

Deinde vero quasi aliquis quæreret cui rei quodlibet opus bonum in initio, et in longiori profectu et in perfectione simul foret, addit similitudinem unde quæstio talis absolvi possit, dicens : « Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat semen in terra, et dormiat, et exurgat nocte ac die, et semen germinet, et crescat dum nescit ille : ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica ; et cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis. » Cujus videlicet parabolæ sensus est iste : Regnum Dei est quodlibet opus bonum, quod nimirum opus quasi semen in terra jactamus, cum intentionem bonam cordi nostro inserimus. Semen enim in terra mittere, est desideria bona concipere. Postquam vero semen in terra jactaverimus, dormimus, quia jam in spe boni operis requiescimus. Nocte ac die interea surgimus, si nec per adversa, nec per prospera a timore et amore Dei animum

avertimus. Semen germinat, et crescit, cum nos nescimus, quia semel concepta virtus per gratiam Dei intra nos jugiter augetur et ad provectum duocitur. Ultro terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica, cum, præveniente nos gratia Dei, mens nostra sponte ad fructum boni operis assurgit ; primum quidem producens opera recta, sed teneritudine quadam circumdata et adhuc contra cujuslibet tentationis impetus infirma ; deinde vero virtutem cujusque operis boni tantam, ut sit valida contra quæque tentamenta. Plenum autem frumentum tunc terra fructificat, cum in omni opere bono proficimus et ad perfectionis maturitatem solidamur. Cumque eo modum se produxerit fructus, messisque advenerit tempus, statim homo mittit falcem et desecat messem ; quia omnipotens Deus, cum unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cœlestia horrea perducatur. Hæc itaque, fratres charissimi, attendentes, supplicate Deo ut, si in herba pusillæ fidei, vel teneræ devotionis ad studium bonæ actionis adhuc estis, ille vobis concedere dignetur tale incrementum, talemque spiritus maturitatem, quatenus ad plenum fructum perennis vitæ mereamini pervenire.

Sunt etiam multi qui arbitrantur ex diabolica fieri potestate quæcunque noxia et adversa in mundo contingunt : quibus respondetur in Evangelio per illum quem Dominus curavit, expellens ab eo dæmones legionis nomen habentes. Iidem namque dæmones, cum se expellendos esse ab homine agnoscerent, nisibus totis deprecabantur Dominum dicentes : *Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus (Matth. v, 12)*, statimque a Jesu accepta licentia exeuntes introierunt in porcos, et magno impetu grex porcorum præcipitatus est in mare. In quo nimirum facto omnes possunt edoceri quia, si diabolus non habuit potestatem lædere porcos, qui sunt animalia vilissima, nisi permissus, multominus lædere prævalet quemquam hominem, animalibus cunctis excellentiorem, nisi a Deo accipiat potestatem. Cum enim homines magis diabolo quam Deo servire stuerint, tunc dabitur ei potestas a Domino, ut eosdem, qui sibi servire student, affligens, faciat sentire qualis sit dominus ille cui decreverunt servire, quatenus vel afflicti cogantur Domino vero submitti.

Pensandum nihilominus est quod ei qui sanatus fuerat, a Domino præcipitur ut, in domum suam vadens, annuntiet vicinis suis quantam sibi gratiam Dominus fecerit, et quomodo sui misertus fuerit : quod scilicet geminam habere potest intelligentiam. Una quippe docet nos spiritualiter ut, ad domum conscientiæ nostræ reversi, emendemus in melius quod ignoranter peccavimus, sicque per melioris vitæ conversationem annuntiemus virtutem Domini in nobis factam. Alia vero intelligentia, licet carnalis sit, potest tamen ædificare aliquos, docens ut gratiam Dei, quæ nos fecit corporaliter sanos, annun-

tiemus vicinis nostris, ut nobiscum laudantes Deum discant sperare in misericordia ejus.

Respondetur quoque in Evangelio his qui putant magna divitum numera Deo chariora esse quam parva pauperum munuscula. Hoc autem Marcus evangelista narrans scribit ita : *Sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba jactaret aë in gazophylacium. Et multi divites jactabant multa. Cum venisset autem una vidua pauper, misit duo minata, quod est quadrans. Et convocans discipulos suos ait illis : Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium : omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt : hæc vero de penuria sua, omnia quæ habuit, misit totum victum suum (Marc. XII, 41-44).* Ecce audistis qualiter eadem vidua magis laudabatur a Domino pro oblatione parvissima, quam illi divites pro muneribus magnis. Qua de re cunctis fidelibus scire datur quam discretus sit iudex supernus, quam pius in retributione, quam subtilis in consideratione. Hunc ergo decet timere et venerari, qui tam subtiler cuncta potest intinueri.

Multæ sunt cogitationes hominum, quæ si pura fide rectaque intentione rerum spiritualium veritatem quærent, nequaquam permittuntur diu errare. Aut enim aperte eis quod requirunt manifestatur, sicut supra ostendimus, aut mystice per alicujus operis figuram insinuatur, ut modo volumus aperire ex Evangelica lectione. Quæri itaque potest quid prosint parvulis nihil scientibus offerentes eos ad baptisma, pro eo scilicet quod, ibi ubi discipuli jubentur baptizare fideles quoslibet, non solum nihil de eorumdem offerentium utilitate, sed nec de eorum adventu quidquam commemoratur, quasi credendum sit nihil prodesse parvulis offerentium labor. Sed, ut mihi videtur, multum prodest parvulis baptizandis offerentium fides ; moxque subjungo unde illud probari credo. Nam in quodam Lucæ Evangelio legitur quia viri quidam, portantes hominem qui erat paralyticus, quærebant eum inferre et ponere ante Jesum, et non inventes qua parte illum inferrent, præ turba, ascenderunt supra tectum, et per tegulas submiserunt illum cum lecto in medium ante Jesum. Quorum fidem ut vidit, dixit : *Homo, remittuntur tibi peccata tua (Matth. IX, 2).* Ecce opus apertum et corporale, per quod insinuatur spirituale ! Sed prius mysterium lectuli in quo infirmus portabatur, deinde cætera consideremus. Lectulus namque ad portandum quemlibet aptus, quatuor columnellis compositus subsistit. Sic et fides catholica, quæ Deum omnipotentem in Trinitate et Unitate venerandum docet, in quatuor Evangeliiis, vel, si hoc magis placet, in tribus personis et unitate sanctæ Trinitatis existere probatur. Quam fidem quisquis alii tradit, docens eum quod sine ipsa salvari nequeat, hic illum quasi in lecto positum ante Jesum portat. Hæc itaque dicta sint de lecti mysterio. Nunc vero, ut promisimus, cætera consideremus. Sicut igitur Dominus, videns eorum fidem

A qui paralyticum offerebant, dixit ad eundem paralyticum : *Homo, remittuntur tibi peccata tua (Luc. v, 20)* ; ita credo agi per eos qui parvulos ad baptisma offerunt. Inspicere namque credo Dominum ad offerentium fidem, et dicere : « O parvuli, remittuntur vobis peccata vestra. »

Non solum autem in hoc Evangelio, sed et alibi legitur quantum valeat fides pro aliis laborantium Orare quippe pro aliis est quasi Deo offerre eos, sicut mulier Chananaea pro filia, sicut Jairus archisynagogus pro filia, sicut centurio pro servo rogantes, exaudiri meruerunt in his quos Domino curando obtulerunt. Item scriptum est in Evangeliiis Matthæi, Marci et Lucæ, quia quidam offerebant Jesu parvulos ut tangeret illos. Cumque discipuli talia prohibere vellent, increpavit eos Jesus, et ait : *Sinite parvulos venire ad me : talium enim regnum caelorum (Matth. x, 14).* Ex quibus omnibus colligitur quia, quamvis, in Evangelio illo quo discipuli baptizare jubentur, memoria nulla offerentium parvulos habeatur, credendum est tamen et subaudiendum adesse debere, simulque eorum fidem baptizandis multum prodesse. Hujusmodi namque subauditio in multis sacræ Scripturæ locis inferenda est, alioquin ea quæ scripta sunt sacræ fidei plerumque nequeunt aptari. Hæc igitur propter quosdam simplices et litteræ solius, non autem intelligentiæ spiritualis, amicos dixi, ut hunc loquendi morem quem ipsi in sermone exercent communi (sæpe enim ita loquuntur ut, nisi aliqua verba subaudiantur, irrationabiliter loqui videantur), agnoscant etiam litteratoriæ insertum eloquentiæ.

CAPUT XIX.

Exhortatio ad divites, rerum divinarum incurios, imprudentes Ecclesiarum pastores, intemperantes et divinæ vocationis contemptores.

Libet etiam illa Evangelicæ lectionis verba proferre in quibus specialiter admoneniur hi qui spem suam ponunt in divitiis et voluptatibus vitæ præsentis, quique verbo Dei ad tempus credunt, sed in temptationis recedunt (Luc. VIII, 13), ut, attendentes quod Psalmista dicit : *Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere ; divitiæ si affluant, nolite cor apponere (Psal. vi, 11),* discant magis in Domino quam in divitiis confidere. Tales ergo Dominus per parabolam admonens, dicit : *Exiit qui seminat seminare semen suum ; et, dum seminat, aliud cecidit secus viam et concullatum est, et volucres cæli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, et natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, et simul exortæ spinæ suffocaverunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, et ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat : Qui habet aures audiendi audiat (Luc. VIII, 5, 8).* Quod igitur in semine cujuslibet grani visibiliter contingant omnia, sicut Dominus disseruit in parabola, notum est omnibus ideoque ex his quæ novimus debemus pensare incognita, id est spiritualia, quæ significantur per nota et visibilia. Unde et Dominus, postquam parabolam

protulit, statim clamavit dicens: *Qui habet aures audiendi audiat*; per hoc videlicet nos admonens ut de carnalibus spiritualia, de visibilibus invisibilia attendere studeamus. Non enim ille aures audiendi habet, qui nec attendere nec implere curat audita. Audiamus ergo, fratres charissimi, Dominicæ admonitionis verba non solum corporis, sed etiam cordis aure, ut ille nos pro necessitatibus nostris ad eum clamantes dignetur audire. Nam quod tantopere admonuit ut omnis aures audiendi habens sua dicta audiret, non tantum pertinet ad præmissa parabolæ verba, sed etiam ad ea quæ exponendo subjunxit, dicens: *Semen est verbum Dei. Quod secus viam cadit, significat eos qui audiunt; deinde venit diabolus et tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant. Quod vero supra petram, hi sunt qui, cum audierint cum gaudio, suscipiunt verbum, et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt, etc. (Luc. II, 13).*

Hæc igitur expositionis Dominicæ verba, quamvis cunctis fidelibus pensanda sint, aliquid tamen amplius pensare debent negligentes quique. In illis enim omnia inveniuntur quæ de fructuosa terra dicuntur. Ipsi quippe audiunt verbum Dei, sed deinde veniente diabolo ita obliviscuntur ejusdem verbi, quasi nunquam audierint. Ipsi sunt petra supra quam semen cadens non fructificatur, quia, licet cum gaudio suscipiant verbum Dei, in radice tamen cordis illud minime figentes, *ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt*. Ipsi etiam, si forte possessiones magnas retinent, *a sollicitudinibus, et divitiis et voluptatibus vitæ hujus suffocantur, ut non referant fructum (Ibid., 14)*, nulla non visibilia et carnalia attendentes. Sed ideo maxime efficiuntur negligentes quia, timorem amoremque Dei spernentes, credunt se temporalia et æterna bona uno dilectionis genere adipisci posse, sive propterea quoniam, cum pro certo sciant utraque discernenda esse in dilectione, proponunt sibi longum vitæ præsentis spatium divinamque pietatem, quæ cunctis ad se licet sero conversis veniam promittit; et hac promissione abutentes, credendo scilicet quia quocumque voluerint cito converti possint (quasi conversionis tempus in potestate sua habeant!), interim toto nisu terrenis solummodo curis et voluptatibus occupantur. Cumque de die in diem, de mense in mensem, de anno in annum conversionis tempus differunt, aut vix demum convertuntur, aut, quasi catenati a consuetudine pessima, sine conversione moriuntur. Nam ex peccati pœna, quam in longa conversionis dilatione promeruerunt, videbitur eis quandoque difficile quod quondam visum fuerat facile. Ad expellendam ergo tam periculosam tamque tremendam negligentiam satis juvat si parabola jam commemorata ejusque expositio sæpius et intente legatur, si tamen simul adsit cura oratioque jugis, ut expellatur. Ipsam enim divinorum verborum lectionem et intentionem nimium formidans, diabolus fugit a legentibus et meditantibus divina.

A Quod vero necessarium sit cunctis fidelibus substantiam terrenam possidentibus æterna gaudia mercari et exquirere cum temporalibus bonis, satis indicatur per parabolam illam: *Homo quidam erat dives qui habebat villicum (Luc. XVI, 1)*: quia in fine lectionis ejus, cur illam protulerit Dominus manifestat, dicens: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, etc. (Ibid., 9)*. In qua etiam parabola Dominus, argumentum a contrario sumens de villico fraudem faciente, innuit nobis quia tam a contrariis quam a consequentibus rebus possint exempla ædificationis proponi. Fraus enim omnis contraria est Christianæ fidei, et ideo hanc facere licet nulli. Sed tamen aliquomodo possumus exinde ædificari, attendentes scilicet quia, si aliquis sæcularium per fraudem suæ utilitati prospexit in futurum, multo magis nos debemus per eleemosynam juste acquisitam providere quæ nobis in futura vita expediunt. Cui nimirum exemplo simile est, si aliquis religiosus, videns meretricem omni modo ornatam amatoribus suis, mox optet dicens: *utinam ego ita studerem placere Christo sicut ista meretrix studet placere mundo!* vel si quis spiritualis discipulos suos admoneat dicens: *sicut multi studiosi sunt ad obtinendam prudentiam carnis, ita et vos studete ut spiritualem prudentiam obtineatis; cum perversa sit et meretrix et prudentia sæcularis. Ex quibus colligitur quia pessima quæque ad ædificationem assumi possunt.*

C Omnibus etiam pastoribus ecclesiasticis, qui discretionem maxima indigent ad procurandos quoslibet lapsos, attendenda est illa parabola quam Dominus protulit de illo homine qui, ad Hierusalem in Jericho descendens, incidit in latrones, et ab eis vulneratus relinquitur semivivus. Cumque a prætercuntibus quibusdam minime visitaretur, Samaritanus quidam iter faciens suscepit eum sanandum, infundensque oleum et vinum, reddidit sanum (Luc. V, 30-35). Infusio enim olei et vini necessariam pietatis et severitatis commixtionem significat, sine qua nullus peccatorum vulneribus plenus sanari poterit. Hinc ergo doctores universi possunt satis instrui quia nec pietas sine severitate, nec severitas sine pietate in peccatoribus curandis tenenda est.

D Similiter ne concessis et licitis rebus intemperanter utamur, seu in eis plus quam liceat innitamur attendenda est jugiter illa parabola: *Homo quidam fecit cœnam magnam, et vocavit multos (Luc. XIV, 16)*. Quod enim ibi dicitur cœna magna facta et vocati multi, sed quidam propter villæ emptæ, quidam propter boum emptorum probationem, quidam vero propter uxorem noviter ductam se excusantes venire noluerunt (Ibid., 18-20), significat maximam quidem multitudinem fidelium ad superna gaudia invitam; sed, dum plurimi nimie possessionum obtinendarum ambitioni, quidam autem conjugio licito intemperanter dediti inveniuntur, pauci sunt qui vocationi divinæ obedientes ad regna cœlorum perveniant. Verum tamen eo plus metuenda est hujus parabolæ septentia, quo minus a multis timetur, qui

quotidie non solum ob nimiam villarum atque boum pretio condigo acquirendorum ambitionem et propter intemperatum uxoris amorem, sed etiam, quod multo nequius est, ob eos agros quos fraude aliqua acquirere vel auferre student de locis sanctis seu pauperibus, et propter meretricis inductionem, se conantur excusare a vocatione divina. Si enim hi qui rebus juste acquisitis et Deo concessis intemperanter utuntur, a regno cœlesti excluduntur, quid credendum est de illis qui per vim et fraudem aliquam aliena rapientes, et meretricibus semet jungentes, in his usque ad finem vitæ perseverant? Hæc itaque juxta litteram dicta sint.

Deinde, juxta spiritualem intelligentiam, considerare libet qui significantur per illos tres excusantes se a cœna ad quam invitati erant. Primus namque dixit: *Villam emi, et necesse habeo exire et videre illam; rogo te, habe me excusatum.* Alter dixit: *Juga boum emi quinque, et eo probare illa; rogo te, habe me excusatum.* Tertius eodem modo excusavit se dicens: *Uxorem duxi, et ideo non possum venire (Ibid.)* In istis ergo tribus se excusantibus existimo intelligi posse tria genera hominum, gentilium videlicet, et Judæorum atque hæreticorum. Ex quibus gentiles, quia, amplissimas possessiones in hoc mundo retinentes nil cogitabant qualiter vitæ perennis participes fierent, significantur per illum, qui dixit: *Villam emi, et necesse habeo exire et videre illam, etc.*, quæ scilicet et excusationis verba toties in corde suo unusquisque dicit quoties temporalia bona æternis gaudiis præponit. Cum enim quis aliquid emere cupit, unum pro altero reddit. Ita et ille agit qui liberum arbitrium habens ut faciat bona vel mala, spiritualia vel carnalia, spiritualia quasi vendens a se abjicit, et carnalia emendo recipit. Ille autem servus qui invitabat omnes intelligi potest vel naturale ingenium vel quæcunque scientia boni et mali a Deo tributa, ut sciat unusquisque declinare a malo et facere bonum. Sed hujusmodi servus nuntiavit hæc domino suo, quia uniuscujusque conscientia et cogitatio patet Deo. Per eum vero qui dixit: *Juga boum emi quinque, etc.*, Judæos in perfidia sua permanentes intelligo, qui, dum in quinque libris Moysi fiduciam maximam habentes, nil curant de cæteris Scripturæ sacræ libris, quorum doctrina pleniter corrigi possent, quasi excusantes dicentesque: *Juga boum emi quinque*, in corde suo respondent ei qui se invitat, naturali ingenio, cui libet scientiæ a Deo sibi traditæ. Per tertium autem qui dixit: *Uxorem duxi, et ideo non possum venire*, hæreticos intelligi posse credo. Nam dum tractant qualiter in hæresi suscepta permaneant, eamque magis quam sacram et universalem fidem diligant, quasi dicentes in corde suo: *Uxorem duxi, et ideo non possum venire*, respondent ei, qui se invitat, summi patris familias servo, de quo supra dictum est. Quæcunque enim carnalia vel delectabilia homo Deo præferre satagit, pro his excusationes multiplices in corde suo gerit, quam excusatio aliqua Deum fallere possit, qui novit

A omnia antequam fiant. Inter eosdem quoque hæreticos falsorum Christianorum multitudo convenienter potest connumerari, quia, dum unusquisque vitiorum amori ita se conjungit ut divini amoris cultum deserat, uxorem profecto talem duxit propter quam venire nequeat ad vitæ perennis cœnam. Sicut ergo sapientia, omnes virtutes generans, sapientis uxor vel amica vocatur, ita etiam stultitia, per quam omnia nutriuntur vitia, stulti uxor vocari potest.

Post hæc vero mittitur servus in plateas et vicos civitatis, ut pauperes ac debiles, cæcos et claudos introducat ad cœnam, quia *infirmi mundi elegit Deus, ut confundat fortia (I Cor. I, 27)*. Pauperes enim isti humiles possunt intelligi; per debiles autem et cæcos et claudos significantur hi qui, varia debilitate ac cæcitate mentis oppressi, claudicaverunt a semitis divinæ legis; sed, postquam agnoverunt gratiam Dei tantam esse circa peccatores, nisibus totis ad Dominum sunt conversi. Per illos vero qui compellebantur intrare ad cœnam, intelligere possumus sceleratos quoslibet ad Deum conversos, qui, pro eo quod peccatis nimis pressi fiduciam nullam in suis meritis habebant, quasi compulsi ad Dei gratiam festinabant. Possunt et hi in eadem compulsione intelligi qui in tantam corporis infirmitatem seu pericula veniunt, ut pro reparatione vitæ compellantur emendationes morum Deo promittere. Sed terribile est valde quod post compulsionem talem subjungitur a Domino, dicente: *Dico autem vobis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam meam (Luc. XVI, 24)*. Si igitur nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam Dei, quis potest salvus fieri? Non enim præter illos quos ipse vocabit aliquis est salvandus, sed illi tantummodo salvantur qui ab eo vocantur. Quæramus ergo, et opitulante Deo, invenimus qualiter hæc terribilis sententia absque scandalo fidei salutisque nostræ intelligi possit. Nam si superiora hujus Evangelii dicta attendimus, ubi scilicet legitur quia quidam vocati ad cœnam venire noluerunt, tunc utique eandem sententiam ad illos specialiter dictam esse agnoscimus. Et, ut ita esse apertius clarescat, dicamus ejusdem sententiæ verba: *Dico autem vobis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Ubi cum dicitur: *Nemo virorum illorum qui vocati sunt*, satis patet quia solummodo de illis intelligendum est proxime *vocati sunt* qui propter superbiam et contemptum Dei ironice dicuntur *viri*, sicut et alias *justi*, dicente Domino: *Non veni vocare justos, sed peccatores (Marc. II, 17)*, hoc est, non veni vocare eos qui, suam justitiam volentes constituere, *justitiæ Dei non sunt subjecti (Rom. X, 3)*, sed humiles, qui gratia Dei credunt se magis salvari posse quam, ex meritis propriis.

Potest etiam eadem sententia aliter intelligi. Quia enim *vocare* Dei est unicuique notitiam et intelligentiam benefaciendi dare, nemo virorum illorum qui tantummodo vocati sunt, et non simul tracti divina inspiratione ut esuriant et sitiunt justitiam,

vel compulsi aliqua infirmitate seu adversitate ut timorem amoremque Dei concipiant, gustabit cœnam Dei. Unde et alibi Dominus dicit : *Nemo potest ad me venire, nisi Pater meus, qui misit me, traxerit eum* (Joan. vi, 44). Hæc igitur omnia Dominus et Salvator noster prænosens, et vel aliquos de damnandis salvare volens, deterrendo profert sententiam dicens : *Multi sunt vocati; pauci vero electi* (Matth. xx, 16), ac si diceret : multi quidem sciunt benefacere, sed pauci sunt qui bene faciant. Quicumque ergo, hanc terribilem sententiam attendentes formidant ne et ipsi propter delicta sua computentur in numero multorum reprobatorum, moxque se emendare decernunt, hi profecto, eadem hora qua talia in corde suo penitus deliberant inspiratione divina tracti, in numero paucorum electorum a Deo computantur.

CAPUT XX.

Adversus splendidas mensas et vestes, rapinam, superbiam, pusillanimitatem, etc.

Si quis vero arbitretur peccatum non esse nimio pretiosarum vestium ornatu uti, et cibis deliciosis jugiter epulari, attendat illa verba quæ Dominus de divite et paupere protulit. Narrat namque de divite quia, pro eo quod inductus est purpura et bysso, et epulatur quotidie splendide, quodque de substantia sua nec micæ mendicanti Lazaro dare voluit, in inferno sepultus sit. Sed et hoc pensandum est cunctis quia dives idem, non pro eo quod alicui sua auferret, sed quod propria aliis non erogaret, ad infernum ductus esse legitur (Luc. xvi, 19-22). Unde, si pro minori peccato ipse punitus est, multo magis puniendi sunt qui peccata majora faciunt, id est qui aliena rapiunt. Nemo igitur de rapinæ licentia sibi blandiatur, sed argumento minoris culpæ, id est tenacitatis, ad considerandam rapinam, quæ major est culpa, instruatur, sciens pro certo quia argumentis, per quæ meliora vel majora quælibet agnoscere possumus, omnes a Deo probamur.

Adhuc quiddam de ratione incepta libet dicere. Sunt etenim multi ita peccatis exigentibus obcæcati, ut nec credant pœnam esse infernalem. Quod quia Dominus, qui omnes homines salvare vult, præscivit, ideo forsitan talia de divite ad infernum ducto, ibique tam pro se quam pro aliis poscente et non impetrante, disseruit ut omnes qui vel de pœnis infernalibus dubitant, vel suos propinquos salvari desiderant, eos potius in hac vita quam in inferno positos pro salute sua tractare admoneant.

Superbiam quoque, quæ omnes virtutes destruere nititur, docet nos Dominus fugere, proferens in Evangelio similitudines duas, quarum una est : *Duo homines ascenderunt in templum ut orarent; unus Pharisæus et alter publicanus* (Luc. xviii, 10). Alia vero est : *Cum invitatus fueris ad nuptias : recumbe in novissimo loco*. (Luc. xiv, 8). Ex utraque ergo possumus edoceri quanta ruina et confusio superbiam soleat sequi. Utraque etiam una eademque sententia terminatur : quia scilicet *omnis qui se*

exaltat, humiliabitur; et qui se humiliat, exaltabitur

Item, ne de promissionibus suis unquam desperemus, exemplis quibusdam docuit nos Dominus. Promisit namque discipulis suis, simulque omnibus in se credentibus, dicens : *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (Matth. xviii, 20). Quod quia semper impleat spiritualiter, aliquando voluit demonstrare corporaliter. Nam discipulis suis ad castellum quoddam euntibus, et de se colloquentibus, ipse Jesus Christus, repente apparens, ibat cum illis; sicque, eorum conviator effectus, licet ab eis dubitantibus in primis non esset agnitus, omnibus quæ de se ipso erant prolata instruxit Scripturis.

Legitur in Evangelio Joannis : *Quia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ* (Joan. ii, 1), ad quas vocatus est Dominus, et Mater et discipuli ejus. Hoc igitur quod superius dixi de Domino, quia scilicet ipse disponderet omnes causas unde illius doctrina et miracula proderentur, in hujus etiam Evangelii verbis pensari potest. Ut enim probaret quia bonæ sunt non solum spirituales nuptiæ, ubi sancta Ecclesia sibi conjuncta est, vel unaquæque fidelis anima copulatur sibi, qui se sponsum vocare dignatus est, dicens : *Non possunt filii sponsi lugere* (Matth. ix, 15), et de quo Joannes dixit : *Qui habet sponsam sponsus est* (Joan. iii, 29), sed etiam carnales, quæ ob propagandos humanæ naturæ filios a Deo statutæ sunt, ipse non dedignatus est ad has venire, ut eas et visibili miraculo, et, quod multo majus est, invisibili sanctificaret. Nam quod ex aqua vinum fecit, licet sit magnum mirandumque nimis miraculum, tamen quantum distat ortus ab occidente, tantum distat inter spiritualem Novi Testamenti intelligentiam, et inter carnalem Veteris scientiam, quam ipse potentia sua velut aquam in vinum convertit, cum omnem creaturam spiritualiter intelligendam esse docuit, ut sol et luna, panis et petra intelligi possunt. Sol enim, super omnem terram lucens, ipsum Dominum nostrum ubique majestate sua lucentem significat; luna vero, nunc incrementa sui nunc autem detrimenta sui sustinens, sanctam Ecclesiam quæ per filios suos interdum crescit interdum vero decrescit. Panis, qui cor hominis confirmat (Psal. cxii, 17), ipsum Dominum confirmantem omnes qui sperant super misericordia ejus ne inter hujus vitæ pericula deficiant; petra etiam, quæ solida est ad quodlibet ædificium superponendum, item Dominum nostrum qui solidus est omnibus super eum ædificantibus significat; sicut et ipse testatur in quodam Evangelio, dicens : *Omnis qui venit ad me et audit sermones meos, et facit eos, ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, et posuit fundamenta supra petram* (Luc. vi, 47, 48); per quam videlicet petram se ipsum significavit. Eodem modo, cum non solum parabolas ab illo in Evangelio mystice prolata, verum etiam omnia humanæ vitæ officia ad spiritualis intelligentiæ usum aptari posse tradidisset, aquam profecto

convertit in vinum. Hoc quoque miraculum toties facit, quoties quemquam a carnali vita ad spiritualem convertit. Ideoque et nos, fratres clarissimi, Dominum nostrum tanti miraculi operatorem deprecemur ut, ad nos veniens, nuptiasque in nobis faciens tales per quas ipse quidem sponsus, anima vero nostra efficiatur sponsa, aquam carnalis vitæ, quam vel pro necessitate mortalis naturæ vel pro mala consuetudine hucusque bibimus, in vinum spiritualis vitæ dignetur convertere.

Docuit etiam Dominus in Evangelio prælatos et iudices non debere præcipites esse in iudicio. Nam cum quamdam mulierem in adulterio deprehensam Judæi ante illum statuerent, et pro hujusmodi crimine iudicium ipsius exquirent, non statim pro exquisito respondit iudicio, sed inclinans se aliquandiu in terra scribebat digito; admonens videlicet omnes fideles hoc facto ut, cum quælibet proximorum vitia conspiciunt vel audiunt, non ante hæc respondendo iudicare [judicent], quam ad conscientiam propriam reversi discretionis digito eam diligenter sculpant, et, in ea, quid Conditori placeat quidve displiceat sedula examinatione discutiant. Per inclinationem denique Jesu humilitas, per digitorum discretionis subtilitas, per terram vero cor humanum, quod vel bonarum vel malarum actionum solet reddere fructus, exprimitur.

Sæpe contingit ut inter multos peritos aliquis sit tardioris ingenii; quod scilicet Dominus non tantum propter ejus imperitiam vel diffidentiam fieri permittit, sed etiam ut alii tam futuri quam præsentis temporis homines eadem imperitia laborantes corrigantur et instruantur. Nimis enim providus est Dominus, et nulli vel bene vel male contingere permittit propter se solum; sed ut simul alii corrigantur aut consolentur per illum. Cujus nimirum providentiæ causa sanctum Thomam apostolum inter alios apostolos credentes permisit ad tempus dubitare de resurrectione sua, ut cuncti in quocunque loco vel tempore positi per ejus dubitationem instruerentur ad fidem. De qua dubitatione sanctus Gregorius in homilia quadam disserens ait: *Nunquid, fratres charissimi, casu gestum creditis ut electus discipulus de resurrectione dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet? Non hoc casu, sed divina dispositione gestum est. Egredietur namque miro modo divina clementia: ut discipulus dubitans, dum in Magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis; plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quam credentium discipulorum fides profuit.*

Jam diu per amœna et lata sacræ Scripturæ præta utcumque digrediens, et flores qui videbantur optimi exinde decerpens, eis quibus ex scientia sufficienti facultas est plurima scripta quasi transiliendo percurrere, viam demonstravi in qua jugiter meditando, conservando spiritualiter currere possint. Et quam dulcis cursus ejus qui in lege Domini meditatur die ac nocte! Quia quæcumque fa-

ciat, prosperabuntur (*Psal.* 1, 2, 3). Verumtamen quoniam et ipse aliquantulum expertus sum, et ab aliis sæpius audivi, in quolibet studio nullum cito posse fieri perfectum, sed a parvis rebus omnia incipere, instar cujuslibet grani, quod, postquam ex semine in terram projecto ortum fuerit, primum quidem in herbam, deinde in spicam, postremum vero in plenum frumentum crescendo vertitur. Quo videlicet significatur omnes ad alta tendentes per tentationes multas probandos esse prius quam ad perfectionis fructum perveniant.

CAPUT XXI.

Narrat auctor quæ tentationes et facta in conversionis et cursus sui spiritualis initio sibi obvennerint.

Libet hic scripta cujusdam fidelis mihi que notissimi fratris inserere, qui, ad conversionem veniens, et Scripturam sacram legendo frequentans (habebat enim spem magnam in hac lectione), nimia diuturnaque hostis antiqui impugnatione fatigabatur in eadem sacra Scriptura. Quanto namque studiosius ille legebat, tanto magis tentationis molestia, ut sibi videbatur, crescebat. Cumque per Dei gratiam post multum temporis ab hac impugnatione eriperetur, cogitans qualiter, per ea quæ passus erat, tam ipse quam alii ædificari possent, scripsit non solum illatas tentationis molestias, sed etiam sacræ Scripturæ verba, nec non quæcumque ex divina inspiratione sibi provenerant, quibus interea respondendo utebatur pro clypeo, et qui sibi erant charissimi spiritualesque amici, ostendit. Hæc igitur, quia et mihi poscenti sæpius legenda dedit, cogitare cœpi ut his qui in Scriptura sacra se exercere student aliquomodo panderem; quatenus, per eandem impugnationem quam ipse passus erat, illi cautiores fortioresque contra diabolum efficerentur. Sic quippe incipit scribere de tentationum suarum molestia.

Delusiones Satanæ varias vigilans ac dormiens pertuli, quas licet universas nequam dinumerando promere, aliquas tamen memoriæ insitas, prout possum, volo referre. Et reor hoc primum de fraudibus his perhibendum, quod et ante monachilis vitæ professionem, et postea diu perpessus sum; quia scilicet satis stolidam improvidamque mihi inesset voluntas conversionis, quam, contra Scripturam sacram, quæ dicit: *Omnia fac cum consilio* (*Eccli.* xxxii, 4), sine consilio parentum et amicorum, quamque, in maximo juventutis fervore positus, subito vellem adire; nimisque foret inconsultum ut hujusmodi homo quisquam tam periculosum susciperet votum: ideoque multo melius esse ut, præstolans usque ad ætatis maturioris perfectionem, tunc tandem, cum se virtus ingesserit omnis sponte, pro desiderata tractem conversionem. Hæc quidem et his similia in primis mihi quasi compatiendo et consulendo intulit illusio diabolica; deinde vero, cum talia, ad plenum voluntatis suæ effectum, Dei gratia resistente, non potuisset tentator nequissimus in memet obtinere, ad majoris excitatus est pugnam nequitiæ.

Nam arte solita, ad deperationem me pertrahere studuit, inspirans videlicet incassum me talem velle reverti, qui tantis criminibus sim implicatus, ut non solum principibus, sed etiam multitudini cæteræ ipsisque simul parentibus et cognatis exosus essem. « Putasne, inquit, ut tam sceleratus homo apud Deum judicem districtissimum veniam possit promereri, quandoquidem, sicut scriptum est: *Vix justus salvabitur?* (1 Petr. 17, 18.) Ne cupias ergo quæ non sunt cupienda; sed potius ad ea laboris tui studium converte quæ amodo possis obtinere. Si enim ita, ut tu stolidissime æstimas, omnibus concessa foret hujusmodi facultas ut scilicet ad regna cœlestia tam perversus quam justus homo pertingere posset, nequaquam apostolus ille excellentissimus Paulus diceret: *Non enim est omnium fides* (II Thess. III, 2). Et iterum idem dicit: *Non omnes obediunt Evangelio* (Rom. x, 16). Ipseque Salvator et veracissimus auctor hæc rudimenta suis mundoque simul dedit omni: *Qui potest capere, capiat* (Matth. XIX, 12). In qua procul dubio sententia præscius innotuit quod non omnis bona possit. » Cum igitur delusionibus torquerer talibus, quis, putas, mihi tunc erat animus? Nil aliud certe tunc prævalui nisi flere, et, juxta Psalmistam, fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte (Psal. xli, 4). Fateor nimirum ex intimo corde, quia nullus nisi per gratiam Domini solam talia potest vincere. Postquam autem insidiator callidissimus me ad desperationis illatæ consensum nequit pertrahere, conatus est etiam per alia suæ fraudis argumenta ad justitiæ divinæ blasphemiam me deflectere, non deterrendo vel impropere, sed quasi condolendo et compatiendo afflictioni meæ, suggerens videlicet cordi meo hujusmodi cogitationes: « O quam miserande juvenis, cujus dolorem nullus hominum dignatur attendere! Quis autem hominum vel excogitare potest tanta te jam depressum afflictione? Unde nec illis debes imputare; quia quod nequeunt scire, in eo non possunt subvenire. Novit enim Dominus et prævalet omnia solus. Ideoque illi soli constat imputandum quidquid videtur ineptum et inordinatum. Cum ergo sciat et possit omnia, quare non adjuvat te in tribulatione tua, qui pro ejus amore reliquisti et prius sæculum, et modo diutius inestimabilem sustines cruciatum? Quæ, rogo, ista erit ratio districtiois, quæ ad se jugiter clamantes omnibus cruciat modis? Fac quod facturus eris; depone supervacuas preces et luctus; quia ille in hac severitate in quæ hactenus erat, amodo etiam perseverat: nam nimis stultum est ea precibus attentare quæ te scias non posse impetrare. Verumtamen noli timere, quia numquam unius potentis injustitia omnes permittitur perdere. Quomodo enim posset fieri ut homo quisquam mereretur semper affligi? vel quis mortalis sine peccato valet esse ab initio usque ad finem vitæ? Aut parvuli innocentia qualiter acquiri potest in senecta? sicut Christus docet: *Nisi inquam, conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum* (Matth.

xviii, 3). Numquid et hoc te movet, quod Ezechiel propheta comminatur; dicens: *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur?* (Ezech. xviii, 20.) Si enim omnis, qui peccat, morti subjacebit, profecto nullus homo salvus erit; quia nemo absque peccato inveniri potest. Nonne similiter et illam mirabilem sententiam, quam paulo post idem Propheta dicit, tua mens attendit? ait ergo: *Si averterit se justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus erunt in oblivionem* (Ibid., 24). Hinc est quod ille Judas traditor Domini, cum hoc unum traditionis crimen admisisset, post multimoda justitiæ opera damnatus est. Attende adhuc et alia duo maxima hujus rationis exempla, in quibus probari et definiri potest omnis nostra sententia. Legitur enim in Exodi libro, quia dixerit Dominus ad Moysen: *Miserebor cui voluero, et clemens ero in quem mihi placuerit* (Exod. xxxiii, 19). Rursumque in Evangelio scriptum est quia volens quidam discipulus ejus fieri, ac dicens: *Sequar te, quocumque ieris* (Matth. viii, 19), repulsus est ab eodem Domino dicente: *Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet* (Ibid., 20). O indiscreta severitas! O miseranda æquitas, quæ tantummodo voluntatis suæ arbitrium sequitur, et ad se confugientes suscipere dedignatur! Intolerabilis certe talis est disciplina, nullique merito placitura. »

Hujusmodi quoque delusiones diu perturbaverunt meas cogitationes, in quibus satis probari valet quantis periculis mens mea subjaceret.

Ad easdem delusiones videtur pertinere quod subsequenter volo referre. Sæpe igitur contigit ut, quia matutinis horis ad signum primum, sicut regula sancta docet, volui exurgere, phantasmatico aliquo longe ante tempus surgendi excitatus orationum venirem festinus. Hoc etiam tandiu credidi opus esse divinum, quousque ex tempestivi soporis impedimento coactum me sentirem ad intempestivum. Patiebar et hoc per aliquot annos in nocturnis horis, ut, licet admodum sanus in lectulo dormiens jacerem, cum ad matutinas laudes surgere deberem, quasi compede quodam membrorum omnium constringer debilitate, sicque ad ecclesiam nutanti et difficillimo gressu pervenirem. Proferenda est adhuc tentatio et delusio una, quam tanto difficilior intimare queo, quanto nunquam aliquid hujusmodi legebam vel audiebam ab ullo. Postquam enim suprascriptis et aliis multis tentationibus, quarum quasdam minime in memoria habeo, quasdam vero, ne legentibus sint tædio, hic proferre nolo, sum impulsus, sed, per Dei gratiam, a fide et spe cœlestis auxilii nequaquam evulsus; tunc impugnatione tali diutius torqueri me sentiebam, per quam et de Scripturæ sanctæ scientia et ipsius Dei essentia prorsus dubitare compellabar. In aliarum quidem tentationum discrimine aliquod refrigerii intervallum, aliquod spei præstabatur refugium; in istius vero passione per horas continuas omnis fere solatii privabar cognitione. In aliis, per sacræ documenta Scripturæ ali-

quatenus roboratus, contra illata mortis jacula fide speique armis decertavi : in ista autem, omni dubitatione et mentis cæcitate circumseptus, si vel ulla in Scripturis sacris veritas sit ac profectus, vel si Deus omnipotens constet, prorsus dubitavi. In aliis, inquam, tolerabilis aliquomodo et temperata fuit impugnationis causa ; in ista autem talis erumpebat violentia, ut non solum spirituales, sed etiam corporales mei sensus vigore solito destituerentur. Videbatur enim mihi interdum ut, quasi obvelato visu et auditu, nil juxta vires solitas videre aut audire possem, interimque quasi cujusdam mecum colloquentis, et ore etiam apposito verba meis auribus susurrando immittentis audirem, dicentisque : « Cur labore cassato tam diu fatigaris ? Ubi est illa spes pretiosa quam usque modo retinebas in Scriptura ? Nonne, omnium mortalium stultissime, casibus propriis poteris probare quia et Scripturarum testificatio et totius creaturæ imaginatio absque ratione constat et sine rectore ? Nunquid experimento non cognoscis quoniam aliud librorum relatio divinarum, et aliud vita moresque probantur esse hominum ? Putasne tot millia hominum errare, qui, ut ipse quoque hactenus cernebas, nec observare, sed nec suscipere curant documenta librorum ? »

Cumque super his mæstus in corde meo memorem sæpius quasi interrogando et objiciendo : « Si ita est, inquiens, cur tanta convenientia est in omnibus fere Scripturis divinitus inspiratis ut ratione pari et de conditore Deo et de mandatorum ipsius observantia enarrent ? » Visum est hujusmodi verba iterum quasi respondendo mihi inspirari : « Ideo utique, o insensate, Scriptura, in qua confidis, de Dei persona, et de religione multiplica verba profert ; quoniam homines illi qui Scripturæ ejusdem auctores olim exstiterunt, eodem modo quo etiam in tempore præsentis homines vivunt, ipsi tunc vixerunt. Modus autem vivendi in tempore præsentis, sicut tu quoque scis, constat talis ut honeste quidem et religiose satis homines loquantur, aliter vero longe sint actus cæcæ, sicut scilicet expedit, et fragilitas humana permittit. Non hæc ita esse quotidie potes probare ? Unde patet et auctores scripturarum antiquarum religiosa quidem honestaque dicta composuisse, sed non secundum eorundem dictorum qualitatem vixisse. Igitur secundum talem modum omnes legis divinæ libros intellige conscriptos, ut videlicet religiositatis et virtutis superficiem quamdam exterius habeant, interius vero rationem aliam et intellectum exquirant ; sicut in plurimis maximeque in divinis codicibus facile reperiuntur sententiæ, aliam in littera, aliam in intelligentia rationem retinentes. Hæc autem omnia ita esse, uno Pauli apostoli testimonio approbo : *Littera enim, inquit, occidit ; spiritus autem, id est sensus, vivificat (II Cor. III, 6.)* Nonne satis aperte per hæc Apostoli verba doceris quia, si librorum dicta sequeris, maxima pericula patieris ? Idem quoque de Dei essentia intelligendum est. Alioquin si aliqua persona vel virtus Dei omnipotentis

A esset nequaquam tanta confusio atque diversitas in rebus cunctis appareret ; sed neque tibi discrimina tanta contingerent, talisque dubitatio quam modo pateris minime immineret. »

Cum igitur hujusmodi delusionibus diuturnis plus quam credibile sit impugnari, et propter inauditam ipsius impugnationis qualitatem ulli fratrum aperte indicare vereretur (nullum enim talia posse credere vel audire arbitrabar), tunc solo prostratus, et præ amaritudine suspiria longa trahens, et vires animi colligens, emisit talem labiis et pectore vocem : « O si quis es Omnipotens, et si sis undique Parens, sicut et in libris legi sæpissime multis ! Jam, precor, ostende quis sit et quid quoque possis, eripiens citius me a periculis imminentibus ; nam sufferre magis nequeo discrimina tanta. » Nulla dehinc mora ; et ablata est per Dei gratiam non solum omnis illa dubitationis supradictæ nebula, sed etiam scientiæ lux tanta in corde meo emicuit, ut et nunquam postmodum tales dubitationis mortiferæ tenebras sustinerem, et ea quæ minus antea cognovi intelligere cœpisssem. Cujus etiam intelligentiæ gratia in tantum per idem tempus mihi augebatur, ut non eam facile possem occultare. Instinctu enim quodam ineffabili et fervore insolito succensus, aliquam laudis divinæ operam pro gratia collata assumere incitabar. Cumque eandem intelligentiæ gratiam nec prorsus tacere nec convenienti ratione possem perhibere, tractare cœpi, quia forsitan dictando et scribendo fervor insitus liceret proferri.

CAPUT XXII.

C *Unde ac quomodo incitatus ad scribendum fuerit Othlo, quasque consolationes in animo perceperit et divinas inspirationes fervente tentatione.*

Hoc itaque modo occasionem scribendi sumens, ea quæ superius de illusionem diabolicam proferebam, et quæ adhuc proferre volo, de inspirationis divinæ colloquio scripsi, ita incipiens : Quoniam igitur delusiones diabolicas peccatorum meorum causa exortas atque contra me suscitatas aliquantulum protuli, consequens profecto et rationabile videtur ut etiam divinæ inspirationis modos, quibus mens mea ad repugnandum instruebatur, scribendo aperiam, ne forte aliquis, delusiones easdem hic tantummodo scriptas et non protinus cœlestis adjutorii instrumenta ex lectione pari agnoscens, aut me victoriam adeptum, quæ mea nunquam est, mihi met deputasse arbitretur ; seu etiam, quia mihi defuisset protectio divina in meis, in suis pariter tentationibus idem sibi eventurum vereatur. Cui suspitioni nullum dans locum, fateor me contra diaboli insidias omni modo per gratiam divinam instructum, sed, desidia lasciviaque animi torpentem, nullo unquam certamine debito vel vigiliarum, vel jejunii, seu cujuscunque continentie pro viribus datis pugnasse. Nam, ut præteream collata scientiæ liberalis dona, quæ circumspeditionis instrumenta constant maxima, memini me frequenter, et maxime cum primum de stratu meo in matu-

tinis exurgerem horis, mox a quodam quasi mecum surgente mecumque simul gradiente per ineffabilem modum nunc increpari, interdum leniter admoneri, crebro etiam humillimo nisu obsecrari pro emedatione morum et vitiorum, eorum quidem in primis quæ hesterno forsitan die ignoranter committens pro nihilo duxi; tum vero pro eorum quæ in quocunque tempore admisi aut inepte ridendo, vel incaute loquendo, seu jactando, vel adulando, sive detrahendo, seu etiam inutilia cogitando; postremo pro emendatione cujuslibet vitii quod longe jam antea perpetratum vix memini.

Cumque hujusmodi inspiratione et instinctu circumventus ecclesiam intrassem, et ad orationis studium me suppliciter inclinassem vel prostravissem, Deus scit quod non mentior, videbatur mihi quasi aliquis etiam me deposceret eodem studio orandi: « Sicut, inquit, tibi gratum est ut a me rogata consequaris, ita quoque mihi pretiosum constat si tu precibus obedias meis. Nonne ergo tu, quem sæpe rogavi ne hoc vel illud vitium geras, adhuc in aliis perseveras? Nunquid non adhuc in te resident carnalium rerum desideria, servitutis divinæ negligentia, janctantiæ et arrogantia nec non vestitus superflui studium, illius hominis odium quem scis a te non esse odiendum? dicente Scriptura: *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est* (I Joan. III, 15). Si enim ille, te frustra persequens, iniquus est, quid ad te pertinet, ut eum similiter persequaris? Nonne scis scriptum: *Mihi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus* (Rom. XII, 10)? Si vero talis est ut eum convertere possis, cur hoc negligis? Nonne ad hoc unicuique ingenium liberalisque scientia a Deo præstatur, ut alios ædificare molietur? An arbitraris ut te tantummodo in alios peccantem velim tolerare, et non similiter alios in te delinquentes usque ad penitentiam expectare? Quin potius attende quia, sicut omnium Creator Paterque sum mortalium, ita erga omnes unum patientiæ et paternitatis habeo affectum. Nos autem homines hoc decet omnimodo videre, ut tanta pietatis meæ devotio vobis valeat prodesse. Ubi ergo nunc est patientia et constantia, nec non illa perfectio, quam sæpe Deo promisisti, si ille te eripiens a periculis imminetibus constitueret in habitu monachico? En Deus effecit quod mens tua sæpe rogavit: ut quoque quare tuum tardas persolvere votum? Rogasti etiam tibi talem præstari locum in quo copiam haberes librorum. Ecce exauditus es. Ecce libros retines diversum dogma ferentes, in quibus æternam poteris cognoscere vitam. Cur rebus variis mentem perinania spargis, et minus optatum festinas sumere donum? Ad hæc etiam rogare studuisti ut, quia te ad toleranda adversa præparatum et promptum existimasti, aliquam super te permitterem venire molestiam tentationis, per quam meruisses aliquatenus expurgari a peccatis. Ecce et hoc ita exaudivi, ut non secus nequissimi tentatoris vota, sed potius juxta vires tibi concessas ab eo fatigareris, et tamen, cum ab hujusmodi compugnantia

A vel aliquid attentaris, mox, velut ignarus et inermis, victus abibis! Constat ineptus homo, qui se scit subdere neutro, nec paci videlicet nec bello: paci, quia, cum nulla aderit pugna, se tanquam validum et promptum sponte affert ad pugnandum; bello autem, quia cum primum insonuerit clangor pugnae, mox depositis armis fugit ad solatia pacis. Quem ergo sanctorum Patrum in Veteri aut in Novo Testamento degentium tam gratum mihi tamque pretiosum esse unquam legisti, ut eum in tribulationis aliqujus fornace noluissem probari? In quibuscunque igitur libris divinæ legis placeat, hoc, quod jam dixi, exquire, et invenies procul dubio mihi non in sua voluntate homines delicatos, sed magis in tribulatione ac persecutione probatos, semper placuisse. Unde in Evangelio dicitur: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum* (Matth. V, 10). Et iterum evangelica verba testantur: *Regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud* (Matth. XI, 12). Item scriptum est de eodem: *Arcta et angustia via est quæ ducit ad vitam* (Matth. VII, 14). Hinc etiam Paulus apostolus dicit: *Nemo coronabitur, nisi qui legitime certaverit* (II Tim. II, 5).

C « Cum ergo hæc et his similia multa in Scripturis sacris scias scripta, quare tu, si aliquam vitæ perennis coronam vis percipere, in tribulationis aut molestiæ pro criminibus saltem commissis cupis sustinere? Attende itaque diligenter ad ea quæ jam dicere volo, quoniam legisti talia crebro, plurimi namque sanctorum non tantum pro peccatorum emendatione seu correctione, quantum propter probationem vel perpetuæ felicitatis compensationem tormenta in hoc mundo pertulerunt, sicut sanctus Job, Daniel, Isaias, Jeremias in Veteri, in Novo autem Testamento omnes pene martyrum chori leguntur ideo magis passi, ut velut aurum in formace probatum, puriores effecti æterna perfruerentur requie, quam ut pro sceleribus puniti reatum persolverent illata tribulatione. Tu vero nihil horum tibi merito vindicare potes, ut scilicet magis ad probationem quam ad peccatorum absolutionem amodo affligaris. Sed ad hoc tribulationes omnimodas tibi opus est tolerare, ne pro reatibus tuis æternas pœnas cogaris subire.

D « Hoc quoque oportet ut jugiter recorderis, quia plurimi, pro peccatis multo levioribus quam tua sint, justo Dei judicio, aut tormentis gravibus vel inhonestis membrorum amissione vix præsentem vitam redimere meruerunt, seu etiam, quod miserabilius est, aut gladiis, aut bestiis, vel igne, sive aquis consumpti mortem repentinam subierunt. Quæ omnia, licet multimodis criminibus sæpe meruisses, non solum pietate divina protectus evasisti; verum etiam interim dona utriusque hominis ingentia, quæ mortalibus plurimis sunt denegata, tu, velut ex meritis aliquibus acquisita, ab annis puerilibus usque in præsens semper tenuisti. Nonne ergo hæc tanta recordatione sunt digna? Nunquid

ullum in Deum habes justæ quærimoniæ causam? Scio utique te eo majorem pro tribulatione quacun- que recenti quærimoniam habere, quo minus in tempore præcedenti adversa solitus eras ulla sustinere. Ideoque contra Domini flagella, peccatis tuis abolendis nimis necessaria, tanto magis modo murmurare soles, quanto majori clementia patientiaque ille hactenus iniquitates tuas sustinuit omnes. Sed hæc est injustissima hominum recompensatio, ut, cum a pueritia usque ad senectutem omnigenis peccatorum sordibus involuti mira Dei pietate sustineantur, et postea, ne æternis deputentur suppliciis, pro eorundem peccatorum ablutione aliquatenus affligantur, nullas ei grates studeant impendere, vel pro exhibita compassione, vel pro emendatione. Noli ergo mirari quia mihi placet omnes homines probari: nam nec sibi, nec aliis satis cogiti forent, nisi eos tentamenta aliqua certos ac probatos facerent. Quis enim miles, nullum prælii periculum expertus, præliandi socius erit certus? Ideoque multi, in otio et in pace inutili nutriti, quamvis fortes se esse credant, cum venerint ad bellum, continuo fugæ quærant præsidium. Sic etiam tu arbitratus es temet ante tentationis tempus validum ad omnia, et ecce quam infirmus sis ex tentatione apparet illata. Numquid adhuc nescis quantum sit noscere quid sis? Certe si necdum tentatio aliqua te fortio- rem, tui tamen te fecit certio- rem; quia prius te, quod non eras, credidisti validum; nunc, veritatem proprie fragilitatis expertus, agnoscis te infirmum. Hæc est namque illius agnitio infirmitatis, de qua Apostolus dicit: *Virtus in infirmitate perficitur* (II Cor. XII, 9). Igitur Deo gratias age; quia, quamvis invitum, te fecit jam tibi notum, et propriæ fragilitatis conscium.

« Consideraque simul, quia tanto majori devotione ac fide regimini divino debes amodo obtemperare, quanto pluribus experimentis jam probasti omnia in Deo tuta esse; sufficere namque tibi pro fide atque spe retinenda deberet, quæ sæpe in Psalmista legis et audis: *Quomodo miseretur pater filiorum, miseratus est Dominus timentibus se, quoniam ipse cognovit figmentum nostrum* (Psal. CII, 13); et iterum: *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis* (Psal. CXLIV, 13); itemque: *Custodit Dominus omnes diligentes se* (Psal. CXLV, 20). Multaque his similia et in aliis codicibus inveniuntur scripta, ut in Isaia propheta, qui ex Domini persona dicit: *Convertimini ad me, et salvi eritis omnes fines terræ* (Isa. XLV, 22); et iterum idem propheta dicit: *Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miserebitur ejus, et ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum* (Isa. LV, 7). In Ezechiele quoque propheta invenies similia verba; scribit enim: *Vivo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, sed ut convertatur, et vivat* (Ezech. XXXIII, 11); et paulo post profert sententiam, quæ, licet justis, ne de se aliquid præsumant, pavorem

ingerat, injustos tamen verbis omnem humanæ clementiæ usum excedentibus consolatur, dicens: *Etiam si dixero justo: Vita vivat, et confusus in justitia sua fecerit iniquitatem, omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur. Si autem dixero impio: Morte morieris, et egerit pœnitentiam a peccato suo, feceritque judicium et justitiam, vita vivet, et non morietur* (Ibid., 13, 14). In aliis etiam prophetis invenitur scriptum quanta Dei gratia sit super omnes qui invocant illum. Joel namque propheta dicit: *Convertimini ab Dominum Deum vestrum, quia benignus et misericors est, et præstabilis super malitia* (Joel. II, 13). Et Amos propheta dicit: *Quærite Dominum, et vivite* (Amos V, 5). Non minorem quoque fidei atque spei doctrinam in Jona propheta invenies, in quo commemoratur benignitas Dei immensa circa Ninivitas delinquentes. Eadem itaque rudimenta ac solatia in omnibus sacræ Scripturæ libris reperiuntur, sicut et Apostolus testatur, dicens: *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum*. Item Paulus, inter innumera Epistolarum suarum documenta, specialiter quali clementia Deus in tribulatione vel tentatione positos tueatur profert, dicens: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tenuari supra id quod potestis; sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere*, illud scilicet proventum vocans, quod, variis tentationibus fatigati, sed ad Deum clamantes liberati, discimus quanta nequitia sit diaboli nos impugnantis, quantaque Dei gratia nos exinde liberantis.

« Sed si de his omnibus documentis, quæ jam ex Scripturis sanctis prolata sunt, aliquid diffideres, vel quia ex legis umbra, seu quia ex puris hominibus sunt dicta, saltem ea quæ dicta sunt a Domino Jesu Christo, qui Deus et homo est, firmiter credere debuisses. Dicit enim, Matthæo evangelista narrante: *Non veni vocare justos, sed peccatores* (Matth. IX, 13). Item, eodem narrante: *Venite, inquit, ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego faciem requiescere vos* (Matth. XI, 28). Luca etiam perhibente, discipulos suos pro quadam ratione immiti increpat, dicens: *Nescitis cujus spiritus est is; Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare* (Luc. IX, 56). Item per eundem evangelistam ait: *Gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam supra nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia* (Luc. XV, 10). Joanne quoque perhibente, dixit discipulis suis: *Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et credit ei qui misit me, habet vitam æternam, et in judicium non venit, sed transit a morte in vitam* (Joan. V, 24). Quia ergo tibi datum est nosse legendo et meditando hujusmodi documenta, cur, quæso, non sufficiunt tibi pro fidei et spei salutiferæ constantia? Nunquid pro munere parvo, vel sine causa datam tibi litterarum scientiam existimas? O quanti pretii pensarentur ista apud multos, quæ tu pro nihilo deputas! Proinde vero, quia non solum supra memorata scientiæ liberalis gratia, sed etiam ea quæ ex ingenio naturali

ipsoque usu communis vitæ velut certissima de Deo A prius sentiebas, nunc in oblivionem et in errorem ducto tibi minime suppetunt pro retinenda inter tentationis illatæ molestias fidei speique constantia, libet illa memorare Dei beneficia quæ expertus es in pueritia : ut, dum hoc, quod, modo licet plurimis documentis instructus (utpote in ætate maturiori constitutus) ignoras, te olim in ætate puerili satis nosse probavero, vel sic confusus ad cor redeas, et Dei misericordiæ potentiæque nunquam diffidas, quolibet modo afflictus videaris, qualicunque tentatione diabolica impugneris. Diabolus enim justo Dei judicio fatigare te ad tempus permittitur ; sed sollicitudo tua nisibus omnimodis hoc debet perpendere, ne ille delusione sua te valeat subvertere. »

CAPUT XXIII.

Plures cælestes doctrinæ, quibus auctor imbutus ad vincendas tolerandasve tentationes excitatus fuit.

« Quis igitur ille erat quem tu quondam, cum nuper ad scholam pro litteris discendis traditus esses, et sæpe, inter cœvulos ac scholasticos residens, ne verberibus diris castigareris timuisses, unice pro discendi facilitate invocasti, et exaudivit te ? Quem, quæso, tunc credideras tam pium ut te parvulum a virgularum plagis defenderet, tamque potentem ut capacitatem etiam sensus nec non ampliorem scientiæ facultatem concedere tibi posset ? Nonne Deum solum, creatorem et provisorem universorum ? Nunquid non tuis tunc satisfacit precibus, quamvis tu necdum ad proferendas orationes sinceras existeres gnarus ? Certe, temetipso consentiente, nisi forte oblivionis aut mæroris causa impediaris, testor quia non solum præmonstratas a doctore, sed etiam nondum reseratas lectiones et cantica tam capaci celerique effectu didiceras, ut non parvum miraculum cæteris simul discentibus exhiberes.

« Quoniam igitur, adhuc parvulus et in scholis positus, tantam Dei gratiam potentiamque sæpe expertus es, cur etiam modo, cum viriles annos retinere videaris, cum per dona scientiæ plura nec non per experimenta multa pietatis divinæ notitia potiari, dissimilia de Deo credis ? O qualis vir, qui, aliquantulum proficiens in puerili, ad nihilum tendit fungens ætate virili ! cum congruentior humani profectus ordo sit de puerili in virilem animum proficere, de parvis ad majora conscendere ; sicut et Apostolus dicit : *Cum essem parvulus, cogitabam ut parvulus, sapiebam ut parvulus ; quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli (I Cor. XIII, 11).* Attende ergo quanta pietatis divinæ experimenta teneas, et a fidei speique constantia deficere noli ; sed recordare jugiter quia scriptum est : *Justus ex fide vivit (Rom. 1, 17) ; et : omnia possible sunt credenti (Marc. IX, 22) ;* sed et illud, quod beatus Petrus apostolus admonet, dicens : *Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, querens quem devoret, resistite fortes in fide (I Petr.*

v, 8, 9). Qui adhuc dubitas de ineffabili Dei clementia, et de præcavenda diabolicæ fraudis astutia ? Hostis namque tanti insidias nullatenus potes evadere, nisi firmiter credas quia nihil impossibile est apud Deum, et quoniam salvat omnes sperantes in eum. Huic vero fidei licet tenacissima diaboli invidia te impediat inhærere, suggerens videlicet cordi tuo obtinendæ remissionis vel salutis difficultatem, nec non iudicii divini austeritatem ; tu tamen supra dicta Scripturæ sacræ documenta ac pietatis divinæ experimenta sub tenaci memoria reponere, et procul dubio omni diabolica liberaberis delusione. Diabolus enim nullo modo magis confunditur et convincitur, quam cum ei a fidelibus Scriptura sacra objicitur. Quod etiam ex Jesu Christi testimonio manifestissime probatur. Nam, quamvis sibimet maxima verborum scientia inesset, tentatori tamen cum nullis aliis, nisi quæ ex sacra pagina protulit, respondere voluit dicens : *Scriptum est : Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei (Matth. IV, 4) ;* et iterum : *Scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum (Ibid., 7).*

« Inter hæc vero scire te convenit quoniam pro causis variis tentationes diaboli perferre proderit. Primo, ut illius inæstimabilis malitia et versutia detegatur ; deinde, ut uniuscujusque hominis tentati fragilitas vel constantia agnoscat ; ac per hoc, fragilis quidem et lapsus, cum conversus fuerit, aliis in tentatione vel fragilitate quacunque adhuc positus condolere compati que sciat, sicut de beato Petro legitur quia idcirco in peccatum fragilitate propria urgente cecidisset, ut aliis peccantibus misereri didicisset. Constans autem et perfectus ideo in tentatione probatur, ut cæteris adhuc stantibus in exemplum, et cadentibus in venerationem reparationemque assumatur, sicut et beati Job perfectio atque constantia cunctis est imitanda nec non veneranda. Ille enim ita pro Domino et propriæ carnis ulcera gravissima, et filiorum invisam mortem, universæque substantiæ perditionem sustinuit, uxoris quoque convicia, nec non amicorum opprobria invectionesque plurimas contempsit, ut in nullo Deum offenderet, sicut de eo Scriptura commemorat, dicens : *In omnibus his non peccavit Job labiis suis, neque stultum aliquid contra Deum locutus est (Job. I, 22).* Nonne ergo utilis exstitit tanti beati Job tentatio, in qua et ipsius constantia et diversa Satanæ reserata est malitia ? Eadem utilitatis causa, eadem pietatis cura semper fuit et semper erit Deo super omnes quos tentari permittit, quamvis vos, homines, efficiente diaboli invidia, infidelitate et desperatione obcæcati inutilia et impia de Deo arbitremini. Relinque igitur varium opinionis errorem, et ad susceptam monasticæ religionis fide moribusque congruis temet præpara professionem.

« Arbitraris namque interdum eandem professionem te frustra assequi, pro eo scilicet quia hanc et sine consilio omnium affinium parentumque tuorum, et absque consideratione fragilis ac lubricæ ætatis

immaturæque ad tantum studium aggressus fueris; sed quam facile dubitationem talem evadere valeas oportet ut attendas. Et primo quidem de consilio, de his de cæteris aliqua promere cupio. Consilium namque in bono et in malo potest fieri; sed ubi fit in bono, hoc est propter utilitatem animæ seu corporis, omni modo est amplectendum; ubi vero in malo, hoc est propter carnalia solummodo vota implenda vel commoda hujus vitæ noxia acquirenda, non solum fugiendum, sed etiam detestandum est. Unde Psalmista utriusque qualitatem insinuans, postquam dixit: *Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, et reprobat consilia principum*, statim subjunxit, dicens: *Consilium autem Domini manet in æternum* (Psal. xxxii, 10, 11). Item de bono in Parabolis Salomonis sapientia fatur: *Ego habito in consilio* (Prov. viii, 12). Rursum in eodem Salomonis libro de consilii boni qualitate dicitur: *Audi consilium, et suscipe disciplinam* (Prov. xix, 20). Cum enim præmittitur: *audi consilium*, ac mox subjungitur: *suscipe disciplinam*, patet profecto quia hoc est verum rectumque consilium *suscipere disciplinam*. Sed ut vulgari etiam more de consilii qualitate disputemus, nunquid tu semper amicorum vel parentum consilia quæсивisti, quando aliqua flagitia perpetrare voluisti? Veritusne ergo es tunc ideo Deum offendere, quia talia sine consilio solebas facere? Ecce vide quam superfluum sit te ex hoc arbitrari Deum offendisse quod sine consilio amicorum utilitatem tractares animæ, quando quidem pro explenda carnis nugacitate nullum consilium requirens minus offendere putasti.

« Quod autem propterea animo sæpius nutanti incedis, quia, fervore juvenili immaturaque adhuc ætate positus, tam difficilem monasticæ vitæ religionem quasi inconsiderata laboris tanti difficultate assumpsisti, scias procul dubio nil aliud esse nisi causam delusionis diabolicæ. Quia sicut expedit omnibus ad me conversis, et, ut tu quoque rogasti, diabolus juste permittitur te tentando fatigare, si quidem tam in juvenili quam in provectori ætate debere et posse ad viam meliorem converti testantur et exempla multorum et librorum paginæ sacrorum. Dicit enim Ecclesiastes: *Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ* (Eccl. xii, 1). Item in libro Jesu filii Sirach legitur: *Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem* (Eccl. i, 8); in eodem quoque libro scriptum invenitur: *Quæ in juventute tua non congregasti, quomodo invenies ea in senectute tua?* (Eccl. xxx, 5.) Hinc et Propheta: *Puer vel peccator centum annorum maledictus erit* (Isa. lxxv, 20). Ad hæc etiam, rogo, cui validior præstantiorque ætas magis congruit servire, Deo an diabolo? Nunquid, priusquam vires defecerint corporis, nullus homo viam debet arripere perfectionis?

« Est et alia causa super molestia passionum tuarum tractanda, quam decet ut mente perpendas intima. Nam quanto majoribus beneficiis ditatus, et

longiori patientia hactenus a me es supportatus, tanto difficiliorem conversionis viam sustinere debes. Scio namque in juventute difficillimam esse cujuslibet conversionem. Sed et te convenit scire quam difficile, quam laboriosum mihi quodammodo erat per illorum scandala qui per te depravati sunt: quod tu, plurimis in utroque homine laureatus beneficiis, pene omne tempus præteritum consumpsisti in flagitiis. Finitis igitur solutionibus quas, pro rebus quibusdam in quibus dubitando laborabas, protuli, nunquid adhuc, o amator dubitationis totius aliquid certum et definitum probatione ulla accepisti? An ignoras quoniam documenta tanta quacunque ratione vel meditatione concepta, nequaquam adeptus es frustra? ideoque in eorum documentorum cognitione stabilem mentis retine intentionem. et per hæc præpara animum tuum ad tentationem, Nam quanto majori inspirationis divinæ gratia jam præmonitus instructusque eris, tanto validiorem tentationis molestiam patieris. Iterum atque iterum eadem repetens admonco, ne forte inter eos deputeris qui, ut scriptum est, *ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt* (Luc, viii, 15). Mirari itaque noli si quid passurus sis novi, verum tamen præscio quanta infirmitate et ambiguitate inter novas tentationis molestias dissolvaris, arbitratus scilicet me ipsum, Deum omnipotentem, omnino non esse, et hæc omnia, quæ de me percepisti, apud te quasi somnia videri. Recede ergo, recede, miser, ab hac dementia, quia, sicut sæpissime tibi patefactum est, delusione circumvallaris diabolica. Attende, o captive, ne tu sis ille, de quo dicit Psalmista: *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus* (Psal. xi, 1). Diabolus quippe, satis agnoscens universos confugientes ad me veniam promereri posse, omnigenis delusionibus retrahit eos ab ipsius aditu veniæ, hoc est a fide, immittens videlicet fraude solida hujusmodi cogitationes: ut aut indignum mihi videatur sceleratos quosque justificare; seu austeritatem tantam mihi inesse quam nullus homo peccator, etiamsi pro pœnitentia semper castigetur, valeat minorare: sive ut de justorum retributione perpetua et de impiorum perenni dubitent pœna; vel etiam judicia blasphemare audeant mea; seu ut Scripturæ sacræ dicta intentione subvertant sinistra; ad extremum vero, ut, sicut tu quoque modo delusus privaris, de certissima substantiæ meæ priventur agnitione. »

CAPUT XXIV.

Cur Deus omnem creaturam rationalem tentari permiserit, et quanta tum Veteris, tum Novi Testamenti patres pertulerint, antequam in arcem perfectionis evaderent.

« Sed quia insipientiam animi tui huc usque præ mortalibus multis sustinui admonendo et instruendo cur etiam talia permittam contingere, aliquatenus te volo instruere. Nunquid ignoras angelos et archangelos omnesque cœlicolas, qui longe sublimiores natura constant humana, in eo voluntatis suæ arbi-

trio relictos, ut sive mecum, sive cum principe diabolo vellent, permanerent? Sic quippe oportuit eos probari, ut et quid in me et quid in se essent posset denudari. Unde, cum probati quidam sine me nihil esse, alii vero in se aliquid esse et posse crederent, hi, qui in me suum tantummodo esse decernebant, electione et felicitate perpetua videbantur digni; illi autem, qui se viribus propriis commendabant, ut patefieret quid sine me possent, irremediabili iudicio sunt puniti, sicut in Epistola beati Petri apostoli legitur: *Deus inquit, angelis peccantibus non pepercit (II Petr. II, 4)*. Et in Epistola Judæ: *Angelos qui non servaverunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium diei magni æternis vinculis reservabit (Jud. VI)*.

«Nota quoque et illud, quia, si iidem angeli in exordio creationis suæ ita probati non essent, licet natura præclarissima pollerent, per se tamen aliquid posse existimantes, tanto nequius quandoque superbiendo caderent, quanto jam diutius se viribus propriis stetisse crederent; et in huiusmodi dilatione non tantum angelicæ, sed etiam humanæ damna evenirent naturæ. Quia, cum districtio divina angelis superbientibus in initio minime resisteret, humana profecto superbia, impunitatis tantæ causa magis ac magis Deum contemnens, graviori demum iudicio prosternenda caderet. Quamobrem quid vel angelica vel humana natura per se possit mox in utriusque initio apparere oportuit, ut eorum casus non tam sibi cæterisque videretur detrimentum quam doctrinæ exemplum; et eo fortius postmodum starent mihi tenacius inhærent, quo majori experimento per semet nil posse didiscissent. Cæterum hi angeli, qui, arbitrii libetrata data probati, a consortio subjectionis meæ sponte discesserunt, ideo veniæ remedium non meruerunt, quoniam extrinsecus nulla rerum necessitate, nulla intrinsecus naturæ suæ ad hoc coacti sunt imbecillitate, sed vitio tantummodo superbiæ ex ipsa libertatis claritatisque suæ excellentia inflati, potentiæ meæ præsumebant resistere. Homo autem primus, licet sapientia multiplici et conditione spirituali ita esset adornatus ut diceretur ad imaginem et similitudinem Dei factus, quia tamen compositus erat ex carne lutea, et diaboli præventus seductione atque astutia, pro præcepti mei transgressione veniam meruit: ea tamen ratione ut, ejectus de paradiso voluptatis, operaretur terram de qua sumptus est, et in sudore vesceretur pane. Quod scilicet et juxta litteram de corporali, ut ea quæ in hoc exilio corpori essent necessaria, cura excoleret varia; et de spirituali pane, id est Christo, potest intelligi, ut cui prius facillimo liberi arbitrii nisu inhæreret, et in quo omnia habere posset, ad eum postmodum lapsus cum sudore maximo pœnitentiæ rediret, atque ejusdem arbitrii ingenii, que vires, quas ante transgressionem absque sensu torpore ad cuncta bonitatis jura retinuerat, postea, carnis fragilitate præpediente, cum labore gravi obtineret.

A «Cum igitur hac ratiocinatione agnoscas non solum eundem primum hominem singulari conditionis humanæ primatu sapientiaque laureatum, sed etiam omnes cœlicolas, quorum excellentiæ creatura nulla comparatur, absque probatione congrua non posse mihi firmiter inhærerere, nec non sui meique differentiam pervidere: quem deinceps hominum cæterorum, a primi hominis prudentia insita aliquid distantium, arbitraris esse tam perfectum, ut, sine tentatione, meæ magnificentiæ suæque fragilitatis certum capere possit experimentum?

B «Quod si tentationis insolitæ molestias super te irruisse causaris, attende quoque quia tu pene insolito more gratiam meam hucusque magis quam alii plures adeptus sis. Nonne tibi insolitum videtur, a pueritia usque in præsens omnimodis te sceleribus implicatum, non solum pœnas condignas evasisse sed etiam, quasi vice versa, hæc quæ multis denegata sunt religiosi, et (quod non absque admiratione magna pensari valet) cum labore magno exquirentibus, ea nisu facillimo dona pietatis meæ ingentia percepisse? Recordare, quæso, quid tu absque labore solito hactenus beneficiorum, et quid cæteri plures mei electi experirentur angustiarum, priusquam pacem vel requiem ullam non dico futuram sed præsentis vitæ obtinerent, quamvis nonnulli inter beneficia demum sibi collata afflictiones varias perferrent.

C «Et ut hæc apertius tuo innotescant animo, quosdam qui huiusmodi vitam ducebant, tam in Veteri quam in Novo Testamento, per nomina recitare cupio Scisne quantos labores et tribulationes Jacob patriarcha pertulerit, priusquam ullam benedictionis perceptæ a patre suo Isaac gratiam promereri potuerit? Nam, ut Genesis liber testatur, oderat semper Esau Jacob pro benedictione qua benedixerat ei pater ideoque, matre suadente, idem Jacob propter fratris metum profectus est in exilium, ubi avunculo suo quatuordecim annos serviens ignobilis personæ sortitus est negotium. Postea vero, cum rediret ad patriam, in tantum adhuc fratris expavit iram ut, pro reconciliatione nuntios præmittens, non solum jam fratrem, sed et dominum appellaret, dicens: *Sic loquimini domino meo Esau. Hæc dicit frater tuus: Mitto nunc legationem ad dominum meum, ut inveniam gratiam in conspectu tuo (Gen. xxxii, 4)*. Cum autem advenientem fratrem procul vidisset, præ timore in terram cadens, septies adoravit donec appropinquaret. Videsne ergo quantas afflictiones ille tantus vir sustinuerit, antequam gaudia aliqua benedictionis promissæ gustaverit? Ac si gustavit magnus timor hæc superavit, Eadem quoque de filio suo Joseph proferri licet, quem cum per somnia patefacta fratres sui magnum quemdam sibi præponendum arbitrarentur, mox, obliti totius fraternitatis, contra eum omnimodo succensi sunt invidia, adeo ut, vix ab illius interfectione sese cohibentes, venundarent eum Ismaelitis: a quibus translatus in Ægyptum, tantam ibidem contritionem

pressuramque sustinuit, ut, sicut de eo Psalmista commemorat, *ferrum pertransiret animam ejus, donec veniret verbum ejus* (Psal. cix, 18), id est, antequam perciperet prædestinatam et revelatam potestatem, quam non solum super omni Ægypto, sed etiam super cunctis fratribus suis ad se pro inopia confugientibus possessurus erat.

« Similia etiam invenire vales de illo præcipuo viro Moyse, et famulo meo David, et de sancto Daniele, qui omnes, licet disparibus modis, ante et post susceptam dignitatem tribulationes periculaque maxima pertulerunt. Tales etiam viri multi inveniuntur in Veteri, sed multo plures in Testamento Novo qui tanto majora passi sunt discrimina, quanto non jam præsentia ulla, sed tantummodo futura et æterna desiderabant præmia. Illi namque qui ante legem vel sub lege religiose vixerunt, licet justis sanctique essent, magis tamen ab aliis quam a semetipsis illatas tribulationes sustinuerunt. Isti autem quibus exortus est verus justitiæ sol, id est Christus, qui dixit: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* (Matth. xvi, 24); et iterum: *Qui amat animam suam, perdet eam* (Joan. xii, 25), hujusmodi rudimentis incitati semetipsos offerebant tortoribus; et, si tortor alius defuisset, sese cum vitiis et concupiscentis semper crucifigebant. Ideoque non facile terrenam sortiti sunt dignitatem, sed jugiter intendebant ad spiritua-lem; videlicet [ut] ipsi semet contra diabolicas tentationes fortiter munirent, aliosque exemplis suis erudirent. Verum tamen, priusquam passionum propriarum victoria et pace fruerentur vel aliquibus regendis præponerentur, plurima pertulerunt pericula, multa transierunt tempora. Quidam etiam, in spirituali dignitate jam constituti, præter afflictiones spontaneas, ægritudinis vel persecutionis variæ flagella ob humilitatis custodiam a me transmissa usque ad finem vitæ præsentis sunt passi. Quamvis ergo hujusmodi viros innumerabiles, ut supradictum est, in Testamento Novo possis invenire, aliquos tamen exempli gratia nominare volo, ut, cum hos in testimonium assumpsero, facilius agnoscas qualitatem cæterorum.

« In primis itaque apostolos Domini Jesu Christi attende quid laboraverunt, quid pertulerint antequam aliquem laboris sui fructum, antequam sublimitatis percipiendæ gradum, non dico in futura, sed in præsentis tantum vita, ubi Ecclesiæ universæ præferendi erant, possederint. Dicit enim, ut evangelica verba testantur, ipse primus apostolorum Simon Petrus ad Jesum: *Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* (Matth. xix, 27.) Quid autem in his verbis, ubi beatus Petrus se suosque coapostolos omnia reliquisse dicit intelligendum putas, nisi, quod maximæ difficultatis est, parentes, propinquos, dulcia matrimonii jura, filios, prædia, domos, postremo voluntatem propriam omniaque carnis desideria? Quamobrem licet iidem apostoli relictis omnibus suis Dominum Jesum co-

mitarentur jugiter corpore ac mente fideli, manifestum est tamen eosdem pro rerum suarum dimissione, nec non pro humanæ fragilitatis occasione diutius a diabolo tentari ac fatigari, maxime cum et ipse Dominus tentationes ejus voluerit pati. Unde ad eosdem apostolos dicit: *Vos estis qui permanistis mecum in tentationibus meis* (Luc. xxii, 28). Præterea tribulatione premebantur maxima, cum ipsum Dominum, in quo omnem spem suam ponebant, comprehendere ab hominibus pravissimis, et flagellari morteque turpissima condemnari videbant. Huic autem tribulationi successit et altera, quia scilicet propter inusitatam sibi in visam tanti Magistri passionem, licet argumentis multis patefactam, vix ejus credebant resurrectionem. Inter hæc quoque nihilominus persecutione ac metu Judæorum afficiebantur. Tantis igitur tribulationibus apostoli sunt afflicti nec non probati, priusquam in illo, quo ponendi erant, totius Ecclesiæ fundamento collocarentur, priusquam ullum laboris sui fructum vel potestatem in animabus lucrands meruissent adipisci. Sed his generaliter de apostolis omnibus prolatis, nunc libet de aliquo illorum cæterorumque Patrum specialiter exempli gratia mentionem facere, quid unusquisque eorum tribulationis et angustiae ante vel post perceptam spiritualis gratiæ sublimitatem pertulerit, aut cum tam præcipuos Patres innumeris tribulationibus afflictos agnoveris, insolitam magis gratiam quam molestiam ullius tentationis hactenus esse tibi collatam probare possis.

Attende ergo ad sanctum Paulum apostolum, et considera quot perpessus fuerit genera persecutionum. Nam, sicut in libro Actuum apostolorum et in ipsius Epistolis valet agnosci, postquam Christo Jesu vocante ad conversionem venit, nunquam fere sine adversantium persequentiumque periculis exstitit. Ejus quoque collegam in persecutionum duntaxat numerositate Athanasium, Alexandrinæ Ecclesiæ præsulem, accipe. Qui, sicut in Historia ecclesiastica legitur, mox post susceptam præsulatus dignitatem pro catholicæ fidei defensione laborans immensis hæreticorum persequentium insidiis pene usque ad vitæ suæ finem afficiebatur. Sic quippe de eo Historia ecclesiastica refert: *Hujus, inquit, tanti in Ecclesia pro fidei integritate agones fuerunt, ut etiam de hoc dictum esse videatur quod scriptum est: « Ego enim ostendam ei quanta eum oporteat pati pro nomine meo* (Act. ix, 16). » *In hujus namque persecutione universus conjuravit orbis, et commoti sunt principes terræ; gentes, regna, exercitus convenerunt adversus eum. Ille autem divinum illud conservebat eloquium, dicens: « Si consistunt adversum me castra, non timebit cor meum; si insurgat prælium, in hoc ego sperabo* (Psal. xxvi, 3). » Isti igitur duo viri in exemplum humanæ persecutionis sufficiant tibi, ut non solum nihil insolitum, nihil inauditum te aliquando ab homine quoquam pertulisse arbitreris, sed nec particulam minimam earum persecutionum quas alii

pertulerunt te passum esse noveris. Tu enim pro eo quod aliquantulum adversitatis et persecutionis prius in sæculo constitutus pertulisti, et nunc in monasterio positus parvissimis tentationum stimulis, quibus etiam Christianus omnis probandus erit, fatigaris, majoribus quam alii persecutionum tentationumque periculis afflictum te frequenter arbitraris. Sed hæc longe aliter quam tibi videantur invenies, si veritatem consideres. Nam quod in persecutionibus violentia humana illatis nil simile aliis pluribus pertuleris, jam satis demonstratum est exemplis.

« Deinde vero oportet considerare quantum aliis in afflictione carnis et in omni contemptu vitæ hujus sponte laborantibus succumbas. Attende itaque in duos venerandos Patres et spiritualis vitæ doctores, sanctum videlicet Antonium ac beatum Benedictum, quorum tanto facilius potes recordari, quanto magis ex lectione assidua tibi sunt noti. Illorum ergo Vitam legens cito potes cognoscere quantam uterque pertulerit afflictionem pro Dei amore; quam devote in primis, cum adhuc juvenilis essent ætatis, mundana reliquerint omnia; quantas deinde diaboli sustinuerint insidias et tentamenta. Unus namque eorum, id est beatus Antonius, a quo etiam omnis fere exorta est eremitarum et cœnobarum institutio, tanta conversationis sanctitate pollicere cœpit ut ex hoc antiquus hostis, invidiæ facibus omnimodis accensus, non solum spiritualibus et invisibilibus eum impugnaret insidiis, verum etiam corporalibus atque apertis afficeret plagis. Sed et alter, nihilominus Dei gratia repletus, maxima sanctitatis suæ monimenta tam scriptis quam moribus reliquit. Quid multa? Quidquid afflictionis, quidquid constat laboris in vigiliis et in jejuniis, vel in solitudinis horrore et in vestimenti abjectione, seu in desiderium carnalium devincenda passione, vel in omnigenis insidiæ diabolicæ dolis superandis, eosdem invenies diu tolerasse, antequam ad arcem perfectionis, qua plurimis præferendi erant, pervenirent. Hæc igitur, quæso, diligenter animadvertite, et tantas Patrum prænominatorum afflictiones ad tuas, quas tu interdum insolitas arbitraris, confer tribulationes; et tunc procul dubio cognosces quia parvi sunt quos modo vel unquam pertulisti dolores, quamvis iidem Patres nullatenus, sicut tu, pro criminum capitalium pœnitentia mereantur affligi.»

CAPUT XXV.

Varia tentatorum, præsertim a spiritu luxuriæ, exempla. Quanta humiliandi nos necessitates sit, etc.

« Præterea tibi in ætate primæva multo majora quam illis humani solatii adjumenta, multoque plura quam illis impensa sunt a me exterioris hominis solatia, quibus jure incitatus, fide atque devotione magna properare debuisses ad obtinendam hominis interioris puritatem, quæ non nisi per magnam carnis acquiritur afflictionem. Si enim, illi, beneficiis parvis primitus adjuti, ita sunt in-

flammati ut labores maximis pro consequenda vitæ spiritualis puritate sustinerent, cur tibi, qui parvus adhuc dona adeptus es ingentia, videtur grave tribulationem saltem aliquam pro puritate eadem tolerare? Dic, rogo, quis tibi videris ut nec pro subsidiis præsentibus, nec pro futura et perenni mercede molestiam ullam perferre velis? Quid ergo olim, eum in schola positus esses, pro capacitate magna discendi laborasti? Quod deinde, in sæculari vita positus, habuisti studium, ut ejus inanem noxiumque evaderes luxum? Quid etiam nunc, cum ad monasterium venires, jejunando, vigilando, orando, seu in qualicunque disciplina regulari insistendo, plus aliis laboras, ut et pro præteritis criminibus consequaris veniam, et de futuris habeas cautelam? Denique qui præterita rite emendare et futura mala cupit evitare, necesse est ut in vigiliis, jejuniis et orationibus, nec non in aliis bonis operibus carnem studeat edomare. Sed tamen, quantum conversionis novitas et laboris tui permittet exiguitas, curam assiduam tibi inesse pro his omnibus assequendis non denego. Unde et ego eadem pietatis meæ beneficia, quæ hactenus tibi exhibui, amodo non auferam a te; tu tantum *viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum (Psal. xvi, 14)*.

« Adhuc restat afflictio et tentatio una, id est passio concupiscentiæ carnalis diuturna, in qua quia te specialiter vexatum esse credis, ideoque in hac assumenda sunt aliquorum Patrum exempla, ut in cæteris. Sed hoc in primis pensandum est, quia is qui nunquam, et [ille qui sæpius carnis corruptionem expertus est, nulla possunt colluctatione, cœquari, Quamvis enim utrique impugnatione gravi affligantur, is tamen qui hujusmodi vitio, fragilitate humana devictus, sæpe succubuit, tanto longiora et graviora passionum carnalium certamina jure sustinebit, quanto frequentius eisdem passionibus consentiens semet subjecit. Hac igitur re considerata aliquos jam utriusque qualitatis homines ex Scriptura sacra probatos ad exemplum assume, ut, perspecta aliorum tentatione atque labore, facilius impugnationis et laboris tui quantitatem agnoscas. Et primum quidem illi qui pro castitatis intimæ perseverantia, deinde vero hi qui pro corruptionis luxuriosæque vitæ pœnitentia agenda certaverunt proponantur. Sicut ergo Dialogorum liber narrat, sanctus Equitius, cum in juventutis suæ tempore nimio carnalium desideriorum certamine fuisset fatigatus, ipsis suis tentatione angustiis ad orationis studium solertior est factus. Cumque hac in re ab omnipotente Deo remedium continuis precibus quæreret, nocte quadam assistente angelo eunuchizari se vidit. Ecce quantum sanctus iste laboravit, qui quanto magis impugnabatur, tanto studiosius oravit ne vinceretur.

« In collationibus quoque Patrum de quodam abbate eximio, nomine Sereno, legitur quia, cum pro interna corporis et animæ castitate nocturnis diurnisque precibus, jejuniis etiam ac vigiliis infatigabiliter insisteret, adveniens ad eum in visione po-

cturna angelus Domini ejusque velut aperiens uterum, quamdam ignitam carnis strumam de ejus visceribus avellens atque projiciens suisque omnia, ut fuerant, locis intestina restituens : Ecce, inquit, incentiva carnis tuæ abscissa sunt, et obtinuisse te noveris hodierna die perpetuam corporis puritatem, quam fideliter poposisti. Ecce vides quantos sit passus et iste labores. Quapropter ut nemo excusationem vel diffidentiam habeat ea quæ fideliter poscit impetrare non posse, quod utriusque constanter petierunt assequi meruerunt. Et ut hujusmodi exempla non solum in fortiori, sed etiam in sexu habeas inferiori, in Vita Patrum narratur quoniam abbatissa quædam sancta, nomine Sara, tredecim annis fortiter a fornicationis dæmone sit impugnata, et nunquam rogaverit ut discederet ab ea hujusmodi pugna, sed hoc solum dixerit : Da mihi fortitudinem, Deus. Ecce fides qualis et quantus amor pietatis ! Ecce quid uterque sexus laboraverit pro virtute castitatis ! De quorum omnium puritatis constantia sicut procul es effectus, ita etiam eorum laborem et impugnationem nunquam fueras expertus. Quamobrem, quia perfectorum, et in castitate perseverantium omni modo discrepas meritis atque labori, videamus si vel eorum, quorum impudicitia et irreligiositatis minus discrepare videris, tribulationi quoque et impugnationi, quam pro pœnitentia agenda pertulerunt, aliquatenus assimileris.

« Legitur quippe in supra dicta Vita Patrum quia fuerit quidam vir vitam turpissimam super omnes vicinos suos ducens, ita ut opinatissimus in flagitiis haberetur. Hic aliquando Dei miseratione compunctus ad pœnitentiam convertitur, et intra sepulcrum quoddam se concludens priorum scelerum pollutiones lacrymarum fontibus diluebat. Cumque in his posito ei hebdomada transisset, noctu veniunt ad eum dæmones in sepulcro clamantes et dicentes : Quid est quod agis, o impurissime et flagitiosissime ? Postquam omni spurcitia satiat es, nunc a nobis castus et religiosus effugere cupis ? Nolis, velis, amodo unus ex nobis eris. Hæc et hujusmodi plura exprobrantibus eis, ille jacebat immobilis, ne auditum quidem suum convertens ad eos, nec ullo penitus sermone respondens. Cumque illi sæpius eadem repeterent nec ille omnino moveretur, tunc in furorem commoti dæmones verberibus eum afflixerunt multisque cruciatum suppliciiis semivivum reliquerunt. Ille tamen tot cruciatibus nec moveri potuit a loco, in quo orationis causa jacuerat. Sequenti vero nocte dæmones iterum venientes gravioribus eum verberibus cruciabant ; sed nec tunc quidem moveri valuit a loco, melius esse dicens mortem subire quam ultro dæmonibus obedire. Nihilominus tertia nocte multitudo dæmonum convenit, et absque ulla miseratione in eum irruentes omnibus pœnis cruciatibusque afficiunt. Cumque jam corpus defecisset in suppliciis, extremus tamen spiritus obsistebat imperio dæmonum. Quod ubi impii viderunt, exclamantes voce magna : Vicisti, inquit, vicisti.

PATROL. CXLVI.

A « Quid ergo tibi in hujusmodi impugnatione videtur ? Nunquid, quia te supra multos occultis ac manifestis tribulationibus oppressum esse sæpius aestimabas, tale aliquid unquam passus eras ? Quinimo longe minoribus subjacebas tentationibus. Sed licet exemplo satis hoc sis victus ab uno, pro eo tamen quod in occultis et spiritualibus tentationibus maxime te vexatum arbitraris, aliud, in quo spiritualis tantum impugnatione declaratur, proferre libet exemplum. Legitur namque de sancta Maria Ægyptiaca quoniam inter cætera, quæ Zosimæ abbati de vitæ conversionisque suæ qualitate referebat, dixit : Crede mihi, abba, decem et septem annis feris et irrationabilibus luctabar desideriis. Et post pauca : Cogitationes autem, quæ ad fornicationem iterum compellebant me, quomodo tibi enarrare possum ? B Ignis intus infelix corpus meum nimius succendebat, et me per omnia exurebat et ad desiderium commisionis trahebat. Dum ergo talis ascenderet cogitatio, prosternebam me in terram, et lacrymis eam infundens, ipsam mihi veraciter astare sperabam, quæ me fide jusserat, id est sanctissimam Dei Genitricem, et sic per decem et septem annorum curriculum periculis, ut dixi, luctabar. Ecce vides quantum non solum virilis, sed etiam femineus sexus laboraverit et pro integritatis constantia et pro corruptionis pœnitentia. Nunquid ergo decem et septem annis jam laborasti, pugnans contra cogitationes desideriorum carnalium ? Quid autem tot annos dico, qui nec uno passus es tanta anno integro ? Nondum ergo laboris viam cœpisti et tamen velut ex labore fatigatus jam defecisti.

C « Sed etsi quas tentationis, et adversitatis molestias perferres, nunquid propterea patientiæ et spei solatia deponere debes ? Nonne et ex supra commemoratis sanctorum Patrum exemplis et ex Scripturæ sacræ sententiis agnoscere potes utile esse ac necessarium perferre tentationes ? Petrus namque apostolus dicit : *Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit quasi aliquid novi vobis contingat ; sed communicantes Christi passionibus gaudete (1 Petr. iv, 12, 13)*. Jacobus etiam apostolus docet dicens : *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur ; patientia autem opus perfectum habet, ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes (Jac. i, 23)*. Item idem apostolus dicit : *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se (Ibid., 12)*. Hinc et Paulus apostolus ait : *Gloriamur in tribulationibus ; scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio spem, spes autem non confundit (Rom. v, 3-5)*. Hujusmodi ergo documenta et in Novo et in Veteri Testamento inveniuntur, multa, quibus si jugiter intendis, non solum tentationes quaslibet advenientes facilius devincis, sed et majoris intelligentiæ dona consequeris. *Vix enim in multis, ut scriptum est, expertus cogitabit multa ; et*

8

qui multa didicit narrabit intellectum (Eccli. xxxiv, 9). Cujus videlicet rei indicium in temetipso probare vales, quia nisi varia tentationum molestia et cura exercitatus esses, nequaquam tanta Scripturarum documenta vel testimonia tractare studisses. Plura quippe prius incognita jam indagacioni tuæ reserata.

« Illud quoque summopere notandum tibi est quia, si absque tentatione et tribulatione aliqua diutius remaneres, gravius periculosiusque de beneficiorum meorum largitate superbiendo caderes quam cum sceleribus omnimodis quondam deditus esses. Quanto enim excellentioribus quisque ditatur donis tanto magis pulsatur vitio elationis. Unde et ille præstantissimus angelorum, non sustinens dignitatis suæ donum, eo gravius superbiendo cecidit quo sublimior cæteris exstitit. Saul quoque, ut liber Regum narrat, cum ante perceptam regni dignitatem humilis mihi que esset acceptus, postea vero ex eadem dignitate superbiens a me est repulsus. Ipse etiam David, licet regum eximius et pietati meæ placidus, primus tamen quam ad regni elevaretur fastigia, majori se constrictus religionis cura. Nam antea bona pro malis, postea vero mala reddidit pro bonis. Ideoque iniquitatis suæ non immemor in centesimo primo psalmo gemebundus ad me ait : *Quia elevans allisisti me*. Ac si aperte diceret : Quanto sublimiori me dignitate elevasti tanto majoribus peccatis me implicari permisisti. Præterea quantæ ruinæ is, qui præ cæteris elevatur pateat liber Paralipomenon indicat. De Joas namque rege Juda refert quia post mortem Joiadæ sacerdotis, qui eum ad regnum pro-

vexit, in tantam elationem venerit ut relictis cultu Dei a suis se permiserit adorari. Pro quo superbie flagitio quid regi eidem evenit scriptum subjungit, dicens : *Cumque volutus esset annus, ascendit contra eum rex Syriæ, venitque in Judam et Hierusalem, et interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi Damascum (II Paralip. xxiv, 23)*. In Joas quoque ignominiosa exercuere judicia, et abeuntes dimiserunt eum in languoribus magnis. Ex quibus omnibus sentiri valet, quia nemo vel virtutum, vel dignitatis alicujus excellentia sublimatus mortiferæ superbie ruinam absque magna contritione evadet. Sed et beatus Paulus hoc attestatur qui patefactis quibusdam virtutibus sibi concessis subjungit, dicens : *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus meæ, angelus Satanæ, ut me colaphizet (II Cor. xii, 7)*. Si enim tantus vir stimulis ideo premebatur carnalibus, ne pro concessis extolleretur virtutibus, putasne tibi opus est aliqua adversitate fatigari, ne de perceptis beneficiis præsumas gloriari ?

« Quamobrem perpende, quæso, tentationis tuæ causam et ordinem, exordium et finem, ut agnoscere possis cur postremo amariori quam primitus et illa, quam tu insolitam vocasti, tentatione vexatus fueris ? In primis namque ideo lenioribus solitiisque permissus es fatigari tentationibus, ut quasi

per gradus quosdam ad altiora paulatim ascendens, disceres quandoque congregari gravioribus. Sed cum in tam leni et temperata impugnatione aliquantulum proficiens ea, quæ in te gratia mea operabatur, magis ac magis viribus meritisque tuis attribueres, in talem te tandem permisi tentationem incurrere, cujus impugnationis magnitudine depressus agnosceres, cui instantem defectum et cui præteritum omnemque laboris tui profectum debuisses deputare, ac per hoc tanto certior de gratiæ meæ beneficiis existeres, quanto minus de meritis tuis præsumeres. » Hæc igitur ex supradicti fratris scriptis excerpta hic intuli, ut his, qui in conversionis initio sacram Scripturam legere cupiunt, ostenderem qualiter immensam diabolicæ fraudis astutiam, qua omnes eandem Scripturam legentes impugnare solet, agnoscere et præcavere, qualiterque etiam divinæ inspirationis gratiam agnoscere et invocare debeant.

CAPUT XXVI.

Quid omnibus universim hominibus necessarium sit ad hoc, ut recte ad patriam currant.

Deinde vero opitulante Deo reserare libet quis sit cursus generalis omnium tam laicorum quam clericorum, virorum ac mulierum ad supernam patriam pervenire cupientium. Ubi in primis arbitror dicendum, quod et in primis est omnibus studendum, ut videlicet discant in Deum credere : fides enim est totius boni operis fundamentum, totius divinæ religionis initium. Fidei quoque, si jungantur spes et charitas, est scala qua scanditur ad cælum. Quam ob rem omnibus ad cœlestia gaudia pervenire cupientibus primus et communis cursus esse debet, ut in his tribus prænominatis virtutibus se exercent, credendo scilicet, et sperando in Deo ac diligendo eum. Aliter enim ad notitiam summæ sanctæque Trinitatis, quæ Deus est, pertingere nequimus, nisi prius quasi in schola quadam omni modo discere studeamus ; qualiter harum trium virtutum trinitatem agnoscentes, eam, quantum fragilitas humana permittit, moribus condignis impleamus. Nam sicut in Trinitate summa individua est omnis personarum trium operatio ; sic etiam in fide et spe et charitate individua operatio agitur. Nemo quippe firmiter credere potest in Deum, nisi ab illo speret aliquod sibi præstare præmium ; nec quisquam recte sperat in Domino, nisi illum credat ubique regnantem, ubique præsentem, cuncta continentem, cuncta regentem. Sed neque perfecte potest illum diligere, nisi fidei et spei integritatem supradictam in corde suo jugiter teneat. Quia ergo fides et spes recta nunquam potest esse sine altera, et sine utraque Deus nequit diligere, merito fides et spes, quasi Pater et Filius in personis præcedunt ; charitas vero quasi Spiritus sanctus ex Patre et Filio procedens et fide et spe pura procedit.

Sed et hoc satis convenit : quia sicut omnia operatur unus atque idem Spiritus (I Cor. xii, 11), et nemo potest dicere Dominus Jesus, nisi in Spiritu

sancto (*Ibid.*, 3); ita etiam in charitate omnia bona consistunt, attestante Domino, qui in Evangelio dicit: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem* (*Joan.* xv, 12), per unum videlicet dilectionis præceptum omnes virtutes intelligi volens. Apostolus quoque eadem testatur, dicens: *Plenitudo legis est dilectio* (*Rom.* xiii, 10). In his igitur tribus virtutibus, id est in fide et spe et charitate, quæ cunctis hominibus communes esse debent, et sine quibus nemo placere Deo potest, quantum quisque proficit, tantum ei cæterarum virtutum notitia simul et facultas bene agendi a Deo exhibetur. Credere namque debet omnis homo omnia a Deo regi, et nihil frustra vel ex casu in mundo fieri, sed aut ipso concedente aut permittente cuncta ordine certo moderari. Quæ bona quidem sunt et prospera ideo concedi, ut ejus appareat gratia; quæ autem mala et adversa sunt ideo permitti, ut et in illos, a quibus inferuntur, ejus appareat patientia; et ut ipsi, quibus eveniunt eadem mala et adversa, si boni sint, probentur vel coronentur; si vero mali, corrigantur vel damnentur. Talia igitur de Deo credere, est in hujus vitæ stadio celeriter currere, atque ad æternam patriam festinare.

Sed et hoc unicuique credendum quod in omnibus rebus tam malis quam bonis quæ sibi eveniunt tentatur, quid de se, vel quid de Deo sentiat, et qualiter illum diligat. Unde Scriptura sacra dicit: *Militia vel tentatio est vita hominis super terram* (*Job.* vii, 1). Hujusmodi autem tentatio tam variis modis agitur ut ab homine nullo pleniter explicari valeat. Sed nos aliqua hic proferemus. Per omnia enim quæ videmus aut audimus, facimus vel patimur, tentamur; tentamur etiam laudati vel vituperati; tentamur per infirmitatem et tribulationem, qualicumque causa nobis evenerint. Tentamur nihilominus per sanitatem, per omniaque divina beneficia nobis collata. Tentamur quoque per ea dona quæ aliis per gratiam Dei concessa agnovimus. Moxque qualiter præfatæ, aliæque simul tentationes fiant, juxta intelligentiæ nostræ vires aperiemus. Per ea namque quæ videmus aut audimus, quia vel bona sunt vel mala, duobus modis tentamur. Cum enim bona viderimus aut audierimus, mox per ea tentamur, si quid tractemus, qualiter ex eis ædificemur, qualiterque ea imitemur. Cum vero mala viderimus aut audierimus, mox nihilominus per ea tentamur, si ab his nos mente et corpore avertamus, omnimodo caventes ne similia faciamus. Tentamur in his quæ facere et pati possumus, si prompti scimus, tam pro fratrum nostrorum quam pro nostra salute ea operari et pati, prout facultas et convenientia utriusque permittit. Non enim omnibus unum idemque opus convenit. Laudati et vituperati tentamur: laudati quidem, si nobismetipsis plus de nostra qualitate credere velimus, quam aliis nos minus agnoscentibus; vituperati autem, si peccatis nostris vel ullam injuriam ab aliis illatam tolerare velimus, cum plurimos sciamus tormenta maxima ipsamque

A mortem pro amore Christi passos fuisse. Majorem namque et efficaciorē pœnitentiā agere non valemus, quam si injuriam quamlibet vel persecutionem pro nomine Christi toleremus; quia ipse dixit: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam* (*Matth.* v, 10).

B Per quoslibet peccantes tentamur. In primis quidem, si attendentes, quia nos autem jam similiter lapsi sumus, vel adhuc labi possumus, condoleamus illis. Deinde vero si ita discreti in eorum correctione esse velimus, ut neque ultra modum severi, neque nimis remissi in illos simus, sed vinum cum oleo, hoc est severitatem cum pietate miscentes, juxta sanctorum Patrum regulam juxtaque ipsorum pœnitentiā, et ut negligentes quique corrigantur, temperemus omnia. Per infirmitatem et tribulationem duobus modis tentamur. Unus quidem est, utrum eas pro peccatis nostris a Deo immixtas credentes patienter sustineamus, sicut Job aliique plurimi sustinuerunt. Alter vero modus est, utrum videlicet sperantes in misericordia Dei eum invocemus ut nos eripiat ab eadem infirmitate et tribulatione. Per sanitatem, perque omnia divinæ pietatis dona tentamur, utrum ea magis eidem divinæ pietati quam nostris meritis depute-mus. Per ea vero dona quæ alios habere cognovimus tentamur utrum eandem gratiam, quam nobis a Deo præstari optamus, fratribus quoque nostris præstitam non invidemus. Nam facile subrepat invidia, et quasi devastans fur serpit in intima nostra, cum quoslibet nobis sapientiores esse agnoverimus. Per preces nostras minime exauditas tentamur, utrum providentiā Dei talem credamus quæ, omnia prænoscent, hoc quoque sciat quando nobis prosit exaudiri. Si enim juxta voluntatem nostram jugiter exaudiremur, maxima salutis nostræ damna sæpe pateremur. Per inhonesta quælibet tentamur, si attendamus quia, sicut omnia corporis nostri inhonesta operimento vel secretiori loco conteguntur, ita etiam honestioribus verbis, si qua necessitas postulat de eis loqui, sunt contegenda. Per qualitatem hominum in errore infidelitatis adhuc perseverantium tentamur, si divinæ pietati pro hoc gratias agere velimus, quod nos tam per fideles parentes quam per alios sacræ fidei doctores ab eadem infidelitate retraxit. Per qualitatem parentum pravorum tentamur, si attendere velimus, quanta Dei gratia sit quod sacro baptis-mate abluti ab omnibus eorundem parentum vitiis erimus absoluti, dummodo nosmetipsos in eadem vitia minime implicemus. Per irremediabilem lapsum quorundam angelorum tentamur, utrum attendamus quanta Dei gratia sit homini quotidie peccanti veniam quæsitam pro reatu concedere, quandoquidem iidem angeli, semet superbiendo lapsi, non solum nullam veniam meruerunt adipisci, sed nec voluntatem veniam impetrandi. Item per eosdem reprobos angelos tentamur, si videlicet attendamus, quia sicut ipsi per superbiam ita lapsi

sunt, ut coram Deo ultra stare non possent, sic etiam omnes homines contra Deum se erigentes quandiu in hac elatione persistunt, nil boni agere, sed nec ullam sui malitiam agnoscere possunt. Cujus rei testes sunt plurimi, qui, proh dolor! superbia indurati nullo modo ad meliora valent flecti.

Per injustitiam vel adulationem amicorum aliorumque hominum, cum quibus versamur, omnes tentamur, si Deum magis quam illos diligentes per eorum gratiam vel consilium a veritate et justitia non declinemus. Per eos etiam qui improbe a nobis exigunt aliquam rem, quam aut non habemus vel habentes sibi dare non debemus, tantamur, si improbitatem eorum modesta ratione compescentes, cum alia non sint eis danda, charitatis saltem demus responsa, implentes illud quod scriptum est: *Verbum bonum super datum optimum* (Eccli. xviii, 17). Per res quaslibet perditas tentamur, utrum, sperantes quia opitulante Deo aut easdem inveniamus vel alias cito acquiramus, ab omni maledictionis et furoris strepitu quiescamus. Per res etiam ab aliis perditas, sed a nobis inventas tentamur, si tantum dilectionis erga proximos habeamus ut ea quæ sunt sua sibi reddamus. Per acceptam potestatem tentamur, utrum judicia iniqua, moresque perversos, pro quibus alios rectores frequenter reprehendimus, in nobis emendemus sicque appareat qualis intentio cordis nostri sit erga Deum et homines. Per hoc quoque quod scriptum est: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris* (Tob. iv, 16), omnes jugiter tentamur, si forte eandem fidem et obedientiam, nec non humilitatem, quam nobis a subditis nostris exhiberi volumus, in primis Deo, deinde cunctis, qui nobis præsunt, exhibere studeamus. Per rectores religiosos tentamur, si Deo gratias agere velimus pro hoc quod tales nobis dedit rectores qui nos bene vivendi exemplis instruant et viam patriæ cælestis ostendant. Per irreligiosos vero tentamur, si peccata nostra, quibus meruimus subdi talibus, attendentes et pœnitentiam pro his agere et rogare Deum studeamus, ut non secundum peccata nostra faciat nos errore pastorum seduci, sed secundum misericordiam suam eripiat a potentia tali. Per famulamina servorum aliorumque nobis subditorum tentamur, utrum per hoc Deo gratias agere velimus quod illo disponente hi nobis deserviunt qui conditione et natura nobis æquales existunt. Per cujuslibet hominis nobiscum conversantis negligentiam tentamur, si ea quæ ille in qualicumque re negligenter agit quæque nos ex peritia et licentia meliorare valeamus in melius quoque aptemus.

Per temporum pacem, aeris temperiem, nec non per rerum abundantiam tentamur, utrum pro his Deo gratias agere et in ejus servitio promptiores esse velimus. Aliter quoque in eisdem tentamur, utrum ad necessaria victus et vestitus subsidia magis quam ad superfluum usum luxuriæ vel superbiæ his utamur. Per debiles et pauperes tentamur,

A si pro hoc Deo gratias agamus quod nos minime permisit gravari debilitate et paupertate tali. Item per eosdem tentamur, utrum miseræ eorum condolentes aliquam misericordiam illis exhibere curemus. Per medicinam carnalem tentamur, utrum per hanc credere velimus quia sicut corpus carnali, ita et anima spirituali medicina reparatur. Eodem modo per omnia visibilia negotia tentamur, utrum in eis hoc investigare velimus quæ mysteria rerum invisibilium gerant et quid nobis de divino cultu innuant, sicut videlicet per scholam quo pueri gratia discendi congregati nutriuntur spiritualis vitæ schola designatur, quæ in hoc sæculo cunctis hominibus salvandis statuta est, ut illis, quasi parvuli pro vitæ perennis notitia capienda ad tempus correcti vel flagellati, postmodum de ejus participatione mereantur lætificari, sicut ipse Dominus dicit: *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis* (Luc. vi, 21). Eodem modo per diversa studia et opera utilia tentamur, utrum hoc attendamus quod ideo dispositione divina sunt tradita, ut omnis homo juxta vires scientiamque sibi datam in eis occupatus nunquam sit otiosus.

Notandum autem quod nullum daretur præmium his qui utilibus et spiritualibus studiis occupantur, nisi simul essent inutilia atque carnalia, in quibus tentati copiam haberent eligendi necessaria aut superflua, bona aut mala. Ideoque quibus datum est liberum arbitrium currere quocumque velint, datus est etiam locus spatiosus in quo currere possint. Locus autem satis spatiosus est facultas bene et male agendi. Quod enim meritum esset, si quis vel male vel bene agere non posset? Unde ut utriusque rei copiam haberet omnis homo, Deus permisit fieri plurimos diversæ qualitatis homines, id est sæcularis et spiritualis sapientiæ amatores, divites et pauperes, superbos et humiles, sanos et infirmos, ut omnes inter se certantes quis celerius, hoc est melius, curreret probarentur, probati coronarentur. Nam cum in una parte positi sint sapientiæ spiritualis amatores, pauperes, humiles, infirmi; in alia vero sibimet contrariis, nullus ad intelligibilem duntaxat ætatem perveniens relinquitur qui non per oppositum suum probatus aut coronetur, aut damnetur. Electus quippe coronatur, quia videns et audiens undique mala a malis gesta contemnit se ab eis; reprobus vero ideo damnatur, quia videns et audiens ubique bona a bonis gesta noluit imitari illa, sicut et Judæi a Domino nostro referuntur ideo esse damnandi quia scientes Ninivitas parva Jonæ prædicatione conversos, ipsi nec per maxima signa voluerunt converti. Hujusmodi igitur diversitate tentat nos jugiter Dominus admonens, ut sollicite pensantes quanta subtilitate diversitas eadem facta sit ad comprobendam omnium qualitatem fugiamus a ventura ira, cum tempus habeamus fugiendi.

Si quis vero plus quærat quomodo nos Dominus jugiter admoneat, sciat quia, quotiescunque cogitamus vel audimus quam terribilia sint judicia Dei,

toties admonemur fugere illa. Per visibiles quoque A creaturas tentamur, sicut videlicet in sole, qui licet creatura sit, ejus tamen splendorem dilatari scimus per universum orbem. Unde cum tantum creaturæ splendorem sciamus, tentamur utique a Deo, si ejus, qui Creator est universorum, invisibilem præsentiam et potentiam super omnia diffusam credamus. Sed et in aqua tentamur, utrum attendamus quia, si corporaliter sordidi in aqua possunt abluī, multo magis omnes sordibus spiritualibus, id est peccatis inquinati possunt in gratia Dei pleniter lavari, si ad eam accedentes spiritualiter se lavare studeant, id est pœnitentiam gerant emendationemque promittant. Multo enim majorem facultatem habet gratia Dei ad lavandas animas quam aqua quælibet ad lavanda corpora. Quod cum omnes sciamus, quotidie tentamur qualiter idem attendentes cum fide et pœnitentia condigna ad Deum accedamus. Similiter per apium studia tentamur, si attendere velimus quia, sicut eadem apes ex variis floribus mellis liquorem colligere solent, ita et nos virtutes quaslibet colligere debemus, non solum ab hominibus, sed etiam ab animalibus imitando ea. Pro qua imitatione admonet nos Dominus dicens: *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ* (Matth. x, 19). Hæc Psalmista imitatus est, cum dixit: *Ut jumentum factus sum apud te, Domine* (Psal. LXXII, 23). Eandem imitationem Salomon unumquemque admonet considerare dicens: *Vade ad formicam, o piger, et considera vias ejus, et disce sapientiam* (Prov. vi, 6). Eodem quoque modo per omnes visibiles creaturas tentati C admonemur, ut in eis quæramus quid nos doceant. Cujus nimirum tentationis modus et notitia tantum unicuique a Deo reseratur quantum illum timere et amare nititur. Verum tamen ex supra dictis potest aliquantum discere qualiter investigare debeat cætera quæque.

Has igitur tentationes, quæ non ideo immituntur a Domino ut ipse per eas nos interrogando discat quid in nobis lateat, sed ut nos agnoscamus cujus meriti et qualitatis simus, utque appareat quid de Deo vel quid de nobis sentiamus, jugiter attendere generalis est cursus omnium ad superna gaudia properantium. Absque hujusmodi namque tentationibus nemo potest fieri suæ qualitatis certus, sed nec divinæ pietatis et sapientiæ ulla valet intelligere secreta, nisi per earumdem tentationum rudimenta. Sunt etenim quasi quidam campus spatiosus, in quo fidelis quilibet currens, dicit qualiter currere valeat in timore et amore Dei. Et ut hæc in una re probemus, quis, rogo, se patientem esse scire valeat, nisi per injuriam illatam probetur? Idem de cæteris sentiendum est. Sicut enim corporis vis, ita et spiritus non aliter quam laborando probatur. Talis autem probatio, qua homo et suam qualitatem agnoscere et præmia æterna mereri valet, sicut scriptum est: *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ* (Jac. i, 12), quid aliud est dicenda, nisi sapientia et pietas divina? Sapientia quidem, quia tam miranda providet; pietas autem, ideo quia providentia tali dignatur quemquam instruere et ad se trahere? Unde Psalmista merito dicit: *Universæ viæ Domini misericordia et veritas* (Psal. xxiv, 10). Veritas autem et sapientia divina idem sunt. Magnus quoque et communis est cursus attendere jugiter et recordari quanta utriusque hominis beneficia unquam a Deo acceperimus in quolibet vitæ nostræ tempore vel in quocunque loco, in patria vel in exilio, in terra vel in aquis, et pro his ipsi gratias agere; quæcunque autem contra ejus præcepta fecerimus, hæc jugiter pœniteri, pro his veniam semper precari. Ad talem cursum cuncti properate, fideles, pro quo non vobis munuscula vilia dantur, sed merces talis quæ creditur esse perennis.

NARRATIO OTHLONI

DE MIRACULO, QUOD NUPER ACCIDIT CUIDAM LAICO.

Quia mundus multiplici vanitate et iniquitate correptus in tempore imminente indicia plura, quæ predicta sunt in novissimis diebus futura fore, jam demonstrat, opus est cunctis fidelibus ut et se circumspeditione maxima ab insidiis diaboli custodiant et quoscunque possint idem facere admoneant. Per hoc enim quod nunc quam maxime quoslibet tam peritos quam imperitos decipit et ad vanitatem majorem quam priorum temporum homines pertrahit, solutus esse a vinculis, quibus hucusque constrictus erat, videtur, sicut in libro Apocalypsis Joannis apostoli predictum legitur. Quamobrem ut aliquos a

D vanitate solita retraham, cupio referre quod nuper in occiduis partibus contingit quodque mihi quidam clericus religiosus, apud se hospitanti referens, se etiam adesse ubi contigerat dixit.

Retulit namque quod quidam illustris vir diffamatus esset pro cujusdam equi rapina. Tunc comes regionis illius hujusmodi infamiam audiens potenter exegit ab eodem viro ut equum ablatum redderet aut justo pretio persolveret. Qua exactione compulsus promisit comiti ut quocunque judicio ille vellet se ab hac suspitione purgaret. Moxque comes decrevit ut, pluribus testibus congregatis, se expur-